

SECOLUL XX

20 DE MISTERE ESENȚIALE

Jakob Van Eriksson Vol. XX

**Seducția,
sexul și
social media**
**armele secrete
ale armatelor moderne**

INTEGRAL

SECOLUL XX

20 DE MISTERE ESENȚIALE

Volumul XX

Colecția: **SECOLUL XX – 20 DE MISTERE ESENȚIALE**

Coperta: Stelian BIGAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

VAN ERIKSSON, JAKOB

Seducția, sexul și social media – armele secrete ale armatelor moderne /

Jacob van Eriksson ; versiune în lb. română: prof. Florin Ștefănescu ; documentare suplimentară, bibliografie selectivă și analiza comparativă a surselor: Lucia Boian. - București : Integral, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-606-992-288-0

I. Ștefănescu, Florin (trad.)

II. Boian, Lucia (ed. șt.)

94

© INTEGRAL, 2019

Editor: Costel POSTOLACHE

Tehnoredactor: Stelian BIGAN

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-992-288-0

Jacob Van Eriksson

Seduția, sexul și social media armele secrete ale armatelor moderne

Versiune în limba română:

Prof. FLORIN ȘTEFĂNESCU

Documentare suplimentară, bibliografie selectivă
și analiza comparativă a surselor:

LUCIA BOIAN

INTEGRAL

Sumar

**„Prințese, târfe, îndrăgostite, aventuriere”?
Mata Hari și corespondenta sa româncă –
poveștile în care frumusețea surclasează
splonajul convențional / 7**

**Josephine Baker – un trup perfect
în sprîlînul Rezistenței Franceze / 33**

**O Mata Hari a celui de-Al Doilea
Război Mondial și alte spioane
seducătoare / 37**

Coco Chanel „în pat cu dușmanul” / 53

**Helen O'Brien, „Eve's Club”
și Christine Keeler – amanta fatală
a Ministrului Apărării britanic
și a atașatului militar sovietic / 55**

**Veturia Goga, „privighetoarea
lui Hitler” / 63**

**„Duduia” Elena Lupescu –
spioana regală cu cont în Elveția
deschis de Abwehr-ul lui Canaris / 69**

**Vera Atkins și complicata poveste
a șefei serviciului secret britanic în timpul
celui de-Al Doilea Război Mondial / 75**

**Mata Hari din Caralbe:
spioana trimisă de CIA ca să-l lichideze
pe Castro s-a îndrăgostit
de „Dragul de Fidel” / 107**

**Social media, noua armă
a războiului contemporan / 111**

Bibliografie selectivă / 131

„Printese, târfe, îndrăgostite, aventuriere”?

**Mata Hari și corespondenta sa
româncă – poveștile în care
frumusețea surclasează
spionajul convențional**

Mata Hari a fost numele de scenă a Margarethei Geertruida Zelle (7 august 1876, Leeuwarden, Țările de Jos – 15 octombrie 1917, Vincennes, Franța). S-a căsătorit la vârsta de 18 ani cu Campbell MacLeod, un ofițer olandez de origine engleză. După divorț, însă, și-a ales un pseudonim artistic și s-a făcut cunoscută în Europa, în timpul Primului Război Mondial, ca dansatoare, curtezană și spioană în serviciul Germaniei și, apoi/concomitent (?), al Franței. Acuzată de spionaj, a fost judecată de un tribunal militar francez, condamnată la moarte și executată

de către un pluton de execuție în ziua de 15 octombrie 1917. Un detaliu semnificativ: ființă extrem de cochetă, Mata Hari și-a dat jos haina de blană în fața plutonului, dezvăluind destul de mult din nurii săi, înainte să fie executată.

Biografia ei nu este deloc una lineară. Viața lui Mata Hari a pendulat între dansatoare exotică, curtezană și spioană. Dincolo de imaginea unui erotism exotic, femeia din spatele acestui nume de scenă a avut întotdeauna ceva de ascuns...

Margaretha a avut trei frați. Tatăl lor deținea un magazin, iar afacerile sale erau încununate de succes, investind în industria petrolului. Astfel, până la vârsta de 13 ani, ea învață doar în școli private. Cu toate acestea, afacerea tatălui său dă faliment în 1889, iar părinții divorțează. Mama ei moare în 1891, iar tatăl se recăsătorește trei ani mai târziu în Amsterdam. Margaretha se mută, după aceea, cu nașul ei. La vârsta de 14 ani este înscrisă la școala unei mănăstiri pentru a deprinde bunele maniere. Fiind implicată într-un scandal, doi ani mai târziu este exmatriculată. Peste alți doi ani se căsătorește cu Campbell MacLeod, un vârstnic ofițer scoțian din armata olandeză. Căsnicia nu are încă de la început niciun viitor, dar durează totuși șapte ani. În 1903, Margaretha se mută la Paris și lucrează ca dansatoare profesionistă sub numele de Lady MacLeod. În curând, totuși, își schimbă numele de scenă în Mata Hari. Mese-ria ei de bază este, în acea perioadă, cea de dansatoare orientală la un circ. În jurul numelui Mata Hari construiește și o poveste tragică, ea istorisind că era fiica unei femei din India care a murit când a născut-o. Iar numele său ar fi însemnat „îvivirea zorilor”. Cariera ei cunoaște un succes important, dansul său

implicând nuditatea. Ea este considerată până astăzi una dintre inventatoarele strip-tease-ului. În afara scenei, fascinată de uniforme, ea acceptă să fie amanta unor ofițeri. Reîntoarsă la Paris în 1915, după o lungă ședere la Berlin, în plin război mondial, este acuzată de spionaj în favoarea Germaniei. Dorind să-și demonstreze nevinovăția, se oferă să spioneze în favoarea Franței. Rămâne un mister felul în care ea și-a desfășurat activitatea de spion, însă, se pare că finalmente ajunsese să acționeze pentru ambele părți și evident, să fie plătită de acestea. Pe 12 februarie 1917, Mata Hari este arestată la Paris, chiar dacă nu existau dovezi certe în favoarea acuzațiilor. Este acuzată de înaltă trădare și condamnată la moarte, deși și-a susținut tot timpul nevinovăția. Sentința avea să fie dusă la îndeplinire de un pluton format din 12 oameni. Legenda execuției spune că a fost adusă în fața plutonului îmbrăcată în cele mai scumpe haine ale sale, iar înainte ca plutonul să tragă s-ar fi dezbrăcat de ele.

Cea dintâi Frumoasă care a trădat încrederea unui bărbat a fost Eva. Ce a urmat, ar putea spune misoginii, nu este decât o serie lungă de repetiții cu variațiuni, cu scheme tactice diferite, dar cu concluzii asemănătoare, ale primei înșelăciuni, scrie Daniel Nicolescu. Din dragoste pentru Tezeu, Ariadna uită că este fiica lui Minos și sora Minotaurului (nu-i vorba, „Tezeu răzbună cu vârf și îndesat neamul bărbătesc, abandonând-o pe cea care-i întinsese firul izbăvirii și restituind trădării fibra ei cea mai otrăvită: nesimțirea”). Dalila îl trădează pe Samson de dragul banilor oferii de prinții filistini, iar vestala Tarpeia, fiica lui Sempronius Tarpeius, numită de Romulus guvernaoare a Capitoliului, își trădează concetățenii – în schimbul unei

promisiuni de mariaj cu alesul viselor ei, Sabinus Titus Tatius –, înlesnindu-le sabinilor pătrunderea în Roma. Reale (vezi, bunăoară, Catherine von Wattenwil, aristocrata plătită cu bani grei de Ludovic al XIV-lea) sau fictive (să ne gândim la maestra absolută a lipsei de scrupule, agenta dublă Milady de Winter, din romanul lui Alexandre Dumas, *Cei trei muschetari*), departe în timp, precum grațiile evocate mai înainte, sau mai aproape de noi (să ne gândim doar la Christine Keeler, dansatoare și topmodel, care a fost, în același timp, amanta lui Evgheni Ivanov, secretar al amabasadei URSS la Londra, și a ministrului britanic John Profumo, provocând demiterea acestuia din urmă), femeile-spion care trădează în așternuturi, umplu scena istoriei și literaturii, făcând culisele acesteia dezolant de neîncăpătoare.

Se pare, însă, că faima cea mai strălucitoare de agentă dublă („prințesă, curvă, îndrăgostită, aventurieră”, ca să folosim caracterizarea pe care i-a făcut-o Phillipe Collas, unul dintre cei mai devotați și, după cum o să vedeți, direct implicați biografi ai săi) a avut-o Mata Hari, personaj intrat, la începutul secolului trecut, din istorie direct în mit, grație unor alte legendare figuri feminine – Greta Garbo, Marlene Dietrich, Jeanne Moreau, Sylvia Kristel sau Maruschka Detmers –, care i-au împrumutat propria lor personalitate pe scenă, pe marele ecran sau la televiziune. Nu în ultimul rând și datorită numeroaselor biografii, romanțate sau cu profil istoric, care i-au fost dedicate în decursul vremii. Deși concluziile acestora au fost adesea contradictorii, uneori chiar la modul flagrant (Mata Hari a fost fie spioană fără să vrea, fie agent subtil și ticălos, fie o simplă îndrăgostită de viață), cam toate încep așa: „Mata Hari, pe numele ei adevărat

Margaretha Geertruida Zelle, s-a născut în 1876, ca fiică a unui pălărier cu dare de mână din Leeuwarden, Olanda. Numită de apropiați *M'greet*, fata este isteată brici, are un trup zvelt și plin de nuri și o nuanță a tenului care îi face pe mulți să o creadă eurasiatică”. Precocitatea și-a afirmat-o însă nu în domeniul inteligenței, ci în cel al sex-appeal-ului: intrată în noiembrie 1892 la Școala Normală din Leyden, este dată afară din pricina unei „relații nepotrivite” cu directorul instituției. Mutată la Haga, unde trăiește sub acoperișul unui unchi (care îi era și naș, se pare), Margaretha răspunde, în 1895, anunțului matrimonial făcut de un căpitan de marină al Armatei Regale din Indii, Rudolph MacLeod, alias John. În același an, relația celor doi (el are cu 19 ani mai mult decât ea) este oficializată, iar în 1897 li se naște un copil, Norman John. La scurt timp după aceea, cuplul pleacă la Toempong, în Indiile Olandeze, la vest de Java, unde tânăra și apetisanta soție și mămică se lasă ameită de misterele Orientului Îndepărtat, de dansurile balineze și de ispitele libertinajului. În 1902, cei doi se întorc în Olanda și, doar cinci luni mai târziu, cât se poate de previzibil, divorțează. În 1903, tânăra în vârstă de 23 de ani se afla deja la Paris, unde începe să-și etaleze farmecul în calitate de dansatoare exotică, sub identitatea provizorie a unei „prințese” javaneze numite Lady MacLeod. Tot ca „Prințesa din Java”, dar sub numele de Mata Hari („Ochiul Aurorei”, în dialect javanez), ea dă o reprezentație incitantă într-o sală privată a Muzeului de Studii Orientale din Paris, pentru care este comisionată în seara de 13 martie 1905 de către bogatul neguțător și mecena Emile Guimet. Show-ul se dorește a fi un tablou vivant reprezentându-l pe Shiva cel cu

șase brațe în timp ce primește omagiul exaltat al unei întregi trupe de prințese. Cortegiul de frumuseți orientale este condus de însăși Mata Hari, îmbrăcată cu un tulburător costum colant de culoarea pielii, din care se revarsă aurării și jad. Sala este în delir, iar Colette, celebra scriitoare, notează cu aer de expertă: „Aproape că nu dansa, dar știa să se dezbrace progresiv și să-și miște învăluitor trupul smead, subțiratic și mândru...”. Spectacolul cunoaște un mare succes, iar trupa formată ad-hoc se permanentizează și este invitată – pentru reprezentații bine plătite (plus bonusuri de la admiratori, după spectacole!) – la Madrid, Monte Carlo, Haga, Viena și Cairo. În fața jurnaliștilor de pretutindeni, care efectiv o asaltează, Mata Hari este mai degabă actriță decât dansatoare. Tânăra care ar fi devenit institutoare dacă nu s-ar fi culcat în fragedă adolescență cu directorul Școlii Normale își construise deja o legendă exotică: „M-am născut în Java, în mijlocul vegetației tropicale. Din cea mai fragedă copilărie, am fost inițiată de preoți în legătură cu semnificația profundă a acestor dansuri, care, acolo, constituie un adevărat cult”. Treptat, însă, notorietatea de dansatoare îi este eclipsată coregrafic de numeroasele rivale pe care succesul ei răsunător le-a inspirat, așa că tânăra începe să ducă o viață mondenă fierbinte, de muză generos remunerată de admiratorii de sex masculin, pe parcursul căreia colecționează puzderie de binefăcători și amanți.

Dar, după ce îl întâlnește pe șeful poliției berlineze și îi devine amantă, acesta o incită să-și continue activitățile de curtezana și o împinge, se pare, în brațele multor oameni politici, personalități ale armatei și ale corpului diplomatic. Ca urmare

a numeroaselor confesiuni de alcov care i se șoptesc în momente fierbinți, pasionale, Margaretha acceptă să-și înceapă cariera ca spion în serviciile germane sub indicativul H21. Atunci când puterile europene intră în război, în august 1914, Mata Hari, care vorbește curent câteva limbi străine, călătorește de la un capăt la altul al Europei, iar în Paris trăiește pe picior mare la Grand Hôtel, unde se înghesuie ofițerii superiori cu uniforme lor strălucitoare. Fatalitate, Mata Hari „La Belle” se îndrăgostește lulea spre sfârșitul anului 1916 de un june căpitan rus aflat în serviciul Franței, Vadime de Massloff. Acesta are doar 21 de ani și îi amintește, fără doar și poate, de fiul ei, mort la o vârstă fragedă. Rănit și internat într-un spital de campanie lângă Vittel, frumosul militar rus o atrage irezistibil, până-ntr-atât încât, pentru a-i putea face o vizită la infirmerie, ea acceptă să-l spioneze pe Kronprinz (Prințul Moștenitor al Germaniei, pe care avusese ocazia să-l cunoască intim la Berlin), desigur, și în schimbul unei retribuiții considerabile. Cel care va juca rolul de ofițer de legătură („Bestia”, cum îi vor spune anumiți biografi ai Frumoasei) este căpitanul francez de contrainformații Ladoux. Mai mult sau mai puțin naiva hetairă descinde în Spania (țară neutră în timpul acestui conflict) ca să poată ajunge mai apoi pe căi ocolite la fruntariile Imperiului German. Aflată într-o escală la Falmouth, Mata Hari este capturată de Intelligence Service, dar asupra ei, în ciuda unui interogatoriu foarte sever, nu pot fi găsite probe incriminatorii și nu i se pot smulge declarații compromițătoare. Reîntoarsă la Madrid, pentru că drumul spre Germania devenise mult prea periculos, îl seduce pe atașatul militar german în Spania, maiorul Kalle, care trimite

spre Berlin mai multe telegrame (interceptate de Aliați) în care semnalează faptul că „agentul H21 a fost deosebit de util”. Ca să-și poată întâlni alesul, curtezana înamorată revine în Franța, unde, pe 13 ianuarie, este arestată de către căpitanul Bouchardon, la hotelul Elysée Palace. Ieșind din baie goală, exotica Mata Hari se îmbracă în grabă și le întinde gardienilor veniți s-o ridice o grămadă de trufe de ciocolată (intruvabile la vreme de război), aflate într-o cască militară germană folosită pe post de provocatoare bombonieră. Pe 24 iulie 1917, este judecată într-un proces cu ușile închise, în fața celui de-Al Treilea Consiliu Militar de la Palatul de Justiție din Paris. Apărătorul ei, magistrul Clunet (și el un fost amant), este un reputat expert în materie de drept internațional, dar, din nefericire, este prea puțin familiarizat cu manevrele unei curți criminalistice. Printre martorii acuzării, figurează – surprinzător sau nu – chiar și iubitul ei, Vadim de Massloff. Curtea, prezidată de locotenent-colonelul Somprou, o declară pe Mata Hari vinovată de colaborare cu dușmanul și o condamnă la moarte. Raymond Poincaré, președintele Republicii Franceze, îi refuză cererea de grațiere.

Margaretha Geertruida Zelle a rămas, în continuare, unul dintre cele mai controversate personaje ale istoriei veacului XX. Aflată în serviciul Kaiserului (de la care primise, se pare, niște sume fabuloase), cu aere ademenitoare de vampă și porniri de bravură și ingeniozitate *à la* James Bond, frumoasa „H21” a fost, potrivit ultimelor dezvăluiri documentare, făcute pe baza cercetării arhivelor serviciului de informații britanic MI5, nu atât un dublu agent secret, cât o dublă victimă. În primul rând

a contraspionajului francez, care, în anul 1917, a lăsat să se creadă că ar fi pus mâna pe un mare dușman al Patriei, iar în al doilea rând a contraspionajului german, care a predat-o adversarilor ca măsură punitivă pentru faptul că trecuse în serviciul Parisului (din motive cât se poate de puțin politice). În fond, o femeie pasională, cu purtări scandaloase, asediată de propriile drame (abandonată de amant, hăituită de un judecător necruțător), dar dârză și demnă în fața morții, precum Fecioara din Orléans. „Dacă va fi să mă prăbușesc, o voi face cu un surâs de profund dispreț!” Acestea au fost, într-una dintre variantele consemnate de presa epocii, vorbele de avertisment ale celei care, în momentul execuției, a refuzat să fie legată la ochi cu tradiționala bandă de culoare neagră. 11 gloanțe și o lovitură de grație (asigurată de un ofițer cinic de cavalerie) au ostoit setea de sânge a populației învrăjbite de presa de scandal.

Puținii martori ai evenimentului funest au declarat că femeia a apărut îmbrăcată cu cele mai bune haine din garderoba ei luxoasă, aruncând ocheade provocatoare deopotrivă avocatului care o însoțea și preotului care trebuia să asiste la execuție. Calmul său era unul neobișnuit pentru astfel de momente, fapt ce a alimentat o legendă care va face înconjurul lumii în cel mai scurt timp. Se pare că un influent admirator din armata franceză ar fi plătit plutonul de execuție pentru a trage cu gloanțe oarbe, acțiune de care Mata Hari nu ar fi fost deloc străină. Cu toate acestea, încercarea celor doi fusese deconspirată, ducând la execuția victimei care nu bănuia nimic despre această întorsătură de situație.

Philippe Collas, autorul volumului *Mata Hari, adevărata sa poveste*, este strănepot al lui Pierre Bouchardon, judecătorul care, în epocă, a instrumentat cazul Mata Hari. Collas încearcă să despartă mitul de realitate și să restituie adevărata istorie a celei mai faimoase spioane a tuturor timpurilor. „Cine era de fapt Mata Hari?”, se întreabă biograful. Până prin 1950, opinia publică și istoriografi îl prezentau pe Bouchardon – care credea, la modul cel mai sincer, că Mata Hari fusese o ființă odioasă – ca pe un erou de război. După aceea, specialiștii, în frunte cu Alain Decaux, au început să-l trateze ca pe un ticălos și să afirme răspicat cum că procesul fusese de fapt unul trucat, în primul rând din rațiuni propagandistice: după trei ani de război sângeros și un număr incalculabil de victime, francezii, dornici să găsească țapi ispășitori, i-au aflat pe aceștia în rândul spionilor aflați sau presupuși a se afla în slujba inamicilor, aplicându-le regimul proceselor din vremea Inchiziției. Collas se răfuiește cu ambele versiuni și, afirmând că adevărul se află undeva pe la mijloc, încearcă să reanalizeze, cu relativă obiectivitate, procesul misterioasei aventuriere: „Mata Hari era, în mod legal, vinovată, ceea ce străbunicul meu a și demonstrat, dar, în același timp, era, practic, inocentă din punctul de vedere al legitimității.” Ca să ajungă la această concluzie, autorul se scufundă în istoria reală, pune datele cap la cap și distruge mitul țesut, între alții, de către scenariștii pe baza poveștilor cărora au fost construite filme de mare succes. „Știți că a fost arestată de francezi atunci când spiona pentru... francezi? Știți că lucra în slujba Parisului folosindu-se de banii Berlinului? Știți că a făcut toate acestea din dragoste pentru un bărbat care avea exact

vârsta fiului ei asasinat? Știți că trupul ei atât de râvnit nu a fost până la urmă revendicat de nimeni și a ajuns în sala de disecție a Facultății de Medicină?” Urmărit de obsesia acestui înger demonic, dar și de ițele întortocheate ale istoriei propriiei familii, Collas construiește, într-o desfășurare de roman polițist, un personaj credibil, plin de viață, care, de altfel, a și slujit drept model eroinei din ultimul film dedicat lui Mata Hari. O eroină interpretată, de această dată, de Maruschka Detmers – actriță născută tot în Olanda, în localitatea Leeuwarden, ca și Mata Hari, deloc întâmplător...

13 februarie 1917, orele șapte dimineța. Oamenii legii năvălesc în apartamentul ocupat de Mata Hari, în elegantul hotel „Elysee Palace” din Paris. Femeia din apartament îi primește în costumul Evei, cu explicația: „Intrați, dacă nu vă e rușine să dați buzna în dormitorul unei doamne!”. Apoi s-a îmbrăcat rapid, le-a oferit polițiștilor bomboane de ciocolată și s-a lăsat arestată, spre a fi dusă la Palatul de Justiție. După un interogatoriu de o oră, a fost condusă la Închisoarea Saint-Lazare, în celula numărul 13. Procesul a durat opt săptămâni, iar „spioana-goală” s-a apărat din toate puterile. Cea mai gravă acuzație era aceea că transmisese mesaje sub numele de cod H21, dar presa se întreba deja dacă pentru a o învinui de acest lucru, „merita oare să li se aducă la cunoștință germanilor că au fost descifrate nu numai codurile lor, dar și parolele?”. Mata Hari nu putea fi judecată cu principala probă pe masă. Poate, eventual, cea de a doua probă, putea fi mai utilă: semnase cu mâna ei, pe „condicuța” de plată a serviciilor secrete germane (la Madrid), primirea unei importante sume de bani. „Nu am făcut

niciodată dragoste cu nimeni gratis”, „Am servit la pat un maior german, care m-a plătit și eu am semnat pentru asta”, „Ce vă interesează unde am decontat banii propriei plăceri, asta n-a interesat niciodată vreo femeie care practică amorul pe bani” – acestea sunt numai câteva din frazele cu care Mata Hari a uimit auditoriul la proces. În plus, „Indicativul este imaginar, lansat anume de dușman ca să trimită serviciile franceze pe o pistă falsă și să vă pierdeți cu toții vremea degeaba, ceea ce chiar faceți”... Înșuși avocatul ei a rămas uimit de vorbele clienței sale. Completul de judecată a rămas însă neînduplecat. Achitarea unei spioane a dușmanului pe timp de război ar fi fost de neconceput pentru opinia publică. După o deliberare de numai zece minute a fost în cele din urmă condamnată la moarte. Avocatul i-a propus o ultimă soluție: să rămână însărcinată. Ea a refuzat categoric. În dimineața de 16 octombrie 1917 s-a îmbrăcat elegant și s-a lăsat condusă zâmbind în fața plutonului de execuție, unde a căzut lovită de un singur glonț. Nici în zilele noastre biografii nu au căzut de acord în ce măsură Mata Hari a fost vinovată. Toți memorialiștii fac însă trimitere la un comentariu al unuia dintre cei care au cerut pedeapsa cu moartea, locotenentul Mornet, ajuns între timp procurorul general Mornet: „A fost prea mare tevatura, pentru o nimica toată!”. Unele voci consideră că acest proces s-ar putea relua oricând, chiar în lipsa inculpatei...

Celebrul scriitor Paolo Coelho i-a făcut celebrei dansatoare un cont de Twitter @Mata_Hari_1917. Coelho, care a cercetat arhivele MI5 pentru a se documenta cu privire la viața lui

Margaretha Geertruida Zelle, a alcătuit și o biografie ficționalizată a lui Mata Hari în volumul *Spioana* din 2016.

Controversele privind activitatea de spionaj a dansatoarei olandeze probabil nu vor înceta niciodată. Autorul unei „Istории universale a spionajului”, Janusz Piekałkiewicz, consideră că Margaretha Geertruida Zelle (1876-1917), cu pseudonimul Mara Hari, a fost „cea mai cunoscută spioană a tuturor timpurilor”, adăugând: „Un lucru este sigur: sfârșitul său tragic a creat o legendă”. Mata Hari „a fost cea mai periculoasă spioană aflată în serviciul Germaniei”, ne încredințează și autorul unei *Istории a spionajului în timpul primului război mondial*, fapt confirmat și de ofițerul ei de legătură, maiorul von Roepell: „Este absolut sigur că a făcut spionaj în favoarea Germaniei și sunt de părere că, din păcate, francezii au fost îndreptățiți să o împuște”. Alți autori sunt de părere că, de fapt, „rolul” lui Mata Hari a fost acela de a crea un „mit al femeii în spiona” care, ca orice legendă, se cere reexaminată. Un asemenea demers a fost întreprins de experți și istorici ai spionajului, cum a fost Paul Allard care scria în 1933: „Am citit tot ceea ce s-a scris despre cunoscuta dansatoare Mata Hari și nu am avansat cu nimic. Încă nu știu ce a făcut Mata Hari”.

Dar chiar unii dintre cei cu care Mata Hari ar fi colaborat neagă rolul de spioană al acesteia. Astfel, generalul de brigadă în retragere Gemmp, fost șef al contraspionajului militar german, afirmă: „Cazul nefericitei Mata Hari a fost în realitate exploatat... N-a făcut nimic de fapt pentru serviciul de informații german”. În memoriile lui Walter Nikolai, șeful serviciului de informații al Reich-ului, care descrie pe larg multe din succesele

sale, nu apare nici un rând despre Mata Hari. „Domnișoara doctor” Schragmüller, unul din conducătorii serviciului de informații german, o considera, încă în 1915, doar „o ghinionistă, o ratată”. Asemenea concluzii au fost confirmate chiar la procesul care i-a fost intentat de autoritățile franceze. Astfel, maiorul Émile Massard, care a asistat la proces, conchide: „Curtezană, da, spioană, nu!” Se pare că însăși Mata Hari ar fi afirmat: „Prostituată, da, dar trădătoare, niciodată!”. O poziție similară este adoptată și de autorii unor monografii despre Mata Hari, cum este aceea semnată de Michael Joseph, intitulată *Spioana care nu a existat niciodată* (1987).

Contradictorii sunt și opiniile despre „calitățile” care i-ar fi asigurat lui Mata Hari succesul. Astfel, presa bulevardieră franceză scrie despre ea că „atunci când dansează, creează o atmosferă secretă”, „dansează cu tot corpul”, întrebându-se dacă a fost „preoteasă, dansatoare, damă”. În același timp, la 40 de ani de la execuția dansatoarei, locotenentul Mornet, care a participat la instrumentarea cazului, ajuns procuror general, era de părere că Mata Hari era „o femeiușcă fără stil, fără clasă, lipsită de interes”. De fapt, chiar Mata Hari lasă loc la asemenea interpretări atunci când mărturisește: „Nu am dansat niciodată bine. Oamenii veneau să mă vadă deoarece am fost prima care am apărut goală în public”. Și totuși arta sa a fost apreciată de compozitorii Massenet și Puccini, ca și de cunoscutul maestru de balet rus, Diaghilev. De asemenea, potrivit relatărilor din presa timpului, în timpul dansurilor pe care le executa, era „sumbră, sălbatecă, încântătoare și ideală”.

Dubii au fost formulate și în ceea ce privește frumusețea ei legendară. Se pare, potrivit unor consemnări ale vremii, că ea nu era pe atât de atrăgătoare pe cât o vrea legenda. Era admirată pentru gura ei cu buze cărnoase, pentru aerele ei misterioase, pentru mersu-i suplu. Dar, în același timp, putea să nu placă, din cauza pieptului prea mic sau a umerilor prea lați... Și totuși, în ciuda acestor „defecte”, Mata Hari a ajuns să seducă personaje din cele mai importante ale vremii, între care Prințul Moștenitor al Germaniei, fiul lui Wilhelm al II-lea, a cărui metresă ar fi devenit. Contradictorii sunt și motivele invocate în ceea ce privește demascarea sa. A fost chiar formulată ipoteza că cel care a denunțat-o pe Mata Hari a fost chiar serviciul de informații german, pentru a se putea debarasa de o agentă care devenise prea compromițătoare și costisitoare. Cert este că dansatoarea primea sume enorme de bani din ambele tabere, motiv pentru care va fi arestată la 12 februarie 1917. În fine, există și prezumția că Mata Hari a fost „turnată” de o femeie geloasă, actrița de cinema Claude France. Interpretări mai riguroase oferă Alain Decaux, unul din primii istorici care a avut acces la „Dosarul Mata Hari”, păstrat secret decenii întregi, care atrage atenția asupra atmosferei în care a avut loc procesul. Anul 1917 a fost considerat ca un an tulbure, când Franța suferea înfrângeri, iar moralul armatei și al populației era la pământ. În aceste condiții se pare că șefii armatei franceze și ai serviciilor secrete au avut nevoie de un „caz” care să le demonstreze capacitatea și faptul că rămâneau activi. Din acest punct de vedere, am compara „Cazul Mata Hari” cu „Cazul Dreyfuss”...

Există așadar suficiente motive ca să credem că imaginea atât a spioanei, cât și a dansatoarei, de fapt, ceea ce, pe drept cuvânt, poate fi considerată drept „legenda lui Mata Hari” a fost, în timpul vieții ei și în perioadele care au urmat, exagerată, estompată, îngroșată sau, pur și simplu, retușată în funcție de contextele în care era prezentată.

O carte a scriitorului de origine nicaraguană Enrique Gomez Carrillo (1873-1927) încearcă să deslușească ițele încâlcite ale istoriei acelor timpuri. El însuși un personaj care ar merita o recenzie amplă (scriitor-călător, diplomat, critic literar și play-boy), Gomez Carrillo simte nevoia de a scrie cartea pentru a înlătura acuzația cum că el ar fi dat-o pe presupusa spioană pe mâna autorităților franceze și, indirect, că ar fi dus-o în fața plutonului de execuție. În orice caz, indiferent că avem de-a face cu un act de spălare a reputației sau cu un prilej pentru a-și face reclamă pe seama unui alt personaj celebru, ni se prezintă un pastel în culori peste litografia rece, seacă, ce a fost creionată anterior. Portretul se intensifică cu ajutorul terților, precum și al jurnalului dansatoarei. Avem de-a face cu o viață multiplă. În fața familiei, Margaretha întreține prin scrisori imaginea unei vieți pudice, de soție loială, dar maltratată, în timp ce pentru lumea saloanelor pariziene se ticluiește cu totul altceva. Noua ei poveste nu avea nimic de-a face cu burghezia. Era o poveste, o poveste din *O mie și una de nopți*, o poveste învăluită în albastru, aur și purpură, în care imaginile cele mai ciudate se legănau în ritmul muzicii exotice.

„— Eu, spunea, m-am născut în sudul Indiei, pe țărmul Malabar, într-un oraș sfânt care se numește Jaffuapatam, în sânul

unei familii din neamul sfânt al brahmanilor. Tatăl meu, Suprachetty, datorită spiritului său caritabil, era numit Assirvadam, ceea ce înseamnă Binecuvântarea lui Dumnezeu. Mama, baia-deră slăvită din templul lui Kanda Swany, a murit la paisprezece ani, chiar în ziua în care m-a născut. După ce i-au ars trupul neînsuflețit, preoții m-au adoptat și mi-au pus numele Mata Hari, ceea ce înseamnă Fata Zorilor. Apoi, când am putut să fac primii pași, m-au închis în marea curte interioară subterană a pagodei lui Shiva, ca să învăț, călcând pe urmele mamei, sfintele rituri ale dansului.”

Ceea ce ne propune Carrillo nu este un portret, cel puțin nu unul rezumat ca într-un dosar de angajare, ci o călătorie de descoperire. În primul rând, este aspectul fizic. Cel care dă o simplă căutare pe internet va vedea pozele devenite deja clasice, cu profilul porțelanat al femeii. Frumusețea sa brunetă într-o Olandă populată de oameni blonzi; ochii negri, misterioși creau un contrast cu peisajul obișnuit și puteau susține ficțiunea originii orientale, indiene. Mai târziu în viață însă, când trăsăturile ei devin tot mai mature, mai conturate, verdictul contemporanilor nu pare deloc uniform:

„— Adevărul, șoptește doctorul Bralez, adevărul din punctul meu de vedere, adevărul în ceea ce privește gustul meu, este că Mata chiar era ceea ce în franceză se numește *une belle femme*, o femeie adevărată, o fată grațioasă și elegantă, atrăgătoare.

Cu decolteurile ei înțelepte și cu eleganța ei ciudată, provoca negreșit o senzație profundă în saloanele europene, în care doamnele cosmopolite se extaziau respirând parfumul desfrâului care emana din întregul ei trup. Dar nu era o femeie drăguță,

nici o femeie frumoasă. Trăsăturile ei erau lipsite de finețe. Era ceva animalic în buzele ei, în mandibulele ei, în pomeții ei. Pielea ei închisă la culoare părea întotdeauna unsă cu ulei sau acoperită de sudoare. Doar brațele și ochii ei se dovedeau frumoși, de o frumusețe absolută. Cei care susțin că a avut cele mai frumoase brațe din lume nu exagerează. Iar ochii ei, ochii ei magnetici și enigmatici, schimbători și catifelati, imperioși și rugători, melancolici și copilăroși, ochii ei teribili în ale căror limfe se înecaseră atâtea suflete, meritau și eu adorațiile a căror țintă erau”.

„Era foarte sensibilă la nenorocile celor din jur”, caracterul ei nu ne oferă un tablou static, ci se dezvăluie în mai multe aspecte. Două sunt limitele care ne vorbesc despre felul de a fi al spioanei-dansatoare: viața de zi cu zi și conduita în fața tribunalului de război care o va condamna la moarte prin împușcare. Cultura populară a reținut-o ca pe o ființă senzuală, dezinvoltă, iubitoare de lux și fără mari griji morale. Imaginii astfel realizate de la distanță i se cere un tablou mai nuanțat. Reconstituirea psihicului defunctei așa cum a încercat Gomez Carrillo din însumarea mai multor mărturii relevă o ființă teatrală în public, dar conștientă de sine și de faptul că arta seducției nu se reduce la goliciunea fizică: „Dimpotrivă: nimic din ea nu te duce cu gândul la păpușa voluptuoasă cu care bărbații se distrează o noapte sau o săptămână. [...] Nimic din ea nu este făcut în mod inconștient, nici râsetele, nici lacrimile, nici vicleniile, nici lăncezirea, nici țipetele sălbatice de plăcere”. Artă seducției și-o dezvoltase prin lecturi îndelungi, după cum demonstrează sublinierile și comentariile de pe paginile cărților

sale, așa cum au fost recuperate de la hotelul din Neuilly-sur-Seine după ce ea fugise. „Biblioteca sa aduna laolaltă peste o sută de traduceri în germană, engleză, franceză și olandeză a scrierilor sanscrite despre erotism. Ceea ce pare să fi impresionat în orientalismul său nu era fidelitatea cu care reda ritualurile hinduse, cât mai degrabă punerea lor în scenă, mai ales că teama notelor false de exotism religios nu o împiedică niciodată în ceea ce privește proiectele sale. Erudiția ei este întortocheată și teologia ei, confuză. Se vede că tot ce a învățat a fost din lecturile sale haotice, unicul ei scop fiind acela de a profita de aceste învățăminte din punct de vedere scenic. (...) Altminteri, ființa ei denotă un siaj întâlnit și la alți oameni, în speță femei căutate: vanitate dublată de generozitate. Fără îndoială, cu cei care, considerând-o un obiect de lux, aspirau să-i obțină favorurile, trebuie să se fi purtat ca o așa numită femeie de pradă. Dar în același timp trebuie să observăm și generozitatea cu care împărțea printre cei care o înconjurau o parte din bogățiile sale”.

„Era foarte bună, era foarte sensibilă la nenorocile celor din jur.” Astfel se exprimă foștii ei servitori. Și amanții ei, cu toate că unii au au căzut victime manevrelor ei perfide, se văd obligați să recunoască faptul că era o femeie cu multe calități, sinceră, nobilă cu un caracter puțin ciudat, aspru și schimbător; dar întotdeauna în stare să ofere tandrețe și afecțiune. Mai târziu, după ce a fost prinsă și deferită justiției franceze, i s-a mai oferit un prilej pentru a-și dezvălui caracterul. Dacă inițial încearcă să îmbuneze completul de judecată declarându-și simpatia și afecțiunea pentru soldați, o dată cu conștientizarea drumului

irreversibil către plutonul de execuție, manifestă o candoare ieșită din comun.

Și, totuși, a fost sau nu vinovată Mata Hari? Iată paranteza sub care și-a trăit posteritatea. Gomez Carrillo nu are îndoieli asupra vinovăției sale. Filmul omonim din 1985 cu Sylvia Kristel (interpreta lui Emmanuelle) în rolul principal, încearcă să o exonereze: amantă prin vocație care ajunge, dincolo de voința ei, să fie pionul serviciilor secrete franceze și germane, când pe ea nu o interesează decât tandrețurile ofițelor chipeși care îi ies în cale, indiferent de naționalitatea lor. În cele din urmă, realizând că serviciile secrete germane vor să arunce în aer o catedrală unde ar fi luat parte la slujbă elita politică a Franței, ea încearcă și reușește să dejoace planul, dar sfârșește ca țap ispășitor.

Un alt documentar, mai aproape de zilele noastre, conchide, într-un diapazon ironic, cum că singura țară pentru care a spionat cu adevărat a fost chiar Franța, cea care o va și condamna. Sigur, discuția continuă. Cei înamorați de personaj îi vor căuta probabil circumstanțe atenuante; juriștii se vor interesa de întretăierea dintre dreptul războiului și cel civil internațional (completul de judecată era francez, dar acuzata era cetățean al Olandei) ș.a.m.d. Ceea ce apare interesant nu este atât disputa din jurul vinei sale, cât relevanța vieții pe care a dus-o pentru oamenii timpului ei dar și al nostru. Mata Hari adună drama unei persoane pentru care nu există noțiunea de „Acasă”, atât în sens fizic, cât și afectiv. Deși încerca să se legitimeze printr-o legendă barocă, ea rămâne un personaj aproape lipsit de identitate. Condamnată mereu la acțiune de către propria vocație (cea de curtezana), cât și de circumstanțele istorice, Margaretha Geertruida

Zelle rămâne „o devoratoare pătimășă, o mare consumatoare de realitate”, pentru care nu existau niciun fel de limite: „Pe vremea aceea frontierele nu existau decât pe hărți. Și pentru mine, ființă nomadă și cosmopolită, existau mai puțin decât pentru oricine altcineva”.

În prima jumătate a secolului trecut, România a avut propriul lot de mari personalități feminine implicate în activități de spionaj. De obicei, era vorba de femei din lumea bună, chiar din elita societății – precum principesa Martha Bibescu, prima femeie din lume conducătoare a unei organizații masonice și amantă a mai multor capete încoronate europene din ambele tabere beligerante, Veturia Goga, soția poetului și politicianului Octavian Goga dar și una dintre favoritele lui Adolf Hitler (care o alinta „Privighetoarea mea”), sau Elena Lupescu, amanta Regelui Carol al II-lea. Maria Tănase, chiar dacă provenea din clasa umilă a sărăcimii din mahalalele Bucureștilor și fusese silită de tatăl ei, care nu mai putea s-o întrețină, să abandoneze școala în clasele primare, avea avantajul unei cariere artistice uluitoare, care-i adusesese și ei conexiuni la cel mai înalt nivel, în special în lumea expaților interbelici din Capitala României. Iar evreica româncă Maria Vera Rosenberg din Galați s-a transformat în Vera „Atkins” și a reușit să intre la Londra în anturajul liderului britanic Winston Churchill, devenind apoi, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, chiar șefa unui serviciu de spionaj (Special Operations Service).

Însă, între toate aceste vedete incontestabile ale vremii lor, una dintre cele mai fascinante povești, demne de o Mata Hari autohtonă, le-a avut o frumoasă fată de preot român din Banatul

sârbesc, Maria Bălan, care a devenit cel mai tare spion al Regatului în timpul Primului Război Mondial, care furniza, însă, informații despre armata austro-ungară și Ohranei țariste. Arestată și judecată de serviciile speciale chezaro-crăiești, ea a fost condamnată la moarte, dar a reușit să evadeze folosindu-se de incontestabilele ei atuuri erotice, cărora le-a căzut victimă un ofițer din tabăra adversă.

„În Primul Război Mondial, lupta nu a fost dusă numai în tranșee și pe câmpurile de bătălie, ci și în spatele frontului, prin intermediul spionilor care încercau să afle din timp intențiile inamicului. Cel mai eficient spion român din acea perioadă a fost o femeie, Maria Bălan, o tânără din Banat, care a fost comparată cu mult mai celebra Mata Hari.

Născută în anul 1895, în orașul sârbesc Vârșeț, aflat atunci sub stăpânire austro-ungară, Maria Bălan era înaltă și zveltă, având un fizic extrem de atrăgător. Ea provenea dintr-o familie de preoți români. Pe când era elevă la Școala Normală din Vârșeț, în oraș a sosit un regiment al armatei imperiale. În casa familiei Bălan a fost încartiruit un frumos și tânăr sublocotenent de ulani (cavalerie ușoară).

Între tânăra româncă, bună vorbitoare a limbilor germană, maghiară și franceză, și sublocotenentul austriac s-a înfiripat repede o idilă. Maria a fugit cu el în Timișoara. Se pare că ea a ajuns în cosmopolitul oraș de pe Bega în urma unui plan prestabilit. Cu puțin înainte de a-l cunoaște pe sublocotenentul austriac, ea fusese recrutată de un agent al serviciului de spionaj român.”

Datorită frumuseții, a cunoașterii limbilor germană și maghiară, a farmecului personal, ea a reușit să pătrundă în cercul ofițerilor superiori ai Corpului VII al armatei imperiale, aflată în Banat. Astfel, Maria Bălan a putut să afle ușor planurile de luptă ale armatei imperiale, situația armamentului, starea de spirit a trupelor, alte date esențiale despre acestea. De asemenea, spioana româncă a contribuit, prin informațiile obținute, la eliminarea unor agenți ai imperiului Austro-Ungar care locuiau în zona Rucăr-Dragoslavele-Câmpulung Muscel. Aceștia erau angajați ca pădurari și agenți de vânătoare, dar, în realitate, executau misiuni de recunoaștere în vederea unei posibile invadări a teritoriului, unul, deloc întâmplător, presupus ostil intereselor vulturului bicefal austro-ungar.

Tânăra frumusețe era un incredibil agent dublu! Informațiile ei au servit, însă, cu sau fără știrea autorităților românești, și armatei imperiale țariste. În anul 1913, datorită unei „cârțițe”, neidentificate, serviciile externe ale Ohranei (poliția secretă a Imperiul Rus) au eșuat în zona Austro-Ungariei. Atunci au devenit folositoare informațiile culese de Maria Bălan.

În ciuda eforturilor depuse de agenții austrieci, identitatea spionului sau spioanei care semna B9 sau MB informările exacte către serviciile românești a rămas un mare mister. După intrarea României în Primul Război Mondial (august 1916), informările Mariei au continuat, fiind mult mai prețioase o dată cu începerea conflictului armat propriu-zis.

Identitatea ei a fost aflată abia după ocuparea Bucureștiului de către Puterile Centrale (decembrie 1916), când ocupanții au cercetat arhivele Siguranței rămase în Capitală după retragerea

autorităților române în Moldova, la Iași. De obicei, în contextul dat, asemenea materiale „sensibile” sunt distruse înainte de părăsirea sediului unei oficine de spionaj, însă, de această dată, în graba retragerii, această operațiune elementară de protejare a agenților secreți nu a mai fost dusă la bun sfârșit. Nu este clar nici până acum dacă a fost vorba de o neglijență crasă sau de un act deliberat de sabotaj efectuat de un alt agent dublu, austro-ungar de această dată, infiltrat din vreme printre români. Mai degrabă, această a doua ipoteză stă în picioare!

Cert este că frumoasa Maria Bălan a fost imediat reținută, iar autoritățile imperiale din Timișoara au declanșat un proces rapid ținut la Curtea Marțială. Spioana româncă – dar care avea cetățenie austro-ungară – a fost condamnată la moarte pentru înaltă trădare. Toți condamnații pentru spionaj din lotul ei au fost grațiați, mai puțin Maria Bălan, teribilul agent B9 căutat ani în șir. Când i s-a comunicat sentința, tânăra a început să râdă, șocându-i efectiv pe ofițerii austrieci.

Românca a fost condamnată la moarte prin spânzurare. Dar lucrurile au căpătat o continuare șocantă. În ziua execuției, sergentul care a intrat în celula ei a găsit încăperea goală. Maria Bălan a evadat cu ajutorul unui ofițer austriac și a dispărut. Conform unui articol publicat de cotidianul francez Paris Soir în anul 1936, Maria Bălan a ajuns în cele din urmă la București, unde și-a schimbat numele și a trăit tot restul vieții sub o nouă identitate, încă temându-se de represaliile celor pe care îi spionase cu câteva decenii înainte.

Cert este că i-a scris de câteva ori ofițerului austriac pe care îl sedusese și, care, vrăjit de nurea ei, o ajutase să evadeze. Scrisorile

erau rare și adresa expeditorului nu putea fi identificată. Culmea, și ofițerul austriac care a ajutat-o să evadeze a rămas în România după prima conflagrație mondială, a trecut în armata română (însă la o nouă armă) și a murit aici în anul 1965. Nu a dezvăluit niciodată nimic din ceea ce a știut că s-a întâmplat în realitate cu acea spioană excepțional dotată. Cel mai probabil, va fi fost și el un alt agent dublu, recalibrat pentru alte misiuni conspirative, nu doar o biată victimă sentimentală a unei „Mata Hari de România”...

Josephine Baker – un trup perfect în sprijinul Rezistenței Franceze

Josephine Baker (născută Freda Josephine McDonald, 3 iunie 1906, Saint Louis, Missouri – 12 aprilie 1975, Paris, Franța) a fost fiica nelegitimă a unui producător evreu de instrumente muzicale, Eddie Carson și a unei spălătorese de culoare, Carrie McDonald. Fetița va crește în cartierele sărace din St. Louis. În anul următor, 1907, mama ei va naște un băiat pe nume Richard, dar în același an tatăl ei va părăsi familia. În anul 1911, mama ei se recăsătorește și va naște încă doi copii. La data de 2 iulie 1917, Josephine Baker va face cunoștință cu cruzimile unui pogrom în St. Louis, când au fost uciși mai multe sute de afroamericani. Această experiență a făcut ca ea să devină mai târziu o militantă contra rasismului. La vârsta de 13 ani, mama ei a căsătorit-o cu Willie Wells, care era cu mult mai în vârstă dar căsătoria va eșua la câteva săptămâni. În același timp ea va

juca diferite roluri la Booker Washington Theatre din St. Louis. În 1921 se recăsătorește cu dirijorul Willie Baker, pe care-l va părăsi în 1925. La 16 ani, jucase deja diferite roluri la teatrele din Philadelphia, apoi pleacă la New York unde va fi angajată la o trupă de vodevil. În contextul rasist al societății americane din acea perioadă, este nevoită să părăsească țara și să plece în Europa, urmând ca ulterior să se stabilească în Franța. Ea va fi descoperită ca talent de poetul german Karl Gustav Vollmöller, prin intermediul căruia va ajunge să danseze și să cânte, având un succes răsunător pe scenele din Paris și Berlin. În Paris, în cercuri intime ea va dansa frecvent complet goală. De asemenea, este cap de afiș în celebrul Folies Bergère. La 3 iunie 1927 se va căsători cu cioplitorul în piatră sicilian, Giuseppe Abatino, care se prezenta în societate drept conte. După război, ia în adopție mai mulți copii orfani de diferite etnii și rase.

Declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial o găsește tot pe scenă, adunând informații importante pentru rezistența franceză despre clienții germani, japonezi sau italieni care intrau în acel bar. Ulterior, se va infiltra în rândul ocupanților, reușind chiar să fie invitată la petrecerile ambasadei italiene din Franța. Mai mult decât atât, a reușit să creeze o rețea de sprijin a Rezistenței Franceze conduse de Charles de Gaulle. Fiind o antinazistă convinsă, Josephine a și pilotat un avion al Crucii Roșii, spune legenda, cu medicamente și provizii până în Belgia. În 1940, când Germania a invadat Franța, Josephine a părăsit Parisul și s-a mutat în castelul ei din Dordogne, unde i-a ascuns și protejat pe luptătorii din Rezistența Franceză. Când germanii au percheziționat castelul, Josephine i-a fermecat cu

nurii ei, ajutându-i apoi pe luptătorii din Rezistență să părăsească Franța. A plecat într-un turneu prin statele neutre Spania și Portugalia, transmițând mesaje pentru Rezistență scrise cu cerneală invizibilă, ascunse în lenjeria ei intimă. „Cine ar îndrăzni să o percheziționeze pe Josephine Baker?”, obișnuia ea să spună. A susținut și concerte gratuite pentru trupele Aliaților în nordul Africii, deplasându-se prin deșertul plin de mine, fără să se plângă niciodată. A fost prima femeie americană decorată cu Croix de Guerre, cea mai înaltă distincție franceză.

A fost prima femeie de culoare care a urcat pe scena unei săli de concert și care a devenit star internațional. A început să danseze în ceea ce astăzi am numi „street performance”, la 13 ani. Adevărata carieră începe însă la Paris, în 1925, entuziasmând și scandalizând în egală măsură Orașul Luminilor cu dansurile sale erotice. Angajată la Folies Bergère, este aplaudată seară de seară pentru „Dansul sălbatic”, în care apare îmbrăcată numai cu o centură de banane artificiale. Devine muza scriitorilor, pictorilor, sculptorilor. Hemingway o numește „cea mai senzațională femeie pe care am văzut-o vreodată”, iar Picasso o descrie astfel: „Înaltă, cu pielea de culoarea cafelei, cu ochi de abanos, picioare de paradis și un zâmbet mai presus de toate zâmbetele”. Devine, pentru lumea anglo-saxonă, „Venus de bronz”, „Perla neagră”, „Zeița creolă”, iar pentru Franța, care îi acordă cetățenia în 1937, „La Baker”. Celebra divă a cabaretului parizian a venit în 1928, la București. În pofida unui onorariu imens pentru acea vreme (100.000 lei aur!), Constantin Tănase reușește să o aducă pentru câteva reprezentații într-un spectacol la Teatrul Cărbuș. Publicul bucureștean a întâmpinat-o cu

curiozitate, a aplaudat-o fermecat, i-a urmărit cu amuzament excentricele plimbări pe Calea Victoriei (unde Tănase, ca să facă reclamă spectacolului, o ducea într-o trăsurică trasă de un struț!) sau aparițiile de la Capșa sau de la restaurantele de la Șosea, uneori la fel de pitorești. A susținut două spectacole, intitulate „Negru pe alb”, în Sala Eforie. Nu a putut juca la Grădina Cărbuș din cauza ploii. Tănase își luase din fericire măsuri de prevedere și închiriasă Sala Eforie. A fost *clou*-ul stagiunii. Lumea s-a înghesuit să vadă minunea de abanos.

Josephine Baker a adoptat 11 băieți și două fete, din Coreea, Japonia, Columbia, Israel, Venezuela, Franța și din țări africane, înființându-și propriul „trib în culorile curcubeului”. S-a întors în America unde a fost decepționată de segregacionism. În 1963, a mers alături de Martin Luther King la Marșul de la Washington, unde liderul comunității de culoare a ținut celebrul său discurs „I Have a Dream”. Josephine Baker a vorbit și ea, îmbrăcată în uniforma Armatei Franceze de Eliberare, decorată cu numeroase medalii pe care le primise. În 1969, ruinată, și-a vândut castelul și s-a mutat într-un apartament cu două camere la Paris alături de toți copiii ei. Compatrioata ei, actrița Grace Kelly, devenită Prințesa Grace de Monaco, a ajutat-o să cumpere o vilă în sudul Franței. Avea să revină în România, în 1970, pe scena Cerebului de Aur de la Brașov. Cinci ani după aceea, pe 12 aprilie, încheia definitiv spectacolul unei vieți, în urma unei hemoragii cerebrale, la vârsta de 68 de ani. În 1973, suferise un infarct și un accident vascular cerebral. După o slujbă funerară la Biserica Madeleine din Paris, a fost înmormântată în Cimitirul din Monaco.

O Mata Hari a celui de-Al Doilea Război Mondial și alte spioane seducătoare

Născută în noiembrie 1910 în Minneapolis, Amy Elizabeth Thorpe va fi supranumită Mata Hari a celui de-Al Doilea Război Mondial. Racolată de SOE, va acționa sub numele de „Cynthia” și, ulterior, de „Betty Pack”, operând în Polonia. Va furniza informații vitale privind intenția lui Hitler de a dezmembra Cehoslovacia, ajutând totodată la decodarea mesajelor radio ale armatei germane. Una dintre cele mai importante misiuni ale sale a fost obținerea codurilor navale franceze ale guvernului pro-nazist francez instaurat la Vichy. Ea va seduce un angajat al ambasadei, convingându-l să-i ofere informațiile necesare, achitându-se astfel de datorie. Va muri de cancer în decembrie 1963.

Tatăl lui Amy Thorpe a fost un ofițer al Corpului Maritim al Statelor Unite, care a pus în mod curent călătoriile pe agenda

familială. Până la vârsta de 11 ani, ea a folosit cărți poștale și ghiduri pentru a recompune atmosfera napolitană pentru o poveste romantică pe care a scris-o, intitulată *Fioretta*. O copie a manuscrisului și-a găsit calea către un tânăr atașat naval (... viitor amiral!), pe nume Alberto Lais, de la Ambasada Italiei din Washington, D.C. Demisia tatălui ei din serviciul militar a adus-o și pe Amy Thorpe în capitala Statelor Unite, unde s-a întâlnit cu comandorul Lais. Relația platonice a ofițerului italian cu adolescenta pe care el a numit-o „fata de aur” a contribuit, fără îndoială, la evoluția ei spre maturitate. În momentul în care și-a făcut debutul convențional în societatea „scrobită” din Washington, Amy Thorpe, în vârstă de 18 ani, era frumoasă, bine crescută și grațioasă, cu ochi verzi și păr de culoarea chihlimbarului. Ea emana un cert magnetism erotic care îi atrăgea nebunește pe bărbați. O aventură cu Arthur Pack, secretarul II al Ambasadei Marii Britanii, cu 19 ani mai în vârstă decât fata, a evoluat într-o căsătorie nepotrivită dar i-a conferit lui Amy o a doua cetățenie. Amy Thorpe Pack a dat naștere unui fiu la numai cinci luni după nuntă. Un alt copil, o fiică, născută în 1934, nu a făcut nimic pentru a salva căsnicia de o eroziune lentă dar sigură. Arthur Pack a fost transferat la Madrid în ajunul Războiului Civil Spaniol, unde Amy Pack s-a implicat într-o serie de operațiuni secrete. A ajutat la aprovizionarea rebelilor naționaliști prin activități de contrabandă, a transportat proviziile trimise de Cruce Roșie către forțele lui Franco, a coordonat evacuarea personalului ambasadei britanice din nordul Spaniei și s-a amestecat în treburile diplomatice. Aceste activități au încetat atunci când a fost denunțată prietenilor naționaliști ca

presupus „spion republican”, aparent de către o femeie orbită de gelozie.

În toamna anului 1937, însoțită de fiica ei cea mică și de o dădacă, Amy Pack a urcat la Paris în trenul expres de Varșovia pentru a deveni „membru al Serviciului Secret de Informații al Majestății Sale Regina Marii Britanii.” A fost repede „adoptată” de un grup de tineri care lucrau pentru ministerul polonez de externe, situație facilitată de soțul ei. Arthur Pack, acum un funcționar la ambasada din Polonia, o informase că este îndrăgostit de o altă femeie. La scurt timp după aceea, a suferit un atac de tromboză cerebrală care l-a trimis direct într-un sanatoriu unde beneficia de îngrijire cunoscătoare ale limbii engleze. Între timp, Amy Pack fusese recrutată de serviciul britanic de informații și primise o alocație de 20 de lire sterline pe zi pentru a-și cultiva sursele poloneze din înalta societate. Despre prima cucerire oficială a unui bărbat influent reușită de spioana cu sex-appeal ea va povesti tranșant mai târziu unui biograf, unul dintre viitorii ei iubiți de altfel: „Întâlnirile noastre au fost foarte fructuoase și l-am lăsat să mă iubească ori de câte ori dorea, pentru că acest lucru garanta fluxul neîntrerupt de informații politice de care aveam nevoie”. Apoi, Amy și-a întâlnit următoarea țintă la o petrecere găzduită de ambasadorul american. Bărbatul frumos așezat de gazde deloc întâmplător alături de ea a fost un consilier personal al ministrului de externe Józef Beck. Deși era căsătorit, acesta a fost suficient de impresionat de tovarășa sa de cină pentru a-i trimite un buchet enorm de trandafiri roz în dimineața următoare. De la el, Amy a aflat că experții polonezi lucrează la descifrarea amenințării reprezentate

de mașina de criptat Enigma a Germaniei. Extinderea contribuției sale la descifrarea propriu-zisă a celui mai important secret al viitorului război împotriva Reich-ului, care le-a conferit Alianților un avantaj crucial asupra naziștilor, rămâne o chestiune de dovedit, deși aparent improbabilă. De fapt, însă, Marea Britanie ar fi datorat capacitatea de a decoda atât de bine traficul radio al Germaniei din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial eforturilor specialiștilor polonezi, care au cooperat cu francezii la decriptarea sistemului Enigma. Deplasată la Praga, Amy Pack a obținut dovada concludentă a planurilor lui Hitler de a dezmembra Cehoslovacia. Din motive care rămân neclare (fusese, oare, deconspirată?), în toamna anului 1938 ambasadorul i-a ordonat brusc să părăsească țara.

În luna aprilie a anului următor, după ce în familie s-a instaurat un soi de armistițiu intern, Arthur Pack, care depășise efectele trombozei cerebrale, și-a recuperat cumva soția și a călătorit în America de Sud, unde a preluat secția comercială a ambasadei din Santiago de Chile. Când a început efectiv Al Doilea Război Mondial, Amy Pack și-a oferit din nou serviciile serviciului britanic de spionaj. În curând, ea s-a apucat de scris articole politice pentru ziarele spaniole și englezești din Chile. Marea Britanie și-a întetit apoi eforturile de propagandă în emisfera sudică, plasându-le în primăvara anului 1940 sub coordonarea British Security Coordination (BSC), instituție condusă de canadianul William Stephenson. Amy Pack și-a părăsit din nou soțul și a navigat la New York, unde i s-a dat numele de cod „Cynthia”, împreună cu misiunea de a înființa o publicație la Washington, D.C. Ca acoperire, ea acum trecea drept jurnalist.

Prima ei misiune majoră a fost însă obținerea sistemului criptografic al marinei italiene. Având în vedere misiunea ei, era logic ca „Cynthia” să-și caute vechiul prieten Alberto Lais, acum deja amiral și atașat naval la ambasada italiană din Washington. Practic, toate mărturiile publicate afirmă că Amy „Cynthia” Pack a obținut de la amiralul în vârstă de 60 de ani codul forțelor navale italiene, precum și planurile de a saborda navele italiene aflate în porturile din SUA pentru a preveni confiscarea lor. Consensul literaturii de specialitate este că succesul amoros al lui Amy „Cynthia” a contribuit decisiv la victoriile britanice din Marea Mediterană. Ea însăși, care și-a descris relația cu Lais ca fiind „sentimentală și chiar senzuală, mai degrabă decât sexuală”, a spus că a primit informațiile direct de la amiral și accesul la documentele sensibile de la asistentul acestuia, cu concursul deplin al lui Lais. Peste timp, moștenitorii amiralului au dat în judecată un autor britanic într-un tribunal italian pentru defăimare în 1967, insistând că Lais (care a murit în 1951) nu a trădat niciun fel de secrete militare și au câștigat procesul. În 1988, cei doi fii ai lui Lais au protestat față de publicarea poveștii de seducție în bestseller-ul *Washington Goes to War* al lui David Brinkley și au convins ministrul italian al Apărării să publice articole de dezmințire în trei ziare importante de pe Coasta de Est a Americii.

Următoarea misiune a lui Amy „Cynthia” a fost una cu care și-a asigurat locul în topul spionajului din război. Guvernul francez de la Vichy, înființat după prăbușirea Franței în 1940, a fost unul vehement anti-britanic. Prezentându-se ca jurnalist american, Cynthia a telefonat la Ambasada Franței în mai 1941

și s-a prezentat lui Charles Brousse, atașatul de presă. Bineînțeles, Brousse, de 49 de ani, de mai multe ori căsătorit și anti-nazist, a fost cucerit de Cynthia. Relația a început cu felurite provocări. Dar, până în iulie, Cynthia s-a simțit suficient de încrezătoare pentru a-l recruta, spunându-i lui Brousse că ea lucrează pentru spionajul american. În curând, oficialul francez a început să ofere telegrame, scrisori, dosare și conturi ale ambasadei și personalităților diplomatice franceze. Nu după mult timp, pentru a împiedica supravegherea ei de către FBI, Amy s-a mutat în hotelul în care locuiau Brousse și soția lui. „Londra ar dori să aibă codurile criptografice navale franceze Vichy”, i-a spus Cynthia amantului ei în martie 1942. Informat de ultima ei cerere, Brousse s-a prăbușit disperat. Numai ofițerul șef de cifru și asistentul său aveau acces la sala cu codurile. Cărțile cu cifruri erau, mai multe volume, încuiate într-un seif. Un paznic escortat de câine păzea incinta noaptea. După o serie de eforturi eșuate, „Cynthia” a încercat în cele din urmă abordarea directă – pătrunderea prin efracție. Folosind prietenia sa cu William „Wild Bill” Donovan, șeful Biroului Serviciilor Strategice al Americii (precursorul CIA), Stephenson, de la serviciile de informații britanice, și-a asigurat serviciile unui tâlhar poreclit „Spărgătorul din Georgia”. Brousse trebuia să-i spună paznicului de noapte al ambasadei că el avea nevoie de un loc discret pentru o partidă amoroasă și era pregătit să-i plătească ca acesta să se uite în cealaltă direcție. Cuplul Amy – Brousse urma să viziteze ambasada timp de mai multe nopți pentru ca paznicul să fie convins de relația lor. În noaptea furtului propriu-zis, plănuiau să ofere paznicului un pahar de șampanie cu

somnifere. După aceea, ei urmau să intre în sala cifrurilor de la parterul clădirii, să deschidă seiful, să ia volumele și să le ducă unui agent al spionajului britanic care îi aștepta pe peluza plină de copaci a ambasadei și apoi să aștepte ca volumele să le fie returnate după ce ele vor fi fost fotografiate. Totul părea să meargă așa cum era planificat. Pentobarbitalul a înfrânt rezistența paznicului, precum și pe câinele său (în a cărui hrană fuseseră, de asemenea, strecurate droguri). „Spărgătorul din Georgia” a deschis vechiul seif Mosler, dar nu a fost suficient timp ca amanții-complici să scoată și să ducă la copiat cifrurile. O a doua încercare, făcută fără ajutorul „Spărgătorului din Georgia”, a fost împiedicată atunci când Cynthia nu a reușit să deschidă la timp, chiar cunoscând combinația secretă. Folosind cheia lui Brousse pentru o ultimă încercare, cuplul s-a așezat nervos pe „canapeaua păcatului” din ambasadă, când intuiția lui Amy „Cynthia” i-a spus că ceva nu este în regulă. Impulsiv, ea s-a ridicat și și-a scos hainele, rămânând complet dezbrăcată. „— Ce s-a întâmplat?” a întrebat-o uimit Brousse, holbându-se la iubita sa, care rămăsese îmbrăcată doar într-un colier și o pereche de pantofi cu tocuri înalte. Din gesturi, spioana l-a convins și pe amantul ei să înceapă să se dezbrace. O ușă s-a deschis atunci brusc, iar un fascicul de lumină provenind de la o lanternă a sfâșiat întunericul. Mimând un gest pudic, „Cynthia” și-a acoperit repede – dar numai parțial! – sânii cu bluza ei de mătase. „— Îmi cer scuze de o mie de ori”, spuse atunci paznicul, rușinat și copleșit de imaginea nudității femeii pe care credea că tocmai o surprinsese în timpul comiterii păcatului. Acesta a îndepărtat lumina lanternei de pe femeia suspectă de

comiterea unui adulter dezvățat și scuzându-se incontinent s-a întors în camera lui de la subsol. După aceea, „Cynthia” a permis accesul spărgătorului de seifuri. Restul a fost o treabă făcută rapid și eficient. Cifrurile guvernului de la Vichy, fie ele obținute de „Cynthia” sau dintr-o altă sursă, au fost folosite cu mare succes atunci când aliații au ajuns în Africa de Nord în luna noiembrie 1942.

Cu Statele Unite intrate și ele în război, „Cynthia” a lucrat apoi pentru Biroul Strategic al SUA. Precum și pentru britanici, în egală măsură! Ea s-a considerat întotdeauna un mare patriot, unul care a acționat eficient atât pentru țara sa de naștere cât și pentru cea de adopție. „Rușinată pentru faptele mele? Nu, câtuși de puțin”, a declarat ea odată. „Superiorii mei mi-au spus că rezultatele muncii mele au salvat mii de vieți britanice și americane ... M-au implicat în situații din care femeile *respectabile* îndeobște se retrag, dar poziția mea era una de angajament total pentru cauza Aliatilor. Războaiele nu sunt câștigate întotdeauna prin metode... respectabile.”

Ultima parte a poveștii agentei Cynthia nu a mai fost la fel de spectaculoasă precum cea din timpul războiului. Arthur Pack s-a sinucis în 1945. Brousse și soția sa au divorțat, iar „Mata Hari modernă” s-a căsătorit cu amantul ei francez. În stilul poveștilor cu sfârșit fericit, s-au stabilit într-un castel medieval aflat într-o pitorească zonă montană din Franța. Finalul poveștii lor a fost, totuși, unul tragic. La 1 decembrie 1963, Amy Thorpe Brousse a murit de cancer localizat la nivelul gurii. Soțul ei a fost electrocutat accidental cam zece ani mai târziu de o pătură

electrică. O parte din castelul lor de basm a fost, de asemenea, distrus în urma incendiului care a urmat...

Helen Taylor Thompson, un important spion al Marii Britanii, a fost cea care a trimis informații agenților din Franța în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial. „O greșeală cât de mică și viața cuiva ar fi fost în pericol”, spune ea. Helen Taylor Thompson a devenit spion oficial la vârsta de 19 ani și făcea parte din cunoscuta „armată secretă” (SOE) a premierului Winston Churchill. „Dacă spui vreodată despre ceea ce ai văzut sau ai făcut, asta ar însemna trădare și va trebui să plătești pentru asta, probabil cu propria viață”, susține aceasta. „Nu știam nimic despre ei, dar mi-a plăcut uniforma. Ceea ce e teribil, să intri în ceva doar pentru că îți place uniforma. Nu știam că ei trimit sabotori în Franța și cu siguranță nu știam că sunt implicați în Special Operations Executive.” Special Operations Executive a fost o organizație secretă înființată de Winston Churchill, care își dorea să „aprindă” Europa prin diferite acte de sabotaj. „Locul meu de muncă nu era unul periculos nici de departe, dar trebuia să am foarte multă grijă, pentru că dacă făceam o singură greșeală, viața cuiva putea fi în pericol.” Helen a trimis mesaje codate către spionii din Franța. Mai bine de 30 de femei erau agenți sub acoperire, care lucrau pe tărâmul inamicilor. Helen își dorește ca munca femeilor din cel de-Al doilea Război Mondial să fie reamintită. „Cele care au plecat acolo, probabil au suferit extrem de multe ori. Multe dintre ele, cu siguranță, nu s-au întors înapoi. Multe au fost torturate, dar niciodată n-au dat înapoi. Nu cred că vreo femeie agent din SOE a dezvăluit vreodată vreo informație importantă”, a precizat

aceasta. Agenți ca Noor Inayat Khan și Odette Sansom (care, deși torturată de Gestapo, n-a lăsat să-i scape nicio informație) au fost decorate cu cele mai importante ordine militare pentru curajul lor. „Ei își doreau ca noi să trecem granițele Germaniei și noi am spus: *Da, vom merge!*. Și noi am stat și am tot așteptat. Dar nimic nu s-a întâmplat. Și într-o zi au venit și ne-au zis: *Eisenhower a spus că va lua doar bărbați, pentru că nu vrea să aibă femei pe conștiință, pentru că el considera că niciunul dintre ei nu se va întoarce înapoi*. Eram furioase. Noi chiar ne doream să ne luptăm cu nemții, pentru că am fost atacați de ei, mulți prieteni de-ai noștri au fost uciși de ei și chiar ne-am dorit să luptăm împotriva lor și să câștigăm războiul. Lucrul de bază era să câștigăm războiul”, a spus Helen. După război, Helen, acum în vârstă de 93 de ani, a lucrat într-un mic spital în Londra, dar a fost nevoită să renunțe la un moment dat din cauza unor reduceri de personal. Ea a continuat și și-a deschis o clinică pentru bolnavii de SIDA, prima din Europa, și a continuat să facă fapte de caritate.

Născută în 1906 în Baltimore, Virginia Hall a operat ca agent sub numeroase nume de cod: „Marie Monin,” „Germaine”, „Diane”, „Camille”, iar germanii au poreclit-o „Artemis”, considerând-o printre cei mai periculoși spioni ai inamicului. Femeia rămăsese șchioapă în urma unui accident de vânătoare în Turcia, ratând astfel o posibilă carieră diplomatică. A plecat, apoi, la Paris, angajându-se în serviciul de ambulanță, mutându-se apoi în Londra, unde a fost racolată de SOE. S-a reîntors în Franța ocupată de nemți, coordonând operațiunile Rezistenței. Până la urmă, va scăpa cu greu din Franța, hăituită

de serviciile de Securitate germane. În martie 1944 a intrat și în serviciile secrete americane, fiind retrimisă de acestea în Franța. Sub numele de cod „Diane”, a reușit să evite Gestapo-ul, reușind să ia legătura din nou cu Rezistența Franceză. Va reuși să stabilească zone sigure pentru lansarea de ajutoare, va pregăti batalioane de voluntari, învățându-i să ducă un război de guerillă contra nemților etc. În 1945, ca recompensă pentru acțiunile sale, i-a fost acordată distincția Distinguished Service Cross, devenind singura femeie care nu făcea parte propriu-zis din rândul cadrelor militare americane care s-a bucurat de această onoare în cel de Al Doilea Război Mondial. Din 1950 a lucrat pentru CIA, retrăgându-se în 1966.

Simone Segouin, în vârstă acum de 93 de ani, și-a riscat viața de mai multe ori în timpul celui de Al Doilea Război Mondial împotriva ocupanților germani și a devenit faimoasă în întreaga lume după ce a fost fotografiată ținând o armă în mână în timp ce era îmbrăcată în pantaloni scurți. Dar abia recent, după 70 de ani, s-a aflat că ea a fost mai mult decât un membru al Rezistenței Franceze, a fost și spion britanic care a luptat împotriva naziștilor. Imaginea cu Simone, pe numele de război „Nicole Minet”, ținând în mână o armă MP-40, pușcă pe care a furat-o de la un ofițer german și de care s-a folosit pe tot parcursul războiului, a devenit un simbol al luptei femeilor în Al Doilea Război Mondial și este considerată una dintre cele „mai puternice 100 de fotografii din istorie”.

Interesant este că, deși Simone a devenit faimoasă încă de după război, existând chiar o stradă care îi poartă numele, abia recent s-a aflat că era și membră a SOE. Ea a fost întotdeauna

prezentată drept membru al Rezistenței Franceze, dar o carte publicată recent, după desecretizarea unor documente din timpul războiului, a scos la lumină o altă față a acesteia. Cartea *SOE Heroines*, scrisă de Bernard O'Connor, a scos la iveală faptul că Simone a făcut parte dintr-o grupare de femei franceze care au lucrat ca spioni pentru Marea Britanie, pe teritoriul francez în timpul războiului. În ciuda faptului că ea și celelate 37 de femei care au făcut parte din SOE – Special Operation Executives (Agenția de Operațiuni Speciale) au fost anunțate de la bun început că au doar cel mult 50% șanse de supraviețuire, ele nu s-au dat înapoi și au devenit agenți curajoși, care au acționat în calitate de curieri ai corespondenței secrete, au transportat arme, au ajutat la identificarea țintelor de bombardament, au furnizat informații vitale despre pozițiile germane, au găsit locuri de aterizare ale avioanelor care aduceau agenți și provizii și au găsit case de siguranță. De asemenea, ele au fost implicate în operațiuni de sabotaj asupra centralelor nucleare naziste și a altor obiective de infrastructură.

Simone Segouin a ajutat la deraierea unui tren și la aruncarea în aer a unor poduri în și în jurul orașului Chartres, la 50 mile sud de Paris, pentru a împiedica naziștii să ajungă în Capitală. De asemenea, tânăra, care atunci avea doar 18 ani, a participat la eliberarea celor două orașe în 1944. În vârstă de 93 de ani, Simone trăiește acum într-o casă de îngrijire a persoanelor vârstnice de lângă Chartres. Ea povestește că: „Una dintre cele mai bune zile ale mele a fost când am arestat 25 de soldați germani spre sfârșitul războiului. A fost minunat să știm că ne-am salvat țara de sub ocupație”. Ea a adăugat: „Nu am fost singura

femeie care s-a alăturat Rezistenței. Sunt mândră de ceea ce am făcut toate, ca o echipă. Dar cel mai minunat moment a fost atunci când am intrat în Paris alături de generalul Charles de Gaulle. A fost un sentiment minunat, dar entuziasmul meu era cumva limitat de sentimentul că trăiam ceva foarte periculos”, a povestit Simone. Simone povestește că prima ei misiune a fost cea de a fura o bicicletă de la un ofițer german, iar cu aceasta a călătorit apoi sute de kilometri ducând informații dintr-o parte în alta a liniei de demarcație dintre teritoriul ocupat de nemți și efemera Republică de la Vichy. După Război, Simone a devenit celebră în toată lumea datorită fotografiei sale, dar a preferat să ducă o viață liniștită și a devenit asistentă medicală pentru copii, meserie pe care a practicat-o până la pensionare.

Sonia Olschanezky a acționat sub numele de cod „Tania” și „Suzanne”. Născută în 1923, în Germania, într-o familie de evrei ruși (tatăl fiind inginer chimist), ea se mută la sfârșitul adolescenței împreună cu familia în Franța pentru a scăpa de atitudinile antisemite ale lui Hitler și ale adeptilor săi. Aici, se alătură Rezistenței Franceze, gruparea Juggler. Responsabilitățile ei constau în transmiterea de mesaje și instrucțiuni de la o grupare de rezistență la alta dar și la participarea efectivă la acțiuni de sabotaj. A fost prinsă de nemți și dusă în lagărul Natzweiler-Struthof unde a fost omorată prin injecție cu fenol în 1944. Frumoasa avea doar 21 de ani...

Prințesa Noor-un-nisa Inayat Khan – cunoscută sub numele de „Nora Baker” sau „Madeleine” – s-a născut în Rusia Țaristă, fiind o descendentă directă a familiei regale indiene. Noor Inayat Khan, cel mai mare dintre cei patru copii ai familiei, a venit pe

lume la 1 ianuarie 1914 la Moscova. Frații săi au fost Vilayat (mai apoi, conducătorul internațional al sufismului; 1916-2004), Hidayat (1917-2016) și Khair-un-Nisa (1919-2011). Tatăl ei, Inayat Khan, provenea dintr-o veche familie nobiliară musulmană indiană, mama sa fiind o descendentă a unchiului Sultanului Tipu, domnitorul din secolul al XVIII-lea al Regatului Mysore. El a trăit în Europa ca muzician și profesor de sufism. Mama ei, Pirani Ameena Begum (născută Ora Ray Baker), a fost o americană din Albuquerque, New Mexico, care l-a întâlnit pe Inayat Khan în timpul călătoriilor sale în Statele Unite. Nora Baker a fost sora vitregă a yoghinului și cărturarului american Pierre Bernard, protectorul ei în momentul în care l-a întâlnit pe Inayat. După Revoluția Bolșevică, familia sa s-a refugiat în Anglia. La izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial, Nora s-a înrolat în divizia feminină a forțelor aeriene britanice, fiind ulterior recrutată de serviciile secrete britanice în divizia F (Franța), devenind prima femeie operator radio trimisă în partea ocupată a Franței pentru a sprijini Rezistența Franceză. A fost capturată de nemți și dusă în lagărul de concentrare de la Dachau, unde a fost împușcată pe 13 septembrie 1944. Avea 30 de ani.

Prințesa Stephanie Julianne von Hohenlohe (născută Richter, pe 16 septembrie 1891) era membră a familiei princiare austriece prin căsătoria cu Prințul Friedrich Franz von Hohenlohe-Waldenburg-Schillingsfürst, și, deși evreică, prietenă apropiată și sfătuitoare a lui Adolf Hitler. A fost un spion remarcabil, lucrând inițial pentru Germania nazistă. Frumoasă, bogată, extrem de bine educată și de familie bună, s-a infiltrat cu ușurință în înalta societate britanică unde s-a învârtit în cercuri de înalți

demnitari și figuri regale. După izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial, fuge în SUA unde este racolată de serviciul secret american, devenind agent secret al aliaților și ajutându-i să realizeze un profil al Führer-ului. După atacul de la Pearl Harbor este arestată de FBI, pentru suspiciunea de a fi agent dublu, pentru a fi eliberată abia la finalul războiului. Se reîntoarce în Germania și colaborează cu trustul de presă al lui Axel Springer, realizând interviuri excepționale cu președinții americani John F. Kennedy și Lyndon B. Johnson. Moare pe 13 iunie 1972 la Geneva.

Nancy Grace Augusta Wake avea numele de cod „Helene”. S-a născut în 1912 în Wellington, Noua Zeelandă. La 16 ani, a fugit de acasă și s-a angajat ca asistentă medicală, folosind banii câștigați pentru a călători la New York și la Londra. În 1939, s-a căsătorit cu un industriaș francez, Henry Fiocca, stabilindu-se în Marsilia. Imediat după căderea Franței, Nancy s-a alăturat mișcării de rezistență. A primit din partea naziștilor porecla de „Șoarecele alb” datorită talentului de a reuși să scape din situații cât se poate de periculoase. Când rețeaua de rezistență din care făcea parte a fost trădată, s-a refugiat în Spania și apoi în Marea Britanie, aflând ulterior că soțul său a fost torturat și ucis de către Gestapo pentru că a refuzat să dezvăluie locul în care se afla ea. După război, s-a recăsătorit cu John Forward și a plecat cu acesta în Australia. Nancy Wake a murit în 2011 la vârsta de 98 de ani.

Krystyna Skarbek, cu numele de cod „Pauline”, era născută în 1908, în Polonia, provenind dintr-o familie înstărită, tatăl fiind un aristocrat catolic iar mama sa o evreică bogată. După

invadarea Poloniei, Krystyna s-a alăturat Rezistenței Poloneze luând parte la acțiuni de sabotare pe teritoriul Poloniei și adunând informații despre mișcările trupelor germane pe care le-a furnizat serviciilor de informații britanice. A fugit în Marea Britanie, unde a intrat în SOE primind în 1941 numele de „Christine Granville”, fiind delegată în divizia F și trimisă să activeze în Franța. A fost declarată Erou de Război, primind din partea englezilor distincția George Cross și, din partea francezilor, Croix de Guerre. În 1952 a fost omorâtă prin înjunghiere de Dennis Muldowney, un bărbat căruia îi refuzase avansurile.

Una dintre cele mai celebre agente SOE a fost Violette Szabo, care avea numele de cod „Louise”. S-a născut în Franța în 1921. Mama sa era franțuzoaică și tatăl englez (Bushell). Se căsătorește cu un ofițer francez de origine maghiară, Étienne Szabo. A fost racolată și antrenată de SOE fiind parașutată de către englezi pe teritoriul francez în 1944 unde s-a ocupat de reorganizarea mișcării de rezistență. A participat la sabotarea drumurilor și a podurilor de cale ferată utilizate de germani. Deși cu piciorul rupt, a luptat cu o trupă germană, ucigând mai mulți inamici, până când a rămas fără muniție. A fost capturată de Gestapo, deportată în lagărul de la Ravensbruck și executată în februarie 1945. În 1947 a primit post-mortem distincția Croix de Guerre din partea guvernului francez iar în 1973, Médaille de la Résistance.

Coco Chanel

„În pat cu dușmanul”

Numeroase sunt controversile legate de Coco Chanel. Una dintre ele este generată de o biografie semnată Hal Vaughan și apărută în SUA cu titlul *Sleeping with the Enemy*. „Sleeping” nu înseamnă aici a dormi, a te lăsat furat de somn, iar dușmanul nu este un rival oarecare, ci ocupantul german. Pe scurt, Coco Chanel a fost conform acestei cărți, o „colaboraționistă” și, chiar mai mult, o agentă a spionajului german.

Coco Chanel a fost și în perioada interbelică un personaj central al lumii bune, o mondenă, conectată cu elita pariziană. A și avut iubiți celebri, unii au spus că ar fi fost o „devoratoare de bărbați”. O pasionau cei bogați, frumoși, celebri, aristocrați, cu stil. Nu avea gusturi rele! Se născuse în 1883, așadar în 1940 se apropia de 60 de ani. Deși îl cunoaștea de ceva vreme pe baronul Hans Günther von Dinklage, legătura lor amoroasă a început în 1940. Von Dinklage avea cu 13 ani mai puțin decât Coco Chanel, o alură „british” și era un personaj important al

spionajului german în Franța. Chanel știa foarte bine ce rol joacă baronul. Se întâlneau la hotelul cel mai luxos din Paris, Ritz, unde ea ocupa un apartament. Hotelul a fost rechiziționat de nemți și era plin de generali și colonei germani. Ea a continuat să locuiască aici până în august 1944. Recrutarea ei s-a produs în 1941 („agent nr. 7124”). A îndeplinit mai multe misiuni. Cea mai spectaculoasă i-a fost încredințată în 1943 de însuși Walter Schellenberg la Berlin – urmând, teoretic, să se folosească de conexiunile ei multiple. Trebuia să mijlocească încheierea unei păci separate cu Marea Britanie. A făcut chiar un drum în Spania ca să stabilească discret anumite contacte. Chanel îl cunoștea bine pe Churchill, pescuise cu el, dar știa și alte personaje din elita londoneză. În 1944, când Parisul a fost eliberat de anglo-americi și divizia generalului Leclerc, Coco Chanel, cunoscută colaboraționistă (se afișase în public, la evenimente mondene cu baronul von Dincklage), s-a refugiat în Elveția. Datorită celebrității ei de care profita și Parisul – capitala modei – nu i s-a intentat un proces de trădare cum s-a întâmplat în cazurile altora (Arletty, Sacha Guitry, Brasillach etc). La sfârșitul războiului, a urmat-o în Elveția și baronul Hans Günther von Dincklage. În 1954, la zece ani după ce părăsise Parisul, iertată de opinia publică și ieșită de sub incidența legii penale, s-a întors și și-a reluat afacerile. A murit în 1971 la 88 de ani.

Helen O'Brien, „Eve's Club” și Christine Keeler – amanta fatală a Ministrului Apărării britanic și a atașatului militar sovietic

Românca Elena Constantinescu a fost proprietara celui mai luxos bar de noapte din Anglia postbelică și a lucrat pentru serviciile MI5 și MI6, cărora le furniza informații despre clienți.

Povestea Elenei Constantinescu, devenită Helen O'Brien, începe în România. Copilăria i-a stat sub semnul războiului, iar familia ei s-a refugiat, dintr-un București groaznic bombardat de americani, la țară. În casa părinților, a prins și „eliberarea” țării de către ruși, iar în adolescență i-a rămas, pentru vecie, fascinația pentru localurile bucureștene interberlice, visul ei fiind să ajungă și ea proprietara unui astfel de local.

Printre alți români faimoși, Elena Constantinescu este femeia frumoasă care a fost implicată în scandaluri celebre de spionaj și politice în Anglia în anii '60-'70. Elena Constantinescu a avut o origine „nesănătoasă”, era nepoata fostului ministru de finanțe Mircea Cancicov, fiica unui mare proprietar de imobile din București și a unei ducese rusoaice, de origine germană. Aversiunea pentru comuniști a căpătat-o după ce familia i-a fost vitregită de pământurile moștenite. După moartea primului soț, Kenneth Archer, un ofițer al Royal Air Forces, s-a refugiat la Londra, în 1946.

Se căsătorise foarte devreme, în 1946, cu un ofițer aviator, Kenneth Archer. A rămas văduvă după numai o lună de căsătorie. Moartea lui Kenneth a fost una controversată. El a fost împușcat în timp ce se afla la brațul soției, de un soldat englez care a tras prin ușă, crezând că de partea cealaltă se află un rus. Părinții soțului au acuzat-o că n-ar fi fost străină de uciderea lui Kenneth. Tatăl lui Kenneth a denunțat-o chiar la Scotland Yard, acuzând-o de implicare în uciderea fiului său. A fost nevoită să părăsească România, după ce comuniștii au acuzat-o că ar avea legături cu armata britanică. Elena a vrut să plece la socrii ei, însă aceștia nu au acceptat-o.

Vorbind câteva limbi străine, având un corp de balerină și un căpșor de matematician, reușește să-și facă loc în viață, la început ca vânzătoare de țigări, apoi ca animatoare și, în final, ca dansatoare într-un local din cartierul londonez Soho. Acolo îl cunoaște pe Jimmy O'Brien, la început garderobierul ei, apoi manager și, în final, soțul ei. O'Brienii sunt însă ambițiosi și vor să aibă afacerea lor, propriul local în Soho. Jimmy a găsit, după

ceva timp, în apropiere, o locație potrivită, pe Regent Street. Asigurându-și finanțarea, Jimmy și Helen O'Brien, entuziasmați, renovează și aranjează localul după gustul lor, făcându-i inaugurarea în 1953, de Sfântul Valentin. În curând localul a devenit renumit în toată Londra, nu numai pentru spectacolele tip Folies Bergère, scena modernă din sticlă, calitatea serviciilor și discreție, cât, mai ales, pentru frumusețea animatoarelor. Helen însăși le selecționa cu atenție.

Clubul a ajuns unul dintre cele mai celebre localuri de lux din Londra. Meniul de zi cu zi al luxosului local cuprindea somon, caviar, carne din cel mai rar vânat, langustă și de pe mese nu lipsea șampanie Dom Perignon. Pentru a deveni membri ai clubului, doritorii plăteau anual o taxă de o guinee, o monedă de aur cu valoarea a 20 de șilingi.

Localul Eve's Club era frecventat de celebritățile epocii, când veneau la Londra, ca Judy Garland, Frank Sinatra, Shirley Bassey, Barbara Cartland, Jack Hawkins, Errol Flynn sau Aristotel Onasis. De aceea, veneau aici și oameni politici din Răsărit, prilej, favorabil, pentru spionaj. Client al barului a fost și Nicu Ceaușescu. În iulie 1974, la clubul lui Helen a fost adus fiul lui Nicolae Ceaușescu. Beizadeaua venită să se distreze în capitala Angliei s-a purtat urât cu fetele lui Helen. Pe prima animatoare adusă la masa lui, a pipăit-o. Cea de-a doua fată s-a plâns că a fost mușcată de gât. Când Nicu Ceaușescu a cerut a treia fată, patroana i-a expediat nota de plată. Replica lui Helen în fața insistențelor agentului care îl adusese pe Ceaușescu în local a fost : „În primul rând, nu e fiul «președintelui nostru», ci e fiul președintelui vostru; în al doilea rând... îl bag în mă-sa!”.

Cotidianul londonez Daily Mail a făcut publică o listă cu membrii Clubului Evei: 9 maharadjahi, 2 sultani, 12 ambasadori, 30 de atașați de ambasadă, 70 de britanici cu titluri nobiliare, mulți parlamentari sau alți înalți demnitari.

Printre obișnuiții clubului erau o mulțime de funcționari de la ambasadele țărilor din blocul comunist. În 1958, Helen a fost contactată de un ofițer de contrainformații român, care lucra sub acoperire ca diplomat la ambasada Republicii Populare Române din Londra, cu propunerea „patriotică” de a spiona pentru ei în schimbul emigrării părinților, rămași în România. Helen a refuzat, dar, localul fiind supravegheat îndeaproape de MI5 (Serviciul de Siguranță Teritorială a Marii Britanii), nu după mult timp primește o scrisoare care începea așa: „Dacă aveți timp și sunteți amabilă să veniți la o discuție la Ministerul de Război...”. La rugămintea lor, a acceptat să „lucreze” pentru MI5 și MI6 (Serviciul de Informații Externe Britanic). Informațiile ce le obținea de la animatoare, le transmitea mai departe la serviciile de spionaj engleze, însă câteodată, informațiile mai curgeau și în sens invers. Unul dintre cele mai mari scandaluri politice din Anglia, de la începutul anilor '70, ce era cât pe ce să se soldeze cu răsturnarea guvernului conservator, a fost scandalul în care au fost implicați doi membri de frunte ai partidului, ministrul Forțelor Aeriene Lambton, care avea o legătură amoroasă cu una din angajatele ei, pe nume Norma Levy, și șeful conservatorilor din Camera Lorzilor, Lordul Jellicoe, un membru „marcant” al clubului. Helen știa de toate aceste escapse și, prin informațiile confidențiale la care avea acces de la serviciile de contrainformații și polițienești engleze, și-a dat

seama că autoritățile aveau cunoștință de „activitățile” celor doi, ei aflându-se de mai mult timp în „colimatorul” lor.

Încercând să salveze situația, pentru ca scandalul să nu ia proporții grotești, culminând cu răsturnarea sau demiterea guvernului, cere o audiență la primul ministru, Edward Heath. La întrevvedere, în locul primului ministru a venit secretarul lui particular, Robert Armstrong. Acestuia Helen îi spune că a aflat din surse polițienești și de contrainformații că doi membri importanți ai Partidului Conservator se aflau în „atenția” serviciilor de siguranță, dezvăluirea „activităților” celor doi fiind numai o chestiune de timp. Helen recomanda șefului Partidului Conservator să îi demită pe cei doi din toate funcțiile publice pentru a nu dăuna grav imaginii partidului. Ca urmare, cei doi își dau o demisie răsunătoare, în 1973, recunoscând că au avut relații intime cu „fetițele” Helenei. A fost implicată, dar numai tangențial, și într-un mare scandal al revistelor pornografice și al prostituției din anii '70, scandalul Oz (după numele unei reviste pornografice), care s-a terminat cu condamnarea sau destituirea a peste 400 de ofițeri de poliție, printre care și ofițerul superior al Scotland Yard-ului Kenneth Drury, șeful brigăzii Flying Squad. În niște documente descretizate în 1999, se arată că acest înalt ofițer închidea ochii la diverse infracțiuni legate de sex, contra cost sau în schimbul unor excursii în țări exotice. Era un amic apropiat al lui Jimmy Humphreys, unul dintre cei șapte baroni ai pornografiei, puși sub acuzare de Scotland Yard.

Cu atâția diplomați și politicieni „membri” ai clubului, nu este de mirare că localul atrăgea spionii ca lampa fluturii de

noapte (un judecător chiar a descris localul ca fiind „o sucursală a Foreign Office” – Ministerul de Externe). Un ziarist englez care a luat un interviu unui spion ceh care a defectat, l-a întrebat pe acesta unde se întâlnesc spionii în Londra. Fostul spion a răspuns fără să clipească: „La Eve’s Club”. Alte cazuri celebre sunt cele ale episcopului „păcătos” Southwell, care-i trăgea clopotele unei animatoare de-a Helenei, animatoare cu care s-a și căsătorit în final. Tot la Eve’s Club și-a sărbătorit în anii ’60 ultima petrecere ca burlac fosta tânără speranță a conservatorilor din acei ani, Ministrul de Război John Profumo (1915-2006). Apropo de această „tânără speranță”, Profumo, el a avut legături amoroase cu o altă animatoare din Eve’s Club, Christine Keeler, pe care, însă, Helen a dat-o afară după puțin timp de la angajare, deoarece „cădea prea ușor la pat” și strica reputația clubului. Scandalul a luat amploare când s-a dovedit că domnișoara Keeler avea o relație amoroasă și cu atașatul naval sovietic la Londra, Evgheni Ivanov, existând posibilitatea ca Profumo, chiar involuntar, să „scape” informații confidențiale către domnișoara Keeler pe care aceasta să le transmită mai departe lui Ivanov. Profumo și-a dat demisia la 5 iunie 1963. Această afacere a contribuit din plin și la demisia Primului Ministru al Marii Britanii, Harold Macmillan, „din motive de sănătate”, în octombrie 1963. I-a urmat ca Prim Ministru Alec Douglas-Home. Dacă mai adăugăm că Partidul Conservator, cu imaginea „șifonată”, a pierdut alegerile din octombrie 1964 în favoarea laburiștilor, ne putem face o imagine despre amploarea acestei afaceri.

Keeler a mărturisit mai târziu că a jucat un rol mult mai mare în gruparea de spionaj coordonată de Stephen Ward, potrivit The Telegraph. „Oricum aş vrea să numesc asta, am fost un spion şi nu sunt mândră de asta. Adevărul este că mi-am trădat ţara”, a spus Keeler. Ea a povestit despre implicarea ei în operaţiunea condusă de Ward, un medic infiltrat în cele mai înalte cercuri ale societăţii, care s-a sinucis în ultima zi a procesului în care era acuzat de câştiguri imorale, şi care a început înainte de a-l fi întâlnit vreodată pe Profumo. Ea a fost solicitată pentru a plasa un plic la ambasada sovietică din Londra, care, i s-a spus, conţinea detalii ale unui „joc de bridge” pentru Ivanov. „Ştiam că transmiteam informaţii, dar de-a lungul anilor mi-am spus întotdeauna că sunt doar documente despre bridge. Nu erau, desigur. Am fost o fată proastă. Dacă aş fi înţeles asta pe deplin, atunci n-aş fi făcut ceva care să afecteze ţara mea. Am fost recrutată de un om inteligent, carismatic, dar periculos”, a povestit Keeler. Potrivit acesteia, ea era, de asemenea, prezentă la reuniunile la care au participat Ward, Anthony Blunt, care a fost expus mai târziu ca membru al grupării de spionaj sovietice şi Sir Roger Hollis, şeful MI5 – care a fost confruntat mai târziu şi el cu acuzaţii de trădare. Ward, spune ea, a încercat să exploateze viaţa ei amoroasă complicată, cerându-i să afle informaţii în timpul aventurii ei cu Profumo pentru a descoperi momentul în care focurile nucleare au fost mutate în Germania. Potrivit lui Keeler, istoria afacerii Profumo şi-a pierdut în timp mult din semnificaţia reală. „Istoria spune că povestea mea este despre sex. Este, desigur, doar că numai momente

din ea au legătură cu sexul. De-a lungul anilor, sexul a deturnat atenția de pe adevărații spioni”, a mai povestit Keeler.

Ca fapt divers, acest scandal politic a avut un impact atât de mare, încât s-au făcut filme având ca temă „Cazul Profumo”. Unul dintre ele este *Scandal*, cu actorii John Hurt, Joanne Whalley, Bridget Fonda, Ian McKellen și Leslie Phillips, realizat în 1989, iar o pleiadă de muzicieni au compus și au cântat melodii în care textele fac referire la el – Billy Joel: „We Didn’t Start the Fire” și „Nothing Has Been Proved” și „In Private”, interpretate de Dusty Springfield, după compozițiile formației Pet Shop Boys.

După terminarea Războiului Rece, Helen a observat că localul ei nu mai constituie o atracție, așa că și-a vândut afacerea și s-a retras împreună cu soțul ei și cu cele două fete, Marina și Ileana, în sudul Franței, la vila lor, în apropiere de Valbonne, unde a murit în septembrie 2005. Funeraliile și slujba de înmormântare au avut loc la 22 septembrie 2005, la mica biserică românească ortodoxă din orașul Valbonne.

Veturia Goga, „privighetoarea lui Hitler”

În spatele tumultuoasei povești de iubire dintre Octavian Goga și Veturia Mureșan-Triteanu apar ițe complicate de uneltiri și trădări de țară. Povestea lor s-a înfiripat pe când aveau fiecare în jur de 40 de ani, ambii fiind căsătoriți: Octavian Goga cu Hortensia Cosma, iar Veturia cu Lazăr Tritescu.

În epocă, „legătura lor a reprezentat un subiect plin de savoare, spre deliciul presei de scandal. Omul politic Octavian Goga, ajuns, în mai multe rânduri, după Unirea din 1918, ministru al Instrucțiunii și Cultelor, ministru al Cultelor și Artelor, ministru de Interne și chiar prim-ministru, ar fi reprezentat un bun paravan pentru jocuri de influențe și spionaj: „Căsătoria Veturiei cu Octavian Goga n-a fost pentru ea altceva decât îndeplinirea unei misiuni încredințate ei de către Serviciile Secrete germane, a căror agentă recrutată încă din 1914 a fost, la

Bayreuth”, scrie Mircea Goga, strănepotul lui Octavian Goga, în cartea *Veturia Goga, Privighetoarea lui Hitler*. Potrivit lui Mircea Goga, cei doi îndrăgostiți au făcut, în mod deliberat, din iubirea lor un subiect literar: „Ceea ce avea menirea să lase despre cuplul lor – altfel, adulterin – imaginea marilor cupluri sacralizate de literatură au fost cele trei caiete intitulate *Florile tăcerii*, publicate de istoricul Gheorghe I. Bodea, în 1998, nimic altceva decât un exercițiu de ficțiune destinat iluzionării posterității”. În aceste caiete, Goga însuși îi mărturisea Veturiei că taina cea mai mare a vieții sale a fost iubirea nesfârșită pentru ea.

Veturia Goga a urcat cu vremea toate treptele ierarhiei din umbră a nazismului. Metamorfozată în „Privighetoarea lui Carol al II-lea”, iar, apoi, „...a lui Hitler!”, „Eminența cenușie, egeria și Marea Doamnă a dictaturii antonesciene, l-a slujit pe Hitler, către care și-a ciripit propriul soț, pe Octavian Goga, dar și pe Carol al II-lea, pe Mareșal, ca, de altfel, pe toți cei din însuși staff-ul celui de-al III-lea Reich, și i-a condus la pierzanie”, consideră Mircea Goga. Octavian Goga s-a stins din viață la Ciucea, la 7 mai 1938, când avea 57 de ani, în condiții care ridică destul de multe semne de întrebare. Veturia i-a supraviețuit încă 41 de ani, până în iunie 1979.

Pasionala Veturia Goga (30 mai 1883, Sebeșul Săsesc – 15 iunie 1979, Ciucea) a fost o cântăreață română de operă. A fost întâi soția lui Lazăr Triteanu și apoi a poetului-politician Octavian Goga. Veturia a avut o educație aleasă, în particular sau la pensionul săsesc din Sibiu. La 14 ani, era deja o poliglotă fluentă în germană, franceză, maghiară. Veturia a crescut și s-a format în familia preotului Zevedei (Zacheiu) Mureșan din Sebeș, care

avea o aplecare și spre muzica laică. Cei trei copii ai preotului, doi băieți și o fetiță, cântau și la diferite instrumente: Octavian, fratele mai mare, la vioară, Veturia (Duța) la pian și Pompiliu, fratele cel mic, înzestrat cu o deosebită dexteritate, mânuia cu talent toate instrumentele cu coarde, de percuție, sau de suflat. Ulterior, vocea sa a fost șlefuită de două dintre cele mai renumite profesoare de canto ale epocii: Mathilde Marchesi, la Paris, și Ella Gmeiner-Klein, la Berlin.

În 1903, anul căsătoriei sale cu asesorul consistorial Lazăr Triteanu, Veturia (încă Mureșan) a debutat în Concertul „Reuniunii Române de Muzică și Cântări” de la Sibiu, cu piesa „Răsunetul de la Crișana” de Ion Vidu. Ca solistă a aceleiași formații a cântat lieduri și doine la spectacolele organizate în zilele de 27 și 29 august 1906 la Arenele Romane din București, pentru Expoziția Generală Română, organizată la aniversarea a patru decenii de domnie a Regelui Carol I.

Apoi, a devenit cunoscută și la Budapesta când, în martie 1909, a fost solista concertului organizat de Societatea Studențească „Petru Maior” din Budapesta, concert cu un larg ecou în capitala Ungariei.

În anul 1909 l-a cunoscut la Sinaia pe George Enescu, care i-a mijlocit accesul în intimitatea Reginei Elisabeta (Carmen Sylva), devenind *Doamnă de Onoare*, calitate în care cânta la Reuniunile muzicale ale acesteia.

La 28 decembrie 1909, a susținut un mare concert la Ateneul Român unde, acompaniată la pian de George Enescu și Theodor Fuchs, a interpretat cântece de Tiberiu Brediceanu și piese din Bach, Dvořák și Strauss. În cursul anului 1909, Veturia a cântat

în mai multe limbi: germană, franceză, română sau maghiară și a călătorit în diverse capitale europene ca Paris, Berlin, Viena, Budapesta sau Roma, iar la începutul anului 1910, a cântat la Oradea în opereta „Șeherezada” de Tiberiu Brediceanu. În urma acestor succese, Veturiei Goga i se spunea prin 1911 „Privighetoarea Ardealului”.

Un alt concert remarcabil l-a avut în 1912, când, acompaniată la pian de George Enescu și Cella Delavrancea, a interpretat roluri din „Cavalleria rusticana” de Mascagni și „Secretul Susanei” de Ermanno Wolf-Ferrari. Veturia a cântat și în două concerte la Opera Regală din Berlin, rolul Elisabetei din „Tannhäuser” a lui Wagner și din „Flautul fermecat” de Mozart.

Fiind Doamnă de Onoare a Reginei, i-a fost prezentată lui Sigfried Wagner, fiul lui Richard Wagner, venit în 1913 la Palatul Cotroceni pentru a dirija două concerte. Ascultând-o, acesta a angajat-o pentru a cânta în 10 concerte pe scena celebrului Festival de la Bayreuth, apreciind timbrul și forța dramatică a vocii sale.

Cariera muzicală a Veturiei Goga a durat numai 16 ani, până în anul 1919, când s-a căsătorit cu Octavian Goga și, pentru a nu alimenta gelozia soțului, a renunțat la orice activitate muzicală.

Veturia Goga, care l-a cunoscut pe Adolf Hitler cu ocazia aparițiilor sale la Festivalul de la Bayreuth era singurul translator român acceptat de Hitler în discuțiile pe care acesta le avea cu mareșalul Ion Antonescu. Veturia Goga era și prietenă cu Maria Antonescu, soția mareșalului.

Mircea Goga, profesor de la Universitatea Sorbona din Paris, ultimul nepot al lui Octavian Goga, scria în cartea *Privighetoarea*

lui Hitler că el crede că Veturia era agent secret al Reichului și că după 1944 Veturia Goga a devenit comunistă și și-a păstrat astfel „castelul” de la Ciucea („Conacul Octavian Goga din Ciucea”), ce fusese cumpărat și renovat de poet.

Mircea Goga susține că mariajul cu Octavian Goga a fost, de fapt, misiunea încredințată Veturiei de către serviciile secrete germane, care ar fi recrutat-o încă din 1914. Potrivit lui Mircea Goga, Veturia i-ar fi dat informații lui Hitler despre activitățile lui Carol al II-lea, mareșalul Antonescu și, chiar, ale soțului, Octavian Goga. Mircea Goga este contrazis de Dan Brudașcu, cu un doctorat la Cluj despre opera lui Goga, care o apără pe Veturia, spunând că aceasta ar fi spionat cu știrea autorităților de la București, cu sprijinul diplomaților români din capitalele europene, exclusiv în interes național. De altfel, legionarii considerau că Veturia era agentă a Intelligence Service-ului britanic și că, făcând parte din anturajul intim al generalului Ion Antonescu, a contribuit hotărâtor la declanșarea conflictului între acesta și Garda de Fier.

Rămâne un mister motivul pentru care regimul comunist nu i-a retras Veturiei privilegiile, inclusiv pe acela de a locui în luxoasa reședință a lui Octavian Goga, și nu a persecutat-o în niciun fel, spre deosebire de alți membri ai clasei politice interbelice. Să fi colaborat fosta cântăreață de operă cu noul regim, oferindu-i anumite informații secrete la care avusese acces în timpul relațiilor avute, la nivel oficial și nu numai, cu membrii familiei regale, Mareșalul Antonescu și Adolf Hitler?!?

„Duduia” Elena Lupescu – spioana regală cu cont în Elveția deschis de Abwehr-ul lui Canaris

Nici amanta regală a Regelui Carol al II-lea nu fost străină de afacerile de spionaj. După o „rețetă” care funcționa în acea perioadă și în alte țări, Elena Lupescu (1896-1977), „femeia din spatele tronului României”, cum avea să o denumească presa internațională, a înțeles că „informația înseamnă putere”, astfel încât, pentru a-și păstra influența pe lângă Carol al II-lea și a o exploata în interesul ei și al apropiaților ei, a trecut, încă de timpuriu, deci din prima parte a deceniului patru al secolului trecut, la organizarea unui „serviciu” intern, privat, de informații și influențare. Mijloacele prin care funcționa acest „serviciu”

informal erau inspirate din metodele informative tradiționale, de la ascultarea convorbirilor telefonice, la interceptarea corespondenței. Bineînțeles că, pentru a desfășura asemenea activități, „Duduia” a trebuit să-și asigure colaborarea unor profesioniști ai spionajului.

Acestea sunt și concluziile la care ajunge și Raportul întocmit, la 29 iunie 1935, de către Corpul Detectivilor din cadrul Direcției Generale a Poliției (*Nota referitoare la Elena Lupescu – influența sa asupra unor personalități politice*), conform căruia „Duduia regiza cu diavolească abilitate specula pe spinarea țării”. Unul dintre obiectivele „serviciului de informații” inițiat de Elena Lupescu era controlul Siguranței Generale (prin intermediul, între alții, al viitorului șef al Poliției, Gabriel Marinescu), ca și obținerea de informații din interiorul armatei. Era o femeie abilă, care știa perfect să-și joace cartea și să-și controleze prietenii și dușmanii. Se pare că îl spiona chiar și pe... Carol al II-lea.

În chestiunile financiare și economice, principalul informator și colaborator al Elenei Lupescu a fost bancherul Max Auschnit. Violarea convorbirilor telefonice și a corespondenței se realiza prin intermediul lui Ion Pitulescu, directorul Poștelor.

Având în vedere că una dintre țintele „serviciului” inițiat de Elena Lupescu era spionarea oamenilor politici, unii dintre ei, între care Averescu și I.C. Brătianu, au luat măsuri pentru contracararea acțiunilor acestuia. Printre opozanții Elenei Lupescu s-a numărat și Nicolae Titulescu, care ar fi informat Intelligence Service, serviciul de informații britanic, despre activitățile desfășurate de ea pe plan intern și extern. Un alt opozant de marcă a

fost viitorul șef al contraspionajului, Eugen Cristescu, care îi transmitea Regelui informațiile – obținute de serviciul pe care îl conducea – privind-o pe Elena Lupescu, informații pe care acesta, probabil, i le comunica mai departe tocmai el metresei sale...

Conform altor cercetători, Elena Lupescu a fost intens suspectată și de o anumită colaborare cu serviciile secrete germane, care o stipendiau regulat și i-ar fi depus sume semnificative într-un cont deschis pe numele ei la o bancă din Elveția, mai ales că, la un moment dat, devenise evident că amantul ei, Regele Carol al II-lea urmează să fie detronat în cazul în care nu va alege să abdice de bună voie.

În septembrie 1940, Elena Lupescu l-a urmat în exil pe Regele Carol al II-lea. Împreună, cei doi au ajuns cu trenul regal la Lugano, în Elveția, după care destinul i-a purtat în Spania, Mexic, Brazilia și, după căsătoria cuplului pe 3 iulie 1947 la Rio de Janeiro, înapoi în Europa, stabilindu-se în Portugalia, la Estoril. Era a doua oară în 15 ani când Elena îl însoțea în exil, după ce în 1926-1930, ei stătuseră împreună la Paris, unde Carol, care renunțase la atributele sale princiare de dragul „Dudui”, adoptase numele „Caraiman”. (Iluzia unui refugiu perfect a fost spulberată atunci de zecile de agenți ai Siguranței care i-au urmărit pas cu pas în Franța. Pe 9 martie 1928 agenții de Siguranță trimiteau la București un raport în care spuneau că, la cazinoul din Cannes, Carol a câștigat 25.000 de franci după care „s-a retras câteva momente cu d-na Lupescu, chiar în automobilul său, apoi s-au reîntors foarte obosiți”. În perioada aceasta, cuplul a fost urmărit îndeaproape și de serviciile secrete britanice, franceze,

italiene și sovietice. Belgienii, olandezii și spaniolii se interesau și ei de obiceiurile viitorului monarh al României!)

Al doilea exil a fost unul mai liniștit, cel puțin în aparență. Carol nu se mai afișa la cursele de mașini, în cazinouri sau prin localurile scumpe. Vestea abdicării fiului său Mihai pe 30 decembrie 1947 l-a făcut o clipă să se gândească la posibilitatea reînțoarcerii pe tron. Evident, cu trupele sovietice în țară, așa ceva era imposibil. Lui Carol nu-i mai rămăsese decât să-și savureze ultimii ani în compania femeii iubite, lucru pe care îl înțelesese cu ceva timp înainte. Iată un fragment emblematic din însemnările fostului monarh, făcute la 14 februarie 1943, la sosirea în Mexic: „Pentru Duduia și mine este o mare zi. E aniversarea împreunării noastre. Au trecut 18 ani de la acea zi fericită care a schimbat tot cursul vieții mele. Cred că puține perechi au putut menține o dragoste atât de constantă în decursul atâtor ani. Am trecut împreună prin așa de multe, am avut zile bune, dar mai ales dureroase și grele de îndurat (...). Suntem legați pentru vecie, nimica nu ne va despărți”.

La 3 aprilie 1953, Carol murea în urma unui stop cardiac, fiind înmormântat în capela regilor din Estoril. La ceremonia funerară, Elena s-a aplecat asupra defunctului și a spus „Adio, dragostea vieții mele!”. Coșciugul a fost depus mai întâi în Panteonul Regal, de la Mănăstirea San Vicente, și apoi mutat într-o capelă a cimitirului orașului Estoril. Elena Lupescu a murit la Estoril, la 7 iulie 1977. În ultimele clipe și-a strigat mama de trei ori, în trei limbi străine, dar nu și în limba română. Împotriva uzanțelor, a fost condusă pe ultimul drum îmbrăcată într-o rochie de culoarea cerului. Osemintele ei au fost așezate la picioarele

regelui. Mai apoi, sicriul ei a fost depus la capela Regilor Portugaliei din Mănăstirea São Vicente de Fora din Lisabona, alături de sicriul Regelui Carol al II-lea. În anul 2003, sicriile celor doi au fost aduse la Mănăstirea Curtea de Argeș.

Vera Atkins și complicata poveste a șefei serviciului secret britanic în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial

Spioanele de origine română au acționat pe toată întinderea frontului, uneori foarte departe de țara de baștină. Născută la Galați, în 1908, Maria Vera Rosenberg, pe numele său adevărat, este fiica unui industriaș, originar din Germania. Atkins era numele de fată al mamei, refugiată din Rusia în urma pogromurilor, pe care Vera l-a folosit ca să-și ascundă originile. Tatăl ei, Max Rosenberg, om de afaceri și bancher, a avut succes în România, unde a făcut avere considerabilă. În anii 1930 acesta ajunsese să-l consilieze pe Regele Carol al II-lea în chestiuni financiare. Femeia care a devenit cel mai important spion din cel de-Al Doilea Război Mondial s-a născut în Galați, pe 16 iunie 1908 și a emigrat în Marea Britanie în 1933, tânjind după

viața sofisticată din Londra. Ca urmare, Max a decis să îi ofere fiicei sale o educație aleasă și a trimis-o pe Vera să studieze la școli private în Elveția, Franța și Anglia. Vera era foarte tânără când a fost recrutată de serviciile de informații britanice. În acea perioadă frecventa înalta societate bucureșteană și devenise o apropiată a ambasadorului german Friedrich Werner von der Schulenburg.

„Pentru a-și ascunde originea evreiască, Vera și-a schimbat numele, iar după stabilirea în Marea Britanie a participat la numeroase misiuni secrete, în care s-a remarcat prin curaj și inteligență. A avut o ascensiune rapidă, ajungând în fruntea SOE, Serviciul de Operațiuni Speciale creat de Winston Churchill. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, agenții săi s-au infiltrat în spatele liniilor inamice, au sprijinit luptătorii din mișcările de rezistență, au distrus obiective vitale, i-au ajutat pe piloții aliați să evadeze și au transmis informații Londrei. De o inteligență feroce, comportament dintr-o bucată și abilități de informator excepționale, Vera a condus nenumărate misiuni în anii '30. După ce a înaintat în pozițiile executive ale SEO (Special Operations Executive), o agenție înființată de către Winston Churchill, a devenit șefa unei armate clandestine. Echipa ei se infiltra adânc în liniile inamice, lua legătura cu luptătorii Rezistenței, distrugea ținte vitale, ajuta prizonierii Aliați să evadeze, asasina soldați germani și transmitea informații Londrei”, se arată în cartea biografică *Vera Atkins. Povestea celei mai importante agente secrete originare din România din al Doilea Război Mondial*, scrisă de canadianul William Stevenson.

Agenții Verei Atkins au participat la nenumărate operațiuni vitale, inclusiv la pregătirea debarcării trupelor Aliaților în Normandia din vara anului 1944. În 1987, François Mitterrand i-a acordat Legiunea de Onoare, pentru aportul ei la eliberarea Franței. După război, Vera Atkins s-a retras într-un sătuc din Anglia, unde a rămas până la moarte, în 2000, la Hastings. Viața i-a fost înconjurată de mister și puțini au știut cine este cu adevărat. Biografia lui Sarah Helm dezvăluie secretele celei despre care Ian Fleming, creatorul celebrului James Bond, spunea: „În adevărata lume a spionilor, Vera Atkins a fost șeful.”

Special Operations Executive (SOE), numită uneori și „Baker Street Irregulars” după grupul de sprijinitori ai lui Sherlock Holmes, a fost cea mai secretizată organizație britanică din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Organizația a fost înființată la inițiativa lui Winston Churchill și Hugh Dalton în iulie 1940. Obiectivele SOE erau declanșarea de operațiuni de luptă prin alte mijloace decât cele ale războiului clasic. SOE a condus în mod nemișlocit sau a controlat aproximativ 13.000 de oameni. Se estimează că SOE a sprijinit sau aprovizionat aproximativ un milion de operațiuni speciale în întreaga lume. Această organizație a fost formată prin unirea a trei departamente deja existente ale serviciilor secrete: „Secția D”, subsecție a Secret Intelligence Service (SIS, cunoscut și ca MI6) comandată de maiorul Lawrence Grand; un departament al Ministerului de Război cunoscut ca „Military Intelligence Research” (MIR), condus de maiorul J.C. Holland și organizația de propagandă numită „Departamentul EH” (de la Electra House, cartierul său general), condusă de sir Campbell Stuart. Misiunea inițială a SOE a

fost încurajarea și facilitarea contraspionajului și spionajului din spatele liniilor inamicului. De asemenea, Planul B arăta că SOE trebuie să servească drept punct central de coordonare a mișcării de rezistență în insulele britanice (Auxiliary Units) în cazul în care Puterile Axei ar fi invadat Regatul Unit. SOE a fost cunoscut și ca „Armata secretă a lui Churchill” sau „Ministerul Războiului Neonorabil” și primise ca sarcină din partea premierului britanic sarcina de a „incendia Europa”. SOE era subordonat lui Roundell Cecil Palmer, liderul Ministerului Războiului Economic. Între cele două organizații secrete britanice SOE și SIS a existat o anumită rivalitate, care a făcut cooperarea foarte dificilă. În vreme ce SIS prefera soluțiile liniștite pentru culegerea informațiilor și lucrul prin intermediul persoanelor sau autorităților influente, SOE era adepta soluțiilor violente și de multe ori a sprijinit organizațiile antiinstituționale precum partidele comuniste din statele unde acestea erau interzise prin lege. O asemenea abordare a adus de mai multe ori SOE în conflict cu Ministerul de Externe, deși formal SOE era adepta politicii „nicio explozie fără aprobarea Ministerului de Externe”. Primul șef al serviciului a fost Sir Frank Nelson, un fost șef de firmă comercială din India, parlamentar conservator și consul la Berna. În scurtă vreme, datorită stării proaste a sănătății sale, Nelson a fost înlocuit cu Sir Charles Hambro. Hambro fusese un prieten apropiat al lui Churchill mai înainte de război și fusese decorat pentru contribuția sa la victoria aliată în Primul Război Mondial. În august 1943 el și-a exprimat dezacordul cu privire la decizia guvernului de a subordona controlul SOE armatei britanice. El considera că acest control va duce la apariția unor

probleme de nerezolvat în viitor, iar SOE ar fi trebuit să rămână o organizație independentă. Hambro a afirmat că „nu este bine pentru ca democrațiile să știe ce fac guvernele lor în timp de război”. Când s-a luat decizia finală pentru coordonarea activităților SOE cu cele ale armatei britanice, împotriva părerii sale, Hambro și-a dat demisia. Ca parte a procesului de strângere a legăturilor dintre Marele Stat Major și SOE, Hambro a fost oficial înlocuit cu fostul său adjunct, generalul maior Colin Gubbins. Gubbins avea o experiență bogată în organizarea luptei de comando și a operațiunilor clandestine. În cadrul SOE el era cunoscut în general cu inițialele „CD”. În realitate, însă, șeful SOE a fost de fapt o femeie, Vera Atkins, a cărei identitate a fost timp de decenii protejată în scopuri încă neelucidate pe deplin nici până astăzi. Unii bănuiesc că Vera Atkins ar fi fost implicată în unele acțiuni majore de spionaj mult timp după retragerea ei oficială de după război.

SOE a fost dizolvat oficial în 1946 iar cea mai mare parte a activităților sale au fost preluate de MI6. (Se spune că Selborne i-a spus primului ministru Clement Attlee că SOE continuă să controleze o rețea mondială de transmițătoare radio și de agenți. Attlee a răspuns că nu dorește să controleze un „Comintern britanic”).

Cartierul general al SOE a fost pe Strada Baker nr. 64 (de aici și porecla „Baker Street Irregulars”). Un alt sediu important din Londra a fost „Casa Aston”, unde se desfășurau cercetările în domeniul armamentului și tacticilor. SOE a creat o secție sub acoperire, ISRB (Inter Services Research Bureau), care s-a ocupat de crearea de echipamente utilizate în războiul secret. Numită

și „Station IX”, își avea sediul într-un fost hotel. Aici, ISRB producea radiouri, arme, dispozitive și capcane explozive utilizate de agenți SOE sau de trupele speciale. Prima tabără de instruire a SOE a fost Wanborough Manor, Guildford. Agenții care urmau să lupte în spatele liniilor inamice au urmat cursurile de comando la Arisaig, Scoția, după care erau instruiți de specialiști în tehnici de distrugere sau telegrafie și codul Morse în diferite locații din întreaga Anglie. La finalul pregătirii, agenții erau antrenați în tehnici de parașutare (dacă era necesar) pe Aeroportul Ringway din Manchester și în tehnici de securitate la Beaulieu, Hampshire. SOE a avut un număr mare de centre de pregătire, cercetare, producție și administrative. În perioada războiului, circula o glumă care spunea că „SOE” ar fi fost abrevierea de la „Stately 'Omes of England” („Casele Falfnice Englezești”) cu referire la numărul mare de proprietăți impozante din toate regiunile țării rechiziționate pentru nevoile războiului.

Operațiunile SOE din Franța erau conduse de două secții cu sediul în Londra. Secția F se afla sub controlul direct britanic, în vreme ce Secția RF era sub controlul guvernului în exil al Franței Libere condus de Charles de Gaulle. Agenții de origine franceză acționau în special în Secția RF. Mai existau două secții mai mici: Secția EU/P, care se ocupa de comunitatea poloneză din Franța și Secția DF, care era responsabilă cu stabilirea rutelor de evadare. În ultima parte a anului 1942, a fost creată o nouă secție – AMF – la Alger, care era responsabilă cu operațiunile din sudul Franței. Pe 5 mai 1941, Georges Bégué (1911-1993) a fost primul agent SOE parașutat în Franța ocupată de naziști care a trimis un raport radio și care a întâmpinat pe următorul

agent parașutat în Franța. Între prima parașutare a lui Bégue din mai 1941 și august 1944, au fost trimiși în Franța peste 400 de agenți ai Secției F. Printre ei s-au aflat instructori în domeniul armelor și sabotajului, curieri, organizatori de evadări, ofițeri de legătură și operatori radio. RF a trimis un număr aproximativ egal de agenți, iar AMF a trimis aproximativ 600 de agenți (dar nu toți membri ai SOE). EU/P și DF au trimis câteva zeci de agenți fiecare. În rândul SOE au activat mai multe femei (recruitate în principal pentru serviciul de prim ajutor). Secția F a trimis 39 de agente în Franța, dintre care 13 au căzut la datorie. La Valençay, în departamentul Indre, a fost inaugurat pe 6 mai 1991 un monument în memoria celor 91 de agenți și 13 agente ale SOE care și-au dat viața în luptele pentru eliberarea Franței. Petru a sprijini invazia aliată din Franța declanșată pe 6 iunie 1944 (Ziua Z), SOE a parașutat o serie de grupuri formate din trei agenți pentru coordonarea acțiunilor deschise de luptă ale rezistenței. În același timp, toate secțiile care acționau în Franța (cu excepția EU/P) au fost trecute sub comanda cartierului general al SOE de la Londra.

În Germania au fost întreprinse doar câteva operațiuni ale SOE, în principal datorită pericolelor mari și a lipsei sprijinului populației locale. Secțiile austriece și germane ale SOE erau conduse cea mai mare parte a timpului de locotenent-colonelul Ronald Thornley și au fost implicate în special în propaganda antinazistă și sabotajul administrativ (în colaborare cu Political Warfare Executive). După Ziua Z, secția a fost reorganizată și lărgită. Au fost planificate mai multe operațiuni, inclusiv un plan pentru asasinarea lui Adolf Hitler (Operațiunea Foxley), sau

un plan pentru simularea existenței unei ample mișcări de rezistență antinazistă în Germania (Operațiunea Periwig). „Operațiunea Foxley” nu a fost declanșată, dar în ceea ce privește „Periwig”, în ciuda restricțiilor impuse de SIS și SHAEF, s-au încercat unele acțiuni. Mai mulți prizonieri de război germani au fost antrenați ca agenți, învățați cum să ia contact cu rezistența antinazistă și să execute sabotaje. Ei au fost parașutați în Germania în speranța că se vor preda singuri autorităților sau vor fi arestați de Gestapo, după care și-ar fi divulgat misiunile presupuse. Au fost transmise mesaje radio false unor presupuși destinatari germani, iar diferite materiale destinate spionilor, precum cărțile de coduri și aparate de emisie recepție fără fir au fost lăsate în mod intenționat să cadă în mâinile autorităților germane.

Secția N a SOE a fost însărcinată cu desfășurarea de operațiuni în Olanda. Secția este vinovată de una din cele mai mari gafe de securitate ale SOE, ceea ce a permis germanilor să captureze mulți agenți și o mare cantitate de material de sabotaj în timpul a ceea ce naziștii au numit „Englandspiel”. SOE a ignorat absența verificărilor de securitate în cazul transmisiilor radio și nu a luat în seamă avertismentele venite din partea lui Leo Marks, care atrăgea atenția că germanii controlează presupusele rețele olandeze de rezistență. SOE a reușit să se refacă parțial după acest eșec de proporții prin crearea unor noi rețele, care au continuat să funcționeze până când Olanda a fost eliberată.

În Belgia, Secția T a SOE a reușit să pună pe picioare mai multe rețele eficiente, dar la finalul bătăliei din Normandia, forțele blindate britanice au traversat țara în mai puțin de o

săptămână, rezistența belgiană neavând timp să întreprindă acțiuni ample de luptă. Belgienii i-au sprijinit pe britanici să ocolească ariergarda germană și să captureze intacte docurile portului Antwerp.

SOE a apreciat că în cazul Italiei, presupusă ca fiind un stat monolitic fascist fără organizații de opoziție pe care să le poată folosi, eforturile pentru destabilizarea regimului nu pot avea succes, cel puțin până la mijlocul anului 1943, când are loc arestarea lui Mussolini și ocuparea Siciliei de către Aliații occidentali. SOE nu a întreprins nicio măsură pentru recrutarea de agenți din rândul miilor de prizonieri de război italieni. După colapsul Italiei Fasciste, SOE a ajutat la organizarea unor organizații ale rezistenței în orașele din nordul țării și în Munții Alpi. Rezistența italiană a hărțuit forțele germane în toamna și iarna anului 1944, iar la finalul ofensivei aliate din Italia partizanii au cucerit Genova și alte localități, pe care trupele aliate nu le-au avut în obiectiv. SOE și-a stabilit o bază la Bari în Italia de sud, din care a condus rețelele de rezistență și agenții din Balcani. Această bază de operațiuni a primit numele de cod „Force 133”.

După înfrângerea Iugoslaviei de către forțele Axei din 1941, țara s-a dezintegrat. În Croația exista o puternică mișcare pro-fascistă, ustașii, dar în restul teritoriului au apărut două mișcări de rezistență: cetnicii monarhiști conduși de Draža Mihailović și partizanii iugoslavi procomuniști conduși de Josip Broz Tito. SOE a sprijinit la început guvernul în exil iugoslav și prin acesta pe cetnici. În scurtă vreme a devenit însă evident că cetnicii sunt mai puțin eficienți decât partizanii comuniști, mai mult chiar, au apărut dovezi că cetnicii au colaborat cu germanii în anumite

regiuni în lupta împotriva partizanilor comuniști. După Conferința de la Teheran, SOE și-a redirecționat sprijinul spre partizanii comuniști. Deși relațiile dintre SOE și partizanii comuniști au avut și momente mai tensionate în timpul războiului, numeroși istorici consideră că sprijinul acordat de britanici a fost un factor hotărâtor în menținerea Iugoslaviei comuniste în tabăra statelor neutre în timpul Războiului Rece.

SOE nu a fost capabil să stabilească legături cu opoziția regimului lui Miklós Horthy mai înainte ca acesta să-și alinieze politica cu aceea a Axei. Distanța și lipsa de contacte au împiedicat toate eforturile făcute de SOE în Ungaria până când ungurii au luat ei inițiativa și l-au trimis pe diplomatul László Veress într-o misiune clandestină să ia contactul cu Aliații. SOE i-au facilitat diplomatului reîntoarcerea în țară, oferindu-i și câteva emițătoare radio. Mai înainte ca guvernele aliate să poată cădea de acord asupra condițiilor unei păci cu Ungaria, Ungaria a fost ocupată militar de Germania, iar Veress a fost nevoit să fugă din țară. Două misiuni „oarbe” (parașutiști lansați în Ungaria fără stabilirea unor aranjamente preliminare cu ungurii) s-au încheiat cu eșecuri. De asemenea, încercarea lui Basil Davidson, strecurat din Iugoslavia de nord-est, de organizare a unei mișcări de partizani maghiare s-a încheiat la rândul ei cu un eșec.

Grecia a fost înfrântă de puterile Axei după ce elenii au luptat cu îndârjire mai multe luni. La sfârșitul anului 1942, SOE a organizat prima operațiune în Grecia în încercarea de întrerupere a căii ferate care era folosită pentru transportul materialelor necesare „Armatei Panzer Africa”. Grupul de comando

britanic a luat legătura cu cele două grupări elene de guerilă care acționau în zona vizată – Armata Populară de Eliberare Națională (ELAS) de orientare comunistă și Liga Națională Republicană Greacă (EDES) naționalistă. Cu ajutorul celor două organizații, comandoul SOE a reușit să distrugă parțial viaductul de cale ferată Gorgopotamos pe 14 noiembrie 1942 în timpul „Operațiunii Harling”. Din păcate, apoi, relațiile dintre cele două grupuri de rezistență și britanici au devenit în scurtă vreme tensionate. EDES a primit cea mai mare parte a ajutorului SOE, dar ELAS a reușit să captureze mult material militar atunci când Italia a semnat armistițiul cu Aliații, iar armata italiană din Grecia s-a dizolvat. ELAS și EDES au devenit părți beligerante într-un război civil în 1943. Mai mulți ofițeri de legătură SOE au fost executați în această perioadă de unități indisciplinate ale ELAS. Până în cele din urmă, armata britanică a ocupat orașele Atena și Pireu după retragerea germanilor și a fost nevoită să ducă lupte de stradă pentru a-i alunga pe insurgenții ELAS și pentru a impune un guvern provizoriu condus de premierul interimar Damaskinos. Ultima acțiune a SOE a fost evacuarea mai multor sute de luptători dezarmați EDES în Insula Corfu, pentru a nu deveni victimele răzbunării ELAS.

Albania s-a aflat sub influența Italiei încă din 1923 și a fost ocupată de armata italiană în 1939. În 1943, un mic grup de legătură britanic a intrat în Albania din nord-estul Greciei. Aici, britanicii au descoperit un alt război fratricid, dintre partizanii comuniști ai lui Enver Hoxha și cei republicani ai lui Balli Kombëtar. Cum Kombëtar colaborase într-o anumită perioadă cu ocupantul italian, comuniștii lui Hoxha au primit

sprijinul Aliaților. În ciuda avertismentelor unor ofițeri de legătură care atrăgeau atenția asupra faptului că Hoxha este interesat în primul rând de cucerirea puterii după război, aceste avertismente au fost ignorate. Albania nu a reprezentat totuși un factor important în efortul de război împotriva Germaniei.

SOE a trimis mai multe misiuni în Protectoratul Boemiei și Moraviei și în Slovacia. Cea mai faimoasă misiune a fost Operațiunea Anthropoid, asasinarea la Praga a liderului SS Reinhard Heydrich. Din 1942 până în 1943, cehoslovacii au avut propria lor „Școală Specială de Antrenament” (Special Training School) la Chicheley Hall în Buckinghamshire. În 1944, SOE a trimis agenți în sprijinul insurgenților slovaci.

În luna martie a anului 1941, a fost organizat un grup de comando – „Norwegian Independent Company 1” (NOR.I.C.1) – sub comanda căpitanului Martin Linge. Primul raid al companiei a fost Operațiunea Archery, iar cel mai cunoscut a fost sabotajul producției de apă grea norvegiană. Comunicațiile cu Londra au fost îmbunătățite treptat, astfel încât, spre sfârșitul războiului, 64 de operatori radio transmiteau din locații răspândite din toată Norvegia.

Cele mai multe acțiuni ale rezistenței daneze au fost sabotaje ale căilor ferate menite să împiedice mișcarea trupelor spre și dinspre Norvegia. În total, rezistența daneză a efectuat peste 1.000 de operațiuni din 1942 și în continuare. Rezistența daneză a reușit să salveze aproape toți evreii danezi care trebuiau deportați în lagărele de exterminare. Aceasta a fost una dintre cele mai faimoase operațiuni ale rezistenței daneze și este apreciată până în ziua de azi ca cea mai importantă sfidare a naziștilor în timpul

războiului. Rezistența daneză a ajutat SOE în activitățile din Suedia neutră. De exemplu, SOE a reușit să obțină mai multe încărcături ale unor nave comerciale din porturile suedeze care transportau rulmenți cu bile. Danezii au fost cei care au experimentat cu succes diferite dispozitive de comunicații securizate.

Distanța pe care trebuiau să o parcurgă pe calea aerului un agent sau un transport de aprovizionare a fost principalul obstacol pe care trebuia să-l depășească SOE pentru a ajuta mișcarea de rezistență din Polonia. SOE a ajutat guvernul polonez în exil să trimită agenți și echipamente pentru Armia Krajowa. SOE a avut prea puține contacte, sau nu a avut deloc contacte cu formațiunile procomuniste ale Armia Ludowa. În timpul Insurecției din Varșovia, au fost trimise mari cantități de arme și muniții în Polonia, cu uriașe costuri din punct de vedere al numărului de piloți aliați și avioane pierduți în luptă.

În 1943, a fost parașutată în România o delegație a SOE cu mai multe obiective. Primul ar fi fost acela de a instiga românii la rezistență împotriva ocupației naziste „cu orice costuri” (Operațiunea Autonomous). Operațiunea a constat în parașutarea pe teritoriul României – în acel moment, aliată a Germaniei – a trei agenți ai serviciului britanic Special Operations Executive (SOE): Alfred Gardyne de Chastelain, ofițer cu experiență al SOE și comandantul operațiunii; Ivor Porter – devenit ulterior autor al unor memorii despre România și familia regală română; Cpt. Silviu Mețianu, român emigrat în Marea Britanie. Toți cei trei ofițeri cunoșteau bine România, fiindcă avuseseră legături cu ea înainte de izbucnirea războiului. Locotenent-colonelul Gardyne de Chastelain (Alfred George Gardyne de Chastelain

– indicativ secret DIH 1342) era șeful misiunii și fusese timp de 13 ani (1927-1941) directorul societății petroliere „Unirea” și șeful rezidenței Intelligence Service pentru România. Un personaj de legendă al Intelligence-ului britanic, de Chastelain s-a căsătorit la București cu Marion Elizabeth Walsh, care lucra la acea vreme pentru Standard Oil of New Jersey. Ea însăși o agentă pentru viitorul serviciu MI6, i-a dat naștere la București lui Alfred John Gardyne Drummond de Chastelain, ajuns la rândul său un general de renume al Canadei. Însoțitorul britanic al lui de Chastelain în misiunea din ’43-’44 era căpitanul Ivor Porter. Ofițerul fusese deja în România timp de un an, cu acoperirea de asistent la Universitatea din București, unde a predat cursul de limba și literatura engleză, pentru ca apoi, după 23 august 1944, să devină atașatul Legației Engleze până în februarie 1945. Cel de-al treilea membru al grupului, căpitanul român Silviu Mețianu, participase la Primul Război Mondial, apoi emigrase în Anglia. Până la 23 august 1944, cei trei au fost „prizonieri de lux” în apartamentul de serviciu al șefului Jandarmeriei Române, generalul Constantin Z. „Piki” Vasiliu, din sediul instituției de pe Ștefan cel Mare, și au intermediat negocierile Guvernului Român cu Marea Britanie, pe una dintre liniile folosite.

Cei trei se bucurau de notorietate și chiar de o oarecare celebritate în România, încă de dinainte de a fi fost parașutați, fiind, de asemenea, foarte bine relaționați în lumea bucureșteană, dacă ne gândim la simplul fapt că au vrut să o recruteze și pe ...Maria Tănase ca agent secret al Intelligence Service. Istoricul Mihai Pelin, în lucrarea sa *Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică*, afirmă că Maria avea la sfârșitul anilor ’30 relații

foarte apropiate cu Maurice Negre, corespondentul de la București al agenției Havas și rezident al serviciilor speciale franceze. „În anul 1940, artista face un prim turneu în Turcia, și are ocazia să cânte în fața președintelui țării, İsmet İnönü. Istanbulul și Ankara erau la acea vreme locul de întâlnire al agenților secreți. La întoarcerea în țară, Maria Tănase devine ținta serviciului secret al armatei germane Abwehr, care încearcă (printr-un maior) să o recruteze.” Conform unor date ale Serviciului Special de Informații din România, condus de Eugen Cristescu, artista refuză oferta oamenilor Amiralului Canaris. Istoricul Cristian Troncotă, autorul mai multor cărți despre serviciile secrete consideră că Maria Tănase l-a ajutat mult pe Cristescu – numit în anul 1940 șeful Serviciului Special de Informații: „Se pare că celebra cântăreață i-a facilitat lui Cristescu, într-o perioadă destul de dificilă, unele schimburi de informații cu o serie de diplomați americani”. În 1941, Maria este trimisă din nou în Turcia, tot la Ankara și Istanbul, unde va susține alături de orchestra condusă de Grigoraș Dinicu mai multe concerte. Este adesea zărită alături de Alfred de Chastelain (care lucrase timp de 15 ani în România ca director al companiei petroliere „Unirea”). „În februarie 1941, Chastelain părăsește țara noastră din cauza ruperii relațiilor dintre regimul Antonescu și Marea Britanie. El va prelua la Istanbul conducerea filialei SOE (structură a spionajului britanic) care includea România. În timpul turneului din Ankara, Chastelain îi va propune Mariei să nu se mai întoarcă în România, oferindu-i chiar și o slujbă bine plătită la un post la radio. Artista refuză și revine în țară, dar acuzațiile de colaborare cu rețeaua de spionaj britanică îi dădeau târcoale.”

După 1950, Securitatea o șantajează cu dosarul ei (în care relațiile amoroase cu mai mulți ofițeri străini de spionaj figurau la loc de cinste!) și o obligă să devină „agent de legătură și influență”. Povestea „spioanei” Maria Tănase, la o cercetare mai atentă, se dovedește încă și mai complexă. Se pare că artista ar fi activat pe mai multe „fronturi” simultan, devenind și un prețuit intermediar al serviciilor secrete române, germane, franceze, engleze și americane. Destul de tipic pentru *Pasărea Măiastră* a cântecului românesc „primele acuzații de spionaj au venit pe fondul unei povești amoroase. La sfârșitul anilor '30, când Maria Tănase cunoscuse deja cele mai înalte culmi ale succesului și era un nume cunoscut de toți români, a trăit o iubire scurtă cu un personaj controversat, Maurice Negre. Pe jurnalistul francez Maurice Negre l-a cunoscut pe vremea când Maria cânta la restaurantul Coșna din Piața Buzzești. S-a lăsat sedusă de misteriosul bărbat înalt și frumos și o vreme au fost un cuplu celebru al Bucureștiului. Când Maurice Negre a fost arestat sub acuzația de spionaj și condamnat la 10 ani de închisoare, fiind încarcerat la Aiud, Maria Tănase a făcut tot posibilul să-l scape. Se spune că, din dragoste pentru Maurice, și-a vândut toate bijuteriile și blănurile, ca să facă rost de banii necesari pentru a-l scoate din închisoare. S-a speculat că, în schimbul eliberării iubitului, Maria ar fi acceptat chiar să joace rolul de spion. După ce a fost eliberat, Maurice s-a întors în Franța și relația de amor s-a sfârșit. După Al Doilea Război Mondial, jurnalistul pe care Maria îl iubise și pentru care își vânduse averile a ajuns director la Agenția France Presse. Peste ani, persecutată de regimul din țară, Maria i-a scris lui Maurice și i-a cerut să o ajute.

Scrisorile ei au rămas fără răspuns. Chiar și după ce relația cu jurnalistul francez s-a încheiat, asupra Mariei au continuat să planeze suspiciuni de spionaj. În 1940, când cel de-Al Doilea Război Mondial izbucnise deja, Maria Tănase a făcut un turneu în Turcia. Celebra cântăreață a avut ocazia să cânte în fața președintelui țării de la acea vreme, İsmet İnönü. Vizita cântăreței în capitala Turciei, loc de întâlnire al agenților secreți, a sporit suspiciunea că aceasta ar fi colaborat cu serviciile secrete. Se spune că, după întoarcerea în țară, a fost oferită de serviciul secret al armatei germane Abwehr, dar artista ar fi refuzat. În 1940, după întoarcerea din Turcia, Maria Tănase, a fost arestată pentru spionaj și acuzată că a lucrat în favoarea britanicilor. Probele împotriva ei n-au fost suficiente și autoritățile au eliberat-o. După ce a apărut într-un pictorial nud în care juca șah, Maria Tănase a început să fie persecutată de poliția legionară din țară. I s-au distrus matrițele de la casele de discuri, casa i-a fost devastată, iar discurile sparte. Cântăreața a fost nevoită să-și părăsească locuința din București și să revină în mahalaua în care a copilărit. A fost ajutată de Eugen Cristescu, cel care se afla la șefia Serviciului Special de informații. Șeful serviciului i-a devenit nu doar apărător, ci și iubit. „Maria Tănase nu era agent de culegere de informații, ci de legătură și influență. Prin acțiunea de a-i aduce pe români și pe britanici în postura de a găsi o soluție împreună pe frontul secret, pentru a scoate România din alianța cu Germania, a fost fundamental”, consideră istoricul Cristian Troncotă.

Scopul aparent al Operațiunii Autonomous era unul dublu: de a contacta partidele politice din România (în special pe Iuliu

Maniu) și a căuta o cale pentru încheierea unui armistițiu și scurtarea războiului; în caz că sunt capturați de autoritățile loiale guvernului Antonescu, să convingă serviciile secrete că se pregătește o debarcare aliată în Balcani și să determine o mutare a trupelor germane către est – în pregătirea ofensivei aliate din Normandia. Cei trei agenți parașutați au fost imediat arestați de către Jandarmeria Română în apropierea comunei Plosca, din județul Teleorman, în perioada Crăciunului anului 1943. Fiind tratați ca prizonieri de război, ei au fost aduși în București și găzduiți într-un apartament din sediul Inspectoratului General al Jandarmeriei (actualul Inspectorat General al Poliției din Șos. Ștefan cel Mare), în custodia directă a generalului Constantin Tobescu, a maiorului Constantin C. Roșescu și a maiorului Eugen Dobrogeanu. În cursul șederii în prizonierat a avut loc o întrevedere secretă între ofițerii aliați și Iuliu Maniu. Întâlnirea, aranjată prin intermediul generalului Tobescu (cu știința și acordul tacit al mareșalului Antonescu), s-a petrecut în mașină, pe șoseaua spre Snagov, în cursul uneia dintre plimbările la care britanicii participau regulat, însoțiți de ofițerii români. Întâlnirea cu Iuliu Maniu este descrisă de însuși Ivor Porter. Ofițerii britanici au locuit aici până în seara zilei de 23 august 1944. În urma evenimentelor petrecute la Palatul Regal în după-amiaza acelei zile, spre orele 18:00, România a părăsit alianța militară cu Germania și a trecut de partea Aliaților. Spre orele 22:00, după ce evenimentul fusese anunțat public printr-o declarație la radio a Majestății Sale Regelui Mihai, la cererea expresă a acestuia, cei trei ofițeri au fost eliberați și au fost aduși cu o mașină la Palat; scopul era acela de a constitui prima

legătură a noului guvern cu Comandamentul Aliat din Italia și a depune mărturie directă în fața Aliaților despre evenimentele neobișnuite petrecute la București. Sosiți în piață, cei trei au fost întâmpinați de mulțimea adunată ad-hoc în fața Palatului. Recunoscând uniforme britanice, oamenii au făcut ofițerilor o demonstrație spontană de simpatie, cei trei fiind purtați pe brațe până în interiorul clădirii. Ofițerii englezi dispuneau și de un aparat de emisie-recepție radio, care le-a fost înapoiat după eliberare și a fost folosit pentru stabilirea primei legături cifrate cu Aliații. A doua zi, pe 24 august, cei trei au părăsit România, într-un avion cu destinația Ankara. După lovitura de stat de la 30 decembrie 1947, prin care Regele Mihai a fost silit de către comuniștii români, susținuți de armata sovietică, să semneze un act ilegal de abdicare și să părăsească țara, Sir Ivor Porter a devenit unul dintre principalii biografi ai Regelui. El a publicat numeroase lucrări, traduse ulterior și în românește, legate de evenimentul de la 23 August și de situația României în timpul războiului. Fiind bine impresionați de tratamentul primit ca prizonieri, cel puțin unul dintre cei trei ofițeri – căpitanul Mețianu – a mai revenit în România după încheierea războiului, pe la mijlocul anilor '60, vizitându-l acasă pe maiorul Roșescu. După 1989, Sir Ivor Porter a fost prezent cel puțin o dată în România, cu ocazia Jubileului Regal de la 25 octombrie 2011, a spectacolului omagial organizat în acea zi la Opera Națională București și a dineului ce a urmat, la Palatul CEC.

Datorită unei cooperări dintre SOE și serviciile de spionaj britanice, un grup de voluntari evrei originari din Palestina a

fost trimis în misiuni în diferite teritorii ocupate de naziști în Europa în perioada 1943-1945.

Abisinia a fost scena unora dintre primele acțiuni ale SOE și totodată a unora dintre primele succese. SOE a organizat forțe de rezistență etiopiene, care au luptat de partea împăratului Haile Selassie sub conducerea Orde Wingate. Această forță, numită de Wingate „Forța Gideon”, a provocat pierderi grele forțelor italiene de ocupație și a contribuit prin aceasta la succesul campaniei britanice din Abisinia. Wingate și-a folosit experiența din această perioadă pentru formarea forțelor indiene care au luptat în Burma – Chindits.

La începutul anului 1941, SOE a pregătit un plan de acțiune pentru Asia de Sud-Est. Ca și în cazul Europei, după ce Aliații au avut o serie de eșecuri militare, SOE a început să participe la formarea unor grupuri de rezistență locală în teritoriile ocupate de Imperiul Japonez. Unele dintre aceste organizații de rezistență au jucat un rol de primă importanță nu doar în timpul războiului, dar și în perioada postbelică.

Biografia complicată a Verei Atkins și buna cunoaștere de către ea a unor medii sociale diferite din mai multe țări care nu prea aveau multe elemente în comun au făcut ca SOE să fie o organizație total dezinhibată, mereu în căutarea de soluții originale și, adesea, „neortodoxe”. Persoane aparținând unei mari varietăți de clase sociale și categorii socio-profesionale au luptat ca agenți SOE în teritoriile ocupate de inamic. În cele mai multe cazuri, principala calitate a agentului era buna cunoaștere a țării în care urma să activeze, în special a limbii, cu atât mai mult în cazul agenților care nu aveau ca limbă maternă limba

în statul în care urma să fie infiltrat. Agenții proveniți din familii mixte, cu dublă cetățenie sau poligloții erau candidați foarte căutați de SOE. Aceast fapt a fost valabil în special pentru Franța. Mulți dintre agenții Secției F erau proletari sau, uneori, chiar cu un trecut petrecut în mediile interlope. În alte cazuri, în special în Balcani, un agent nu avea nevoie de o cunoaștere foarte aprofundată a limbii țării în care avea să lupte, aici grupurile de rezistență fiind în stare de război deschis cu ocupantul și erau mai puțin implicate în activitățile clandestine. Agentul trebuia să dea dovadă de calități diplomatice, combinate cu o disponibilitate pentru aventură și lupta armată. În rândurile agenților SOE au luptat mai mulți ofițeri de carieră (în special ca persoane de legătură), diplomați și chiar oameni de știință. Membri ai forțelor armate din țările ocupate, care evadaseră din prizonierat, fuseseră exilați sau lăsați la vatră au devenit o sursă importantă de agenți, în special în cazul Norvegiei și Olandei. În alte cazuri (a francezilor loiali lui Charles de Gaulle, dar în special al polonezilor), agenții erau loiali în principal guvernelor în exil, iar SOE era considerat mai degrabă un mijloc pentru atingerea scopurilor finale – eliberarea țării de sub ocupația străină. Incapacitatea SOE de control asupra acestui tip de agenți a atras de multe ori nemulțumirea, neîncrederea și chiar conflictul dintre britanici și guvernele în exil care luptau alături de Aliați împotriva Axei. SOE a angajat numeroși canadieni în rândurile SOE sau MI9, bazându-se pe sprijinul direct al guvernului canadian. SOE a adoptat o poziție total nouă în lupta clandestină împotriva Axei, ignorând orice convenție socială contemporană. Astfel, SOE a recrutat homosexuali

recunoscuți, oameni cu cazier judiciar bogat sau care fuseseră condamnați de tribunalele militare, comuniști, chiar și naționaliști antibritanici. Deși unii dintre acești oameni ar fi putut fi considerați un risc major pentru securitatea diferitelor acțiuni, SOE era pregătit să ignore aproape orice convenție socială contemporană în lupta sa împotriva Axei. Serviciul coordonat de Vera Atkins folosea homosexuali cunoscuți, oameni cu antecedente penale sau cu abateri mari de conduită în timpul serviciului militar, comuniști, naționaliști anti-britanici etc. În ciuda unei asemenea varietăți, care ar putea sugera existența unui anumit risc pentru securitatea operațiunilor clandestine, nu este cunoscut niciun caz în care un agent SOE să fi trecut de bună voie de partea inamicului.

Succesul operațiunilor SOE era puternic dependent de securitatea transmisiunilor radio. Pentru a asigura securitatea transmisiunilor radio era nevoie de aparate radio de bună calitate, proceduri de transmisie clare și sigure și un sistem de cifrare care să nu poată fi spart de inamic. Primele aparate radio folosite de SOE au fost cele oferite de SIS. Ele erau mari, greu de mascat și cereau o sursă de energie electrică de mare putere. SOE a continuat cu un număr de aparate de mai bună calitate de la polonezii din exil, dar în cele din urmă a fabricat propriile aparate de transmisie. Unele dintre acestea, împreună cu bateriile, cântăreau doar 4 kg, dar existau și aparate mai mari, care însă aveau o rază de emisie de peste 800 km. Procedurile de operare au fost foarte puțin sigure la început. Operatorii erau obligați să transmită mesaje vocale la intervale fixe de timp.

După ce mai mulți operatori au fost arestați sau uciși, procedurile au devenit mai flexibile și mai sigure.

La fel ca și în cazul primelor aparate de transmisie, primele cifruri ale SOE au fost cele oferite de SIS. Leo Marks, criptograful-șef al SOE, a fost responsabil pentru dezvoltarea unui nou set de coduri superior din punct de vedere al securității. În cele din urmă, SOE a pus la punct un sistem de cifrare, a cărui cheie era imprimată pe batiste de mătase.

SOE a fost obligat să dezvolte o gamă largă de echipamente pentru lupta clandestină a agenților. Printre produsele dezvoltate de „Secția IX” a fost o bicicletă cu motor miniaturală pliabilă pentru dotarea parașutiștilor, un pistol cu amortizor și o serie de submersibile miniaturale. În Țara Galilor a fost înființată o unitate de testare specială unde au fost experimentate minisubmarinele. La sfârșitul anului 1944, aceste submersibile au fost transportate în Australia pentru a fi testate în condiții tropicale(!).

Un agent SOE care lucra clandestin în teritoriul inamic avea nevoie de haine, documente confecționate astfel încât să nu trezească suspiciuni. SOE a avut o serie de ateliere pentru fabricarea diverselor elemente vestimentare și pentru falsificarea documentelor de identitate, a cartelelor de alimente, sau a altor produse precum țigarele.

Deși SOE se folosea de o serie de arme letale precum carabina De Lisle sau Sten, oficialii serviciului au considerat că agenții nu trebuie să beneficieze de cursuri intensive de folosire a acestora. În cazul partizanilor din Iugoslavia, SOE a trimis luptătorilor din rezistență arme capturate de la germani sau

italieni. Astfel de arme au fost disponibile în cantități mari, în special după capitularea Italiei, iar partizanii puteau să facă ușor rost de muniție din depozitele inamicilor. SOE a dezvoltat o serie largă de dispozitive explozive pentru ducerea la îndeplinire a sabotajelor. Astfel de dispozitive explozive erau folosite nu numai de agenții din clandestinitate, dar și de unitățile de comando.

Au fost concepute și metode și materiale de sabotaj mai subtile, precum lubrificatorii „îmbogățiți” cu materiale care provocau griparea pieselor mecanice în mișcare, dispozitive incendiare disimulate în obiecte banale șamd. Unele dintre cele mai iscusit concepute dispozitive au fost stilouri explozive, cu suficientă putere să ucidă utilizatorii lor, puști ascunse în țevi, șobolani explozivi sau mine terestre cu forme de balegă de vacă. În cazul unor operațiuni speciale sau pentru folosirea în situații de urgență, SOE a fabricat mici pumnale care puteau fi ascunse în tocul pantofului sau sub reverul hainei. Ținând cont de posibilitatea ca agenții să fie arestați de Gestapo și știindu-se metodele dure prin care acesta încerca să obțină informații de la prizonieri, SOE a produs pastile otrăvite în formă de nasturi sau medicamente destinate sinuciderii în situații extreme.

SOE a trebuit să se concentreze în exclusivitate pe transportul aerian și maritim pentru deplasarea oamenilor, materialelor și echipamentelor într-o Europă controlată aproape în exclusivitate de puterile Axei. Arthur Travers Harris, („Bomber Harris”), coordonatorul-șef al Comendurii bombardierelor, avea rețineri în a permite aparatelor din subordinea sa să fie folosite pentru nevoile SOE, dar opiniile sale nu au fost luate în seamă,

și până în aprilie 1942, SOE beneficiase de serviciile escadrilelor 138 și 191 care operau de pe aeroportul „RAF Tempsford”. Avioanele decolate de pe acest aeroport au parașutat deasupra teritoriului inamic numeroși agenți, echipamente și provizii. Unele avioane ușoare, precum cele de model „Westland Lysander”, au fost utilizate pentru transportul agenților de la sau de pe piste de aterizare improvizate pe teritoriul inamic. Comandanții Marinei Regale britanice au avut de asemenea rețineri în a permite folosirea submarinelor sau vaselor torpiloare rapide pentru deplasarea agenților SOE. În schimb, SOE a folosit de multe ori vase civile precum cele pescărești sau caicele, pentru ca mai târziu să construiască chiar o mică flotă de asemenea ambarcațiuni, care opera din Alger, Insulele Shetland sau Ceylon.

Șefa din umbră a acestui serviciu secret extrem de ramificat a rămas ea însăși o enigmă greu de descifrat. Meandrele existenței ei misterioase încă nu au fost deslușite pe de-a-ntregul. Vera Atkins a fost una dintre cele mai importante agente ale spionajului britanic din timpul celui de Al Doilea Război Mondial, revendicată însă, prin originile ei, în egală măsură, și de Germania, Rusia și România. Născută la Galați, în 1908, a fost fiica lui Max Rosenberg, evreu născut în Germania și stabilit cu afaceri în România la începutul secolului XX, și a Hildei Atkins, născută la Londra din părinți ruși refugiați în Africa de Sud în timpul pogromurilor din Belarus de la finele secolului al XIX-lea. Vera Atkins a studiat în școli din Elveția, Franța și Anglia. A urmat cursuri de călărie, a practicat mai multe sporturi și a luat lecții de limbi străine și muzică. La moartea tatălui ei, în 1933, se decide să își schimbe numele luând numele de

fată al mamei sale. În privința nașterii ei la Galați, Vera Atkins susținea că a fost doar un „accident al istoriei”, dictat de interesele comerciale ale tatălui ei.

„În mai 1940 s-a întors în Anglia și în februarie 1941 este angajată la secția franceză a SOE (Special Operations Executive), creat de Winston Churchill, în iulie 1940, pentru acțiuni de sabotaj și subminare în teritoriile ocupate de naziști. Vera Atkins este numită în scurt timp ofițer de informații și răspunde de pregătirea agenților secreți trimiși în Franța. Rolul ei era să organizeze rezistența pe teritoriile ocupate de Germania, să planifice acte de terorism și sabotaj împotriva naziștilor și să recruteze noi spioni, răspunzând de pregătirea lor. A antrenat 470 de agenți secreți, dintre care 39 de femei. A scris biografia tuturor acestora. Oamenii ei au aruncat în aer poduri și trenuri și au cules informații vitale.

Vera Atkins a parașutat oameni, muniție și armament, stații de emisie-recepție și a pregătit debarcarea din Normandia, de numele ei fiind legate mai multe operațiuni de anvergură. După încheierea războiului a plecat în Germania pentru a interoga oficialii naziști și gardienii care se ocupaseră de lagărele de concentrare, investigând cauzele și împrejurările în care dispărușeră agenții britanici care nu s-au mai întors în Anglia după război. Mărturiile ei au fost folosite și la condamnarea acuzaților din Procesul de la Nürnberg. Vera Atkins a fost prima femeie decorată cu Crucea George, a primit titlul de Comandor al Legiunii de Onoare și a fost medaliată cu Crucea de Război.”

După zece ani de intensă activitate în spionaj, oficial – dar total neverosimil! – Vera Atkins s-a retras, în 1947, într-un sat

din Sussex. Pe atunci era măritată cu Prințul Constantin Karadja, un diplomat român care, după război, a rămas la post, în Ministerul de Externe de la București până în septembrie 1947, nemaiputând părăsi țara până la moartea sa survenită în anul 1950.

Soțul șefei spionilor britanici (de numele căreia au fost legate multe alte operații de anvergură: mașina de descifrat codurile germane Enigma, constituirea rețelei Maquis, salvarea a mii de evrei din Europa ocupată de Hitler) era legat și el de spațiul românesc prin multiple fire, el fiind un descendent al familiei fanariote Caragea, unul dintre strămoșii săi, rămas în istorie și prin asocierea cu o cumplită epidemie („ciuma lui Caragea”), domnind în Țara Românească în perioada 1812-1818 și numărându-se, alături de Alexandru Suțu, între ultimii principii „nepământenii” pe tronul de la București dinaintea Revoluției lui Tudor Vladimirescu din 1821. Constantin Karadja (nume complet *Constantin Jean Lars Anthony Démetre Karadja*; 24 noiembrie 1889, Haga – 28 decembrie 1950, București) a fost un diplomat, jurist, istoric, bibliograf și bibliofil român, membru de onoare (1946) al Academiei Române (eliminat din Academia RPR în 1948). La 18 aprilie 2005 a fost declarat de Statul Israel „Drept între popoare”.

Principele Constantin Jean Lars Anthony Démetre Karadja s-a născut la Haga, în Olanda, ca fiu al principelui Jean Constantin Alexandre Othon Karadja Pașa (1835-1894), ministru plenipotențiar al Imperiului Otoman, și al soției sale, Mary-Louise (1868-1943), fiica senatorului suedez, comandorul L. O. Smith. A avut o soră, principesa Despina Marie Roxane Alexandra Theodora Karadja (1892-1983). S-a căsătorit inițial cu Principesa

Marcelle Hélène Caradja (1896-1971), fiica Principelui Aristide Caradja, cu care a avut doi copii.

European prin educație, Karadja a studiat dreptul la Inner Temple și a fost admis avocat în baroul englez. Vorbea engleza, franceza, germana, suedeza, daneza și norvegiana și cunoștea limbile latină și greacă. Stabilît în România prin căsătorie (1916), Constantin I. Karadja a devenit cetățean român. Intrat în diplomatie în 1920, a servit în misiuni diplomatice în calitate de consul la Budapesta (1921-1922) și consul general la Stockholm (1928-1930) și Berlin (1931-1941). În 1941, a devenit directorul departamentului consular din Ministerul Afacerilor Externe. Dispunând și de o solidă pregătire în domeniul economiei, Karadja a lucrat în calitate de consilier tehnic în Ministerul de Finanțe, participând în mai 1927 la Conferința Economică Internațională de la Geneva ca șef și expert al delegației române. A redactat un *Manual diplomatic și consular*.

Pasionat bibliofil, colecționar de cărți vechi și rare, Constantin I. Karadja a întemeiat una dintre cele mai importante colecții de carte veche și rară din România, aflată astăzi în cea mai mare parte în Fondul Bibliotecii Naționale (inclusiv „34 de incunabule numai în fondurile Bibliotecii Naționale”) precum și la Biblioteca Academiei Române, căreia i-a dăruit cel mai cuprinzător exemplar al *Lucrului apostolicesc* tipărit în 1563 la Brașov de Diaconul Coresi, însoțit de o amplă descriere științifică proprie.

Acreditat la Berlin, și-a urmat în paralel cu activitatea în diplomatie și cercetarea în domeniul incunabulelor, fiind singurul român care a lucrat la GW (Kommission für den Gesamtkatalog

der Wiegendrucke – „Comisia pentru catalogul general al Incunabilelor”), îndrumat de Konrad Haebler (1857-1946). În această perioadă, Karadja a realizat *Lista incunabilelor de pe teritoriul României*, completată după întoarcerea în țară, alcătuind *Inventarul incunabilelor păstrate în România* (343 pagini). A publicat lucrări privind istoria veche a României, utilizând în parte izvoare inedite rezultate ale cercetărilor sale: *Cele mai vechi izvoare tipărite ale istoriei Românilor*, lucrare în limba germană, relatând între altele despre luptele lui Ștefan cel Mare, și o mică lucrare geografică editată în 1490 de așa-numitul „Ptolemeu german”, Georg Stuchs din Nürnberg, din care existau doar două exemplare cunoscute și care descrie exact granițele țării pe care o intitulează „Dacia/Walachey”; este menționată de asemeni cetatea *Kilia* la gurile Dunării. Vechea *Artă tipografică română* face obiectul unei alte publicații a lui Karadja, începând cu *Octoiul lui Macarie* din 1493-94. *Cea mai veche mențiune a Daciei în tipar, 1454*, identificată de C. I. Karadja într-un incunabul tipărit la Mainz a fost prezentată în 1940 la Academia Română. De menționat este lucrarea *Despre edițiile din 1488 ale Cronicei lui Joannes de Thurócz* publicată de Academia Română, de asemenea scrierile Papei Pius al II-lea (Eneas Sylvius Piccolomini), al cărui *Tractatus de bello Thurcorum et Hungarorum* este, în opinia lui Karadja, una din primele tipăriri care îi menționează pe români (Colonia /Köln, Arnoldus Therhoernen, 1472).

După mulți ani, în 1969, la Staatsbibliothek din Berlin, specialiștii care îl cunoscuseră pe Karadja își aminteau încă de el. „Aproape jumătate (circa 50) din studiile lui Constantin I. Karadja

au fost publicate de Nicolae Iorga în cele trei reviste ale lui”. Dintre cărturarii români contemporani, N. Iorga, Ion Bianu, Nicolae Cartoian și Demostene Russo l-au apreciat în mod deosebit. La 3 iunie 1946, a fost cooptat ca membru de onoare al Academiei Române, la propunerea generalului acad. Radu R. Rosetti, istoric militar de seamă și fost conservator al Bibliotecii Academiei, care a relevat activitatea lui C.I. Karadja de emerit bibliolog și cercetător al trecutului, fiind și „un generos înzestrător al bibliotecii noastre cu numeroase cărți de cea mai mare valoare istorică și bibliografică”. Scrisoarea de recomandare a fost semnată de 18 academicieni, între care Ion I. Nistor, Alexandru I. Lapedatu, Dimitrie D. Pompeiu, Gheorghe Spacu, Emil Racoviță, Iorgu Iordan, Constantin I. Parhon, Nicolae Bănescu, Constantin Rădulescu-Motru, Ștefan Ciobanu, Silviu Dragomir.

La 14 iunie 1944, C.I. Karadja a depus spre păstrare la Muzeului Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” din București importanta colecție de lepidoptere a savantului entomolog Aristide Caradja, depozitată la conacul familiei de la Grumăzești de teama bombardamentelor din timpul războiului.

În contextul schimbării regimului politic și a puternicei influențe sovietice, a fost eliminat, împreună cu alți mari intelectuali, între care și filosoful Constantin Rădulescu-Motru, din Academia Republicii Populare Române, în anul 1948.

În activitatea sa diplomatică, Constantin I. Karadja, marcat de educația sa umanistă și juridică, s-a ghidat constant după principiile dreptului internațional, implicând respectul față de om, necedând presiunilor politice ale momentului, „doctrinelor”

la modă sau eventualelor „oportunități”, s-a angajat perseverent în apărarea drepturilor cetățenilor români de peste hotare, indiferent de etnie sau religie.

Atât în calitate de consul general al României la Berlin (1931-1941) cât și ca șef al secției consulare în Ministerul Român de Externe (15 iunie 1941 – 17 octombrie 1944), „în ambele sale funcții, timp de un deceniu și jumătate, Karadja a depus o intensă activitate de salvare a evreilor români surprinși de război în regatul morții(...) Zeci de mii de oameni și-au datorat viața persistenței, abnegației, hotărârii și amplitudinii ieșite din comun, marcând angajamentul său de lungă durată în favoarea evreilor români naufragiați sub regim nazist.”

La scurt timp după demisia sa la 17 octombrie 1944, a fost reangajat în minister de noul Ministru de Externe, Constantin Vișoianu. „La 1 septembrie 1947 a fost din nou îndepărtat din minister, de data aceasta definitiv. A fost una din ultimele măsuri luate de ministrul de externe Gheorghe Tătărescu, obligat și el, o lună mai târziu, să cedeze locul Anei Pauker. Referatul serviciului de cadre al Ministerului Afacerilor Externe, îl caracterizează drept „cosmopolit, de origine burghezo-moșierească”, așadar necorespunzător cerințelor „vremurilor noi”. Lui Constantin Karadja i-a fost refuzată ulterior acordarea pensiei. Într-o atmosferă de incertitudine și amenințare, s-a stins din viață la 29 decembrie 1950.

La 15 septembrie 2005, în cadrul unei ceremonii la ambasada israeliană din Berlin, în prezența ambasadorului României, lui Constantin I. Karadja i s-a conferit postum titlul de „Drept între Popoare” de către Institutul Memorial al Holocaustului Yad

Vashem din Ierusalim. Au fost prezentate în detaliu demersurile sale diplomatice (prezentare făcută în baza documentelor aflate la ministerul de externe al României, precum și la Arhiva Holocaustului de la Washington – scrisori, memorii, referate ș.a. adresate superiorilor săi, inclusiv ministrului de externe Mihai Antonescu) și care au dus la salvarea de la deportare și exterminare a peste 51.000 de evrei (bărbați, femei, copii) din Europa stăpânită de naziști, în special din Germania, Franța și Ungaria, dar și din Grecia și Italia (în perioada noiembrie 1943 – iulie 1944).

Mata Hari din Caraibe: spioana trimisă de CIA ca să-l lichideze pe Castro s-a îndrăgostit de „Dragul de Fidel”

Ilona Marita Lorenz s-a născut la Bremen, în Germania, la 18 august 1939, dintr-un tată neamț și o mamă americană. Tatăl era comandant de vas militar, mama – o actriță de mâna a doua. În timpul războiului, a trecut prin lagărul de concentrare Bergen Belsen. Îndată după război a fost violată de un soldat american – n-avea decât șapte ani. A ajuns cu mama în America. La începutul anului 1959, pe 23 februarie, vasul de croazieră „Berlin”, comandat de tatăl ei și pe care se afla și ea, a ajuns în portul Havana. Fidel Castro a dorit să urce la bord, să vadă cum arată și-a dat cu ochii de tânăra de 19 ani, care s-a oferit să-i fie ghid. „L-am plimbat prin toate compartimentele, de la sala mașinilor la cabinele de clasa I. La un moment dat, m-a

întrebat care e cabina mea și l-am dus s-o vadă. A intrat, a închis ușa și m-a îmbrățișat. A fost primul sărut al unui bărbat pentru mine. Eram subjugată de acest bărbos uriaș, care degaja atâta forță. Atunci nu s-a întâmplat mai mult. M-am întors la New York, unde locuiam împreună cu fratele meu Joe. Într-o zi, după ceva vreme, a sunat telefonul. Era Fidel Castro, care mă invita la Havana. N-am stat pe gânduri și, a doua zi, eram în avionul companiei Cubana Airlines. La vremea aceea, relațiile dintre Statele Unite și Cuba nu erau întrerupte”.

Cei doi se îndrăgostiseră pe loc! Disperat să o reîntâlnească pe femeia care-i înflăcăraseră imaginația, Fidel a convins-o să vină în Cuba, oficial ca interpretă a lui de limbă engleză (pe care, de altfel, Castro o cunoștea perfect!). Locuiesc împreună la hotelul Havana Libre, în apartamentul în care Castro și-a amenajat Cartierul General. Rămasă însărcinată, Marita va fabula mai târziu că Fidel Castro ar fi pus oameni s-o drogheze și, apoi, s-o facă să avorteze. În realitate, așa cum a mărturisit în septembrie 2000, Jesus Yanez Pelletier, aghiotantul lui Castro, înainte de a muri, căzut între timp în dizgrație, Marita și-a dorit avortul. Naște prematur, la 15 octombrie 1959, un băiat, pe care-l botează Andrés. Știind că e băiatul lui Pelletier, șeful escortei sale, Fidel Castro nu-l va recunoaște niciodată.

La întoarcerea în SUA, în octombrie 1959, Marita e recrutată de CIA și se antrenează într-o tabără a Agenției. I s-au promis 2 milioane de dolari, dacă-l asasinează pe Castro. Documentele arată c-a fost recrutată și de Cosa Nostra. Pentru lichidarea lui Castro, CIA a subcontractat pe unul dintre agenții Familiei de Chicago, Sam Giancana, succesorul lui Al Capone. Revoluția

administrase o lovitură mortală intereselor mafiotе din insulă. Numeroase atentate puse la cale împotriva lui Fidel Castro poartă semnătura Mafiei. În ianuarie 1960, după propriile mărturisiri, vine în Cuba cu niște pastile cu otravă, pe care trebuia să i le pună lui Castro în lapte, știindu-se că El Comandante en Jefe era mare amator de milk-shake. Pentru că încă-l mai iubea – zice Marita, în cartea sa, intitulată, *Dragul de Fidel: viața mea, dragostea mea, trădarea mea* – ar fi aruncat pastilele în toaletă și, când l-a întâlnit, au făcut amor după ce i-a dat lui Castro cei 6.000 de dolari primiți de la CIA pentru îndeplinirea misiunii.

A devenit după aceea amanta generalului Marcos Pérez Jiménez, fostul dictator al Venezuelei, cu care a avut o fiică. Reîntoarsă în SUA, s-a învârtit într-un cerc de exilați cubanezi, agenți CIA, membri FBI și ai Mafiei. I-a cunoscut, între alții, și pe Lee Harvey Oswald, asasinul președintelui John F. Kennedy și pe Jack Ruby, asasinul lui Oswald. A fost amanta altor bărbați cu putere în lumea interlopă. „Am fost înconjurată de bărbați. Am inventat minciuni ca să mă protejez, pe mine și pe copiii mei, și am spus adevărul atunci când mi-a convenit.” S-a căsătorit în 1970 cu managerul unui bloc de apartamente de lângă sediul ONU din New York.

Deși se spune c-a fost recrutată de CIA după reîntoarcerea în SUA, sunt semne că fusese de la început agentă. A fost, de altfel, implicată și în complotul care a dus la asasinarea lui John F. Kennedy. Castro, informat de Servicii, și-o făcuse amantă, intoxicând-o cu tot soiul de prostii, printre care și faptul că l-ar admira pe Hitler, „idioterie folosită și azi de mulți anticaștriști” (după cum afirmă, de pildă, Ion Cristoiu).

Social media, noua armă a războiului contemporan

În 2018, s-a împlinit un secol de la finalul Primului Război Mondial. Acesta a fost un conflict marcat nu numai de amploarea lui, ci și de un nivel de brutalitate și groază nemaivăzute până atunci. Dar, cu un veac în urmă, războiul părea complet diferit față de cel de astăzi. La începutul secolului trecut, războiul era considerat drept onorabil. Dar, o dată cu Marele Război au fost introduse și o serie de arme cu o capacitate de distrugere nemaiîntâlnită. Mitraliera a fost o astfel de armă ce a schimbat întreaga metodă de luptă. Ofițerul german Ernst Jünger vorbea în memoriile sale despre „furtuna de oțel” pe care o provoca această armă nouă. Astfel, ambele tabere au trebuit să își ajusteze strategiile defensive pentru a face față acestei provocări.

„Astăzi, ne confruntăm cu o schimbare identică, dar pe un alt câmp de luptă, cel numit social media”, spun specialiștii în

domeniu. Recent, presa din Statele Unite relatează despre cazul Elenei Khusyaynova, acuzată că ar fi încercat să interfereze în alegerile intermediare din Statele Unite. Potrivit Departamentului de Justiție din SUA, operațiunea era menită să răspândească dezinformarea, să divizeze societatea și chiar să submineze investigațiile curente asupra ingerințelor Rusiei în alegerile prezidențiale din 2016. În Statele Unite, instituțiile specializate au reușit să identifice și să împiedice în mare parte ingerințele de acest fel. Dar cum rămâne cu statele în care instituțiile nu sunt consolidate, cele care se află într-o veșnică tranziție către democrație?

„Armele războiului informațional din prezent sunt la fel de revoluționare ca și mitraliera din timpul Primului Război Mondial.” Una dintre acestea poate fi considerată social media. Volumul uriaș de mesaje și informații falsificate transmise în media și prin intermediul rețelelor de socializare face aproape imposibilă apărarea, generând exact acea „furtună de oțel” despre care vorbea și Ernst Jünger. Deși nu produce victime la fel ca un război clasic, războiul informațional nu este mai puțin periculos. În acest război, cuvintele au luat locul gloanțelor, iar inundarea social media cu informații false ne vulnerabilizează pe toți. Cum ne apărăm în fața unui asemenea fenomen?

O parte din acest răspuns se găsește în responsabilizarea cetățenilor. Fiecare cetățean poate fi vulnerabil în fața unui asemenea război, deoarece ne aflăm cu toții în linia întâi. Informarea corectă reprezintă o contrapondere puternică în fața dezinformării. Acest război informațional poate fi câștigat doar prin cunoaștere și capacitatea de a discerne adevărul. Distribuția știrilor false nu face decât să întărească tabăra opusă.

„Din păcate, nu există o soluție universal acceptată și nici tranșee în care să ne putem ascunde. Dar dacă dorim să câștigăm acest război informațional trebuie să recunoaștem mai întâi că există unul și apoi să analizăm critic informația primită. Până când nu ne vom responsabiliza și până când nu vom reuși să discernem realul de fals, vom fi doar în postura de victime în acest război informațional.”

Fenomenul de *fake news* și amploarea pe care acesta a luat-o odată cu EuroMaidan și, apoi, intrarea lui Donald Trump pe scena politică au generat fondul necesar pentru noi studii sociologice. Astfel, un studiu recent, publicat în *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, arată faptul că predispoziția de a crede știrile false este legată în mod direct de abilitatea de a avea o gândire deschisă. Autorul, Michael V. Bronstein de la Universitatea Yale, spune că „vulnerabilitatea la mai multe tipuri de credințe false poate fi determinată (cel puțin parțial) de factori cognitivi similari”. Înainte, mai spune autorul, „credința în știrile false și credința în iluzii a fost asociată separat cu o mai mică implicare în gândirea analitică”. S-a ajuns la ipoteza că ar fi, de fapt, un mecanism comun între cele două concepte și ar putea fi corelate. Studiul a fost realizat pe un eșantion de 948 persoane. Acestora le-au fost prezentate 12 știri false și 12 reale și au fost rugați să noteze în ce măsură cred titlurile. S-a ajuns la concluzia că indivizii care se angajează într-un mod de gândire mai puțin analitic sunt mai predispuși să creadă știrile false, dar și că „o implicare redusă în gândirea activă, deschisă și analitică, ar putea explica credința în știrile false în rândul

indivizilor care susțin idei de tip delirator, indivizi dogmatici și fundamentalisti religioși”.

Pe 7 mai 1915, o torpilă trasă de pe un submarin german atinge și scufunda un vas de linie britanic, „Lusitania”, luând viața a 1.195 de oameni, inclusiv 123 de americani. Prin intermediul presei, care s-a dezlănțuit efectiv, pentru opinia publică din Statele Unite acest act a consolidat convingerea că Germania era o monarhie brutală, degenerată. Din acest moment, majoritatea americanilor au început să vorbească deschis despre posibilitatea de a declara război Germaniei și implicit Puterilor Centrale, deși Statele Unite duceau o politică externă izolaționistă.

Scufundarea „Lusitaniei” a fost fără îndoială un gest abominabil, un atac lansat asupra unui vas care transporta civili. Există însă și o poveste mai puțin cunoscută în spatele acestei întâmplări care are legătură cu propaganda guvernamentală britanică și, respectiv, germană din timpul Primului Război Mondial. Primul Război Mondial a reprezentat un eveniment fără precedent din multe puncte de vedere. De la începutul războiului, în august 1914, britanicii au impus o blocadă care ridica o serie de întrebări din punct de vedere legal deoarece se extindea pe întreaga Marea Nordului. Blocada avea ca scop descurajarea oricăror acțiuni ofensive ale Germaniei, prin interzicerea livrărilor de armament și chiar de mâncare. Dependenta Germaniei de importurile de hrană a dus la o mini-foamete care a culminat cu în jur de 300.000 de decese cauzate de malnutriție. Războiul german cu submarine încălca, de asemenea, o serie de convenții internaționale. Atacul asupra navelor civile era interzis prin cutumele războiului, dar teama decidenților

politici de la Berlin că britanicii ar putea transporta muniție de război pe astfel de nave, i-au determinat pe aceștia să declare în final un război nelimitat pe mare.

Însă ambele tabere erau conștiente că propaganda juca un rol la fel de important ca armele de foc. Totodată, au realizat destul de rapid că intrarea Statelor Unite în război ar putea înclina în mod decisiv balanța forțelor de pe Bătrânul Continent. Astfel, a început o cursă pentru „inimile și mințile” americanilor. Germania se baza pe marea diasporă de peste Ocean în atingerea scopurilor proprii, anume acela de a menține neutralitatea Statelor Unite, până la o eventuală victorie pe frontul de Vest. Britanicii se bazau pe relația privilegiată cu Statele Unite și pe cultura comună. Dar scufundarea „Lusitaniei” a oferit britanicilor un avantaj rar. Guvernul german a încercat să justifice atacul pe baza presupunerii că nava ar fi transportat de fapt armament din Statele Unite către Marea Britanie, apelând la o campanie de propagandă în cotidianul american New York Times. Dar germanii au făcut și o serie de greșeli. În primul rând, aceștia nu au justificat atacul făcând trimitere și la blocajul britanic care produsese deja o mini-foamete în țară. În al doilea rând, presa germană a scris în termeni laudăroși despre scufundarea „Lusitaniei”, considerând evenimentul drept un succes tactic militar, lucru care a inflammat și mai tare opinia publică de peste Ocean. De pildă, ziarul Kölnische Volkszeitung scria că scufundarea navei reprezintă „un succes moral”. Dr. Bernhard Dernburg, principalul propagandist german din Statele Unite a avertizat că opinia publică americană condamna incidentul, dar în propria lui încercare de a justifica atacul a

ajuns să fie considerat *persona non grata*. Impasul era resimțit și de ambasadorul Germaniei în SUA, care scria după scufundarea vasului că „scopurile propagandei noastre în Statele Unite au ajuns la capăt”.

Britanicii au avut mult mai mult succes. Propaganda britanică a fost coordonată dintr-o clădire guvernamentală, Wellington House. Activitatea celor care lucrau aici era atât de secretă încât nici măcar membrii Parlamentului nu știau de existența lor. În Statele Unite, romancierul Sir Gilbert Parker și jurnalistul Willert au fost principalii promotori ai propagandei britanice. Trebuie spus că britanicii au avut un avantaj enorm în privința comunicării. În primele ore ale războiului, aceștia au tăiat liniile transatlantice ale Germaniei, limitând capacitatea acesteia de a trimite știri către Statele Unite.

Inițial, americanii au reacționat destul de prudent și de imparțial la tentativele celor două mari puteri europene de a influența opinia publică de peste Ocean. După scufundarea „Lusitaniei”, Secretarul de Stat american William Jennings Bryan a vrut să condamne atât acțiunile Germaniei cât și ale Marii Britanii. Totuși, propaganda britanică s-a dovedit a fi mai pătrunzătoare. În aprilie 1917, președintele Woodrow Wilson declara război Puterilor Centrale, lucru care a înclinat balanța forțelor în mod decisiv în favoarea Antantei. Acesta a reprezentat și momentul în care Statele Unite s-au angajat la rândul lor în propaganda de război. Lupta pentru influența opiniei publice reprezintă astăzi o caracteristică obișnuită a diplomației, atât în vreme de pace cât și de război. Așa cum afirma și politologul american Joseph Nye „înțelepciunea convențională ne

spune că statul cu armata cea mai puternică poate domina, dar în epoca informațională, statul care vine cu povestea cea mai bună poate câștiga uneori”.

Informația în sine, ajunge să fie privită ca o armă foarte valoroasă – chiar dacă, în mod paradoxal, una imaterială – care poate ajuta în mod decisiv la impunerea voinței proprii într-un conflict. Războiul, mai ales cel de succes, nu a putut fi purtat niciodată fără o minimă cunoaștere a adversarului și de aceea spionajul este vechi de când lumea. Astăzi, mai mult ca oricând, nevoia de cunoaștere (în general) este de o importanță vitală pentru a avea succes într-un conflict. Însă accesul la informații a devenit o armă cu două tăișuri, o dată cu apariția Internetului la începutul anilor '90. Posibilitățile de a cunoaște cresc exponențial cu numărul celor care pot cunoaște. Internetul micșorează distanțele dintre indivizi, dintre civilizații, dintre oameni și statele în care trăiesc.

Diferitele forme ale războaielor informaționale au multe elemente comune din punct de vedere al obiectivelor urmărite, al mijloacelor și metodelor folosite, al instrumentelor cu ajutorul cărora ele urmăresc să-și atingă scopurile.

În linii mari, războiul informațional cuprinde acele acțiuni desfășurate în timp de criză sau de război și care sunt îndreptate împotriva informațiilor sau sistemelor informaționale ale adversarului (concomitent cu protejarea propriilor informații și sisteme informaționale) în scopul atingerii unor obiective sau influențării anumitor ținte adverse. Există trei aspecte ale războaielor informaționale de care trebuie să se țină seama: propria deținere de informații (și cunoștințe) și consecvența lor

actualizare; împiedicarea adversarului să ajungă în posesia de noi informații reale; dezinformarea adversarului prin lansare de informații eronate sau furnizându-i-le direct.

În era modernă, războaiele nu se mai poartă și câștigă pe frontul clasic de luptă, în plan fizic, ci pe planul informațional. Confruntările armatelor moderne se duc tot mai mult pe planul inteligenței și al psihicului uman. Aceste noi tipuri de confruntări iau în considerare Triada puterii descrisă de Alvin Toffler în *Powershift*. Conform acesteia există trei surse importante ale puterii: forța fizică, bogăția și cunoașterea. Aceste trei elemente pot fi convertite ușor dintr-una în alta. Cel mai important, mai puternic și mai flexibil dintre ele este cunoașterea. Forța brută este inflexibilă și poate fi folosită doar pentru a pedepsi. În plus orice forță fizică este limitată. Prea multa forță poate face să se distrugă ceea ce se vrea să fie apărat. În schimb, bogăția este un instrument mai eficace decât forța brută. Poate fi folosită atât pentru a pedepsi cât și pentru a recompensa. Și ea este limitată. Bogăția nu este infinită. Iar cunoașterea este „puterea cu cea mai înaltă calitate. Ea poate fi folosită pentru a pedepsi, răsplăti, convinge, transforma. Celelalte forțe (elemente ale puterii) depind de cunoaștere iar cunoașterea nu se epuizează niciodată. Putem genera oricâtă cunoaștere”.

Astazi, câștigarea unei bătălii nu mai ține de forța militară brută și de numărul ostașilor. Dominante sunt elementele ce țin de inteligența umană: diversiunea, vicleșugul, spionajul, manipularea opiniei publice, experiența comandanților, psihicul luptătorilor.

Mijloacele de luptă în cadrul acestor războaie au fost descrise pentru prima dată de Sun Tzu ca fiind niște principii ale războiului. Elementele din lucrarea acestuia sunt folosite de teoreticienii diferitelor tipuri de războaie informaționale.

În aceste confruntări, nu este importantă realitatea faptelor, ci opiniile oamenilor asupra faptelor. Realitatea poate fi schimbată prin schimbarea opiniilor oamenilor care, la rândul lor, pot schimba lumea. Sentimentele, atitudinile și comportamentele indivizilor pot fi induse sau fabricate prin mijloace specifice.

Dezvoltarea infrastructurii informaționale, în curs de globalizare totală, în care se includ și structurile mediatice, generează posibilități de comunicare din ce în ce mai sofisticate. Acestea transmit informațiile într-un ritm tot mai accelerat și pe distanțe tot mai mari. Condiția esențială pentru ca aceste lucruri să se întâmple este ca acele conglomerate comunicaționale să nu fie controlate de anumite centre de decizie, care pot încerca să controleze accesul oamenilor la resursele informaționale.

Agresiunile informaționale nu sunt noi. Noutatea decurge din folosirea rezultatelor cercetării științifice pentru conceperea mesajelor astfel ca ele să aibă efectul scontat precum și folosirea presei pentru transmiterea mesajelor manipulative. Combinarea acestor două elemente amplifică posibilitățile de agresiune informațională prin folosirea unor canale de comunicare pertinente și prin mesaje deosebit de bine elaborate.

Dezvoltarea mijloacelor de comunicare și a cercetării științifice face posibilă elaborarea unor strategii de manipulare informațională atât la nivel planetar, cât și la nivel local sau chiar

individual. Aceste situații nu sunt doar posibile, ci prezente în realitate.

Agresiunile au nevoie de anumite condiții pentru că ele să poată avea efect. Presa trebuie să fie liberă de orice control public, redacțiile trebuie să fie vaste și transnaționale, canalele de informare trebuie să fie private, accesul oamenilor la presă să fie liber, fără controlul public, discernământul oamenilor să fie redus.

Privind astfel lucrurile, o invazie culturală apare ca un real element de risc pentru existența unui stat și a unei națiuni deoarece produce disfuncționalități pregnante ale sistemului social și poate bloca capacitatea de răspuns în situații de criză și nu numai. Bineînțeles, „este exagerat și neoportun să se considere că orice element cultural străin ce pătrunde are automat efecte negative asupra statului. Este evident că organizarea protecției informaționale este esențială pentru a întări discernământul social, atașamentul și interesul cetățeanului pentru starea națiunii. Protecția este necesară și pentru contracararea supracomunicării și abuzului informațional, care duc la noncomunicare și pseudocomunicare, elemente ce generează rupturi sociale și dezechilibre în societatea civilă”.

Numeroase indicii evocă posibilitatea unei noi revoluții științifice ce se produce în domeniul procesării informației. Strategii americani încearcă să confiște aceste descoperiri pentru a determina ca ele să fie folosite cu prioritate de Statele Unite, pentru ca ele să dețină un avantaj asupra tuturor statelor, inclusiv asupra aliaților.

Tehnicile țin de generația a doua a agresiunilor informaționale și constau în atacarea structurilor mediatice și a infrastructurilor informaționale. Atacarea lor face posibilă blocarea funcționării structurilor publice, atât a celor administrative cât și a celor productive. Statul agresat nu își mai poate exercita puterea, nu mai controlează resursele, nu mai poate asigura cetățenilor un climat social normal. Generația aceasta ar permite exercitarea de presiuni asupra oricărui stat prin controlul informațional al centrelor de decizie.

Războiul informațional nu ține de domeniul exclusiv al unei categorii de forțe armate. Competiția informațională este la fel de veche ca și conflictul uman. Statele, instituțiile și indivizii încearcă să-și mărească și protejeze propria bază de informații paralel cu încercarea de a o limita pe cea a adversarului.

Confruntarea informațională constă în țintirea informațiilor și a funcțiilor de informare a inamicului alături de protejarea celor proprii, având intenția de a înfrânge voința sau capacitatea acestuia de luptă.

Prin controlul mass-mediei se pot manipula cetățenii încât atitudinea acestora față de anumite probleme să fie favorabilă manipulatorului. Avantajul folosirii presei pentru astfel de acțiuni? Ea primește din start prezumția de nevinovăție din partea publicului.

Acțiunile militare clasice presupun desfășurarea de operațiuni în plan terestru, naval, aerian și spațial. Fiecare din aceste componente s-a dezvoltat pe rând și nu se poate vorbi, de exemplu, de o componentă spațială a războiului ca existând înaintea celei terestre sau navale. Toate au apărut pe măsură ce tehnologia

a evoluat și omul s-a putut aventura în medii din ce în ce mai diverse și mai exotice. În prezent, o nouă componentă a conflictului militar este considerată cea informațională. Totuși există o diferență majoră între mediul informațional în care se mută astăzi o parte din acțiunile ostile desfășurate de oameni și grupuri de oameni și cel în care s-au purtat până acum războaiele. Pentru prima dată omul cucerește un mediu imaterial lipsit de o fizică palpabilă. Una dintre consecințele dispariției sistemului bipolar și exploziei tehnologice actuale este preocuparea tot mai mare pe care statele o acordă războiului informațional ca război politic, ca parte componentă a politicii statului, atât pentru promovarea cât și pentru protejarea intereselor naționale.

Teoria și practica războiului informațional se bucură în ultimul timp de o atenție crescândă din partea politicienilor, strategilor, oamenilor de știință și mijloacelor de informare în masă din diverse țări, îndeosebi din spațiul nord-atlantic și european. Nimic nu poate exista în afara sistemelor de comunicații, iar defectarea sau funcționarea în alți parametri a rețelelor de transmitere a datelor, fie și pentru câteva ore, poate genera adevărate seisme sociale cu efecte greu de imaginat, mergând chiar, afirmă unii specialiști, până la paralizarea vieții naționale și internaționale, izbucnirea panicii și a unor revolte ce se pot transforma în manifestări de dezordine, care să pună în primejdie echilibrul și siguranța statelor, anihilarea capacităților de comandă și control etc. Introducerea pe scară largă a sistemelor informaționale ca bază a tuturor tipurilor de activitate la nivel social capătă, în plan politic, semnificație strategică.

Se creează un nou sistem de dependențe care statuează o nouă scală a puterii, care nu mai este legată direct, pentru prima oară în istoria lumii, de capacitatea economică sau militară a unei țări. Deținerea de capacități de producere de hardware, esențială în anii de început ai bătăliei informaționale, a cedat în fața capacității de a produce și gestiona software, ceea ce permite și altor națiuni să poată intra pe piața rezervată până acum doar marilor puteri.

Războiul informațional nu este un fenomen nou: el include orice activitate ostilă îndreptată împotriva informațiilor, cunoștințelor și credințelor de orice natură și este purtat practic din cele mai vechi timpuri. Spațiul nord-atlantic și european (dar nu numai) parcurge un proces de tranziție de la o societate de tip industrial la o societate de tip informațional. În cadrul societății informaționale, a estima puterea și viabilitatea sistemului de securitate națională fără a lua în considerare sistemele informaționale și modul de exploatare a informației (colectarea, protecția, transportul, managementul și împiedicarea accesului la informație) reprezintă un risc major, deoarece centrul de greutate al acțiunilor tinde să se deplaseze dinspre dimensiunea materială spre cea informațională. Pe de-o parte, utilizarea tehnologiei informației oferă o creștere semnificativă a puterii și viabilității sistemului de securitate națională, iar pe de altă parte reprezintă un factor de risc în situația neprotejării infrastructurii informaționale.

Această realitate necesită adoptarea unor decizii în domeniul politic, economic, militar și juridic, care ar putea constitui un punct de plecare în direcția unei preocupări permanente, la

nivel de națiune, în privința războiului informațional. Un alt element de noutate pe care îl aduce astăzi războiul informațional îl reprezintă includerea unor domenii (relațiile publice, serviciile de informații, informatica, comunicațiile, etc.) și mijloace deja existente într-o strategie globală. Pentru a putea răspunde eficient provocărilor războiului informațional, este nevoie de o abordare globală, la nivel național, pe baza unei strategii care să proiecteze clar dezvoltarea domeniului. Pentru a obține o strategie coerentă în domeniul războiului informațional, este de dorit integrarea de sisteme, discipline și tehnici diferite.

Războiul informațional este forma de conflict specifică acestui sfârșit de secol și mileniu, deoarece el răspunde la unele dintre obiecțiile aduse atât de politicieni cât și analiștii geo-strategici sau de planificatorii militari formelor clasice de desfășurare a conflictelor. Ceea ce este nou și caracteristic războiului informațional este posibilitatea de a manipula informația vehiculată în sistemele informaționale și uneltele necesare pentru a forma și orienta această informație. Informația a devenit o adevărată materie primă strategică indispensabilă autonomiei deciziei și succesului oricărei politici. Pentru satisfacerea intereselor de securitate națională, dominarea spectrului de informații este la fel de critică precum era și este încă ocuparea terenului sau dominarea spațiului aerian, strategia și tactica militară clasică. În etapa următoare, războiul informațional va juca un rol determinant în viața politică, economică și militară a oricărui stat. El este o realitate care, deși nu are o definiție universal acceptată, oferă o anumită coerență tuturor activităților legate de informație. Principalele trăsături ale războiului

informațional se desprind din natura sa deosebit de complexă: dificultatea precizării adversarilor; absența unor frontiere de natură geografică și/sau temporale; multitudinea de ținte; lipsa unor metode rapide de remediere a consecințelor pe care le generează; utilizarea unei tehnologii relativ simple, ieftine și larg răspândite; dificultatea stabilirii unor responsabilități clare și precise privind managementul domeniului; costurile relativ scăzute ale derulării operațiilor informaționale în raport cu rezultatele ce se pot obține; posibilitățile sporite de manipulare; ștergerea deosebirilor dintre nivelurile de comandă.

Războiul informațional este însoțit de noi mijloace de acțiune/influențare care eludează puterea convențională și granițele statelor. Multe dintre aceste mijloace acționează direct la nivelul comenzii și al controlului, al voinței, al informației, precum și asupra elementelor esențiale ale infrastructurii statale.

De asemenea, războiul informațional urmărește evitarea conflictelor convenționale, a producerii de victime și pagube, prin utilizarea acestor noi mijloace aflate la granița dintre starea convențională de război și starea convențională de pace. Războiul informațional vizează structuri ale domeniului politic, economic, social sau militar, nu doar pentru a le distruge sau paraliza, ci mai ales pentru a le influența procesele decizionale. Astfel se face trecerea de la stadiul de violență organizată la stadiul de influențare ostilă. Conform analiștilor din domeniu, războiul informațional poate fi privit sub șapte aspecte sau, altfel spus, în funcție de strategiile de atac-apărare construite și de armele informaționale utilizate comportă câteva dimensiuni diferite:

- Războiul de comandă și control. Este forma exclusiv militară a războiului informațional și are menirea să anihileze comanda și sistemele de comandă și control ale unui adversar prin integrarea operațiilor psihologice, a securității operațiilor, a inducerii în eroare, a războiului electronic și a distrugerii fizice;

- Războiul bazat pe informații. Este intelligence-ul clasic și constă în proiectarea, protecția și anihilarea sistemelor care conțin suficiente cunoștințe pentru a domina un spațiu de conflict;

- Războiul electronic. Utilizează tehnologie electronică și tehnici specifice pentru dominația spațiului electromagnetic;

- Războiul psihologic. Utilizează informația pentru a modifica atitudinile și opțiunile amicilor, neutrilor și adversarilor;

- Războiul hacker-ilor. Constă în atacuri pasive și active cu software malign asupra sistemelor informatice;

- Războiul în sfera informațiilor economice. Urmărește blocarea sau canalizarea informațiilor în scopul obținerii supremației economice;

- Războiul în spațiul realității virtuale. Este în prezent un punct de acumulare al scenariilor futuriste, al cercetării fundamentale și tehnologice.

Modalitatea și mijloacele prin care războaiele și conflictele sunt comunicate public, cu preponderență în spațiul informațional, și forma în care ajung la publicul larg reprezintă aspecte importante care devin „pivotală” în conflictele armate ale contemporaneității. De aici decurg implicații importante pentru mass media, jurnalism, opinia publică și percepție. Mai mult, cum mass media și accesul la jurnalism ca meserie și ocupație au devenit mult mai extinse – practic oricine putând să devină

un ziarist al clipei, al evenimentului sau conflictului și sursă reluată la nivel global practic instantaneu – acest fapt a transformat și vechile constrângeri geopolitice ale timpului și spațiului în elemente irelevante pentru o parte din ce în ce mai mare a populației globului. Tradițiile occidentale ale jurnalismului și mass media pot duce la presupunerea generală – deși din ce în ce mai puțin răspândită – că aceste instituții sociale cheie sunt obiective și servesc interesul public prin situația prezumată de a patra putere în stat. Pe de altă parte, tot mai mulți, cu precădere cei care au lucrat în presă, au o opinie diferită. Kenneth Payne, de exemplu, a mers până acolo încât a declarat mass media „un instrument de război”, în timp ce Șeful Statului Major General al Armatei Ruse, Serghei Gherasimov, a repetat aserțiunea și a premiat mass media care luptă în războiul informațional. Asta reconfirmă faptul că, indiferent de intenția unui jurnalist (pozitivă sau negativă), simpla relatare despre un conflict armat face ca acesta să influențeze percepția și opinia publică, nu mai vorbim atunci când acest scop este urmărit direct prin subordonarea ziaristului față de interesele unei părți sau unui controlor al comunicării acestor subiecte către public.

Chiar dacă mijloacele militare sunt cele care determină rezultatul în lupte individuale, războaiele sunt din ce în ce mai mult determinate și decise de considerente „intangibile” sau politice. De aceea, pentru a putea utiliza elemente tangibile la maximum de eficiență sau cu impact maxim, elementele intangibile sunt relevante și trebuie cultivate cu atenție și evaluate separat când se trece la derularea unei operații militare. Elementele intangibile sunt un aspect important al oricărui conflict

armat contemporan și exercită o influență relevantă asupra componentelor tangibile ale conflictului, dar mai ales asupra capacității operaționale a unui actor pe teren. Între acestea, se distinge un instrument tot mai utilizat și popular, *branding-ul*, etichetarea și crearea unor mărci hipermediatizate, capabile să mobilizeze publicul țintă. Oamenii au fost bunăoară captivați de noțiunile, simbolismul și promisiunile unui set de revoluții captate sub brand-ul de Primăvara Arabă. Anterior, spațiul post-sovietic a fost scuturat de renașterile democratice sub forma Revoluțiilor „colorate” (precum cea Portocalie de la Kiev), pașnice în formă, vizând conduceri imobile și inadecvate în state slabe și recent constituite, ale căror cetățeni aveau aspirații occidentale. Brand-urile pot fi exploatare pentru a crea avantaje politice și instrumente de aceeași natură și sub aceeași formă precum, de exemplu, „narațiunea Federației Ruse despre cel de-Al Doilea Război din Cecenia a fost definită și promovată nu ca o problemă internă, de relaționare a majorității cu minoritatea, eventual în contextul istoric complicat al formării Federației Ruse și a Uniunii Sovietice, ci ca parte a Războiului Global Împotriva Terorismului”.

Dar nu numai statele au uzat de gestiunea și potențarea elementelor intangibile, de branduri și managementul reputației. Au făcut-o într-o formă surprinzător de importantă și de efect organizațiile teroriste, care au folosit excesiv branding-ul pentru a-și crește reputația, vizibilitatea dar și pentru a multiplica efectele și impactul terorist nu numai pentru că tot mai multe organizații s-au aglomerat pe această dimensiune și nișă teroristă, cât pentru a câștiga în vizibilitate și prestigiu internațional

(așa negativ și crud cum apare), fapt care ajută în domeniul recrutării și atragerii de finanțări. În această lume contemporană, o lume „post-adevăr”, a percepțiilor, „desenarea” și acceptarea realității sunt dirijate de emoții și reguli noi de reacție indusă care afectează natura alegerilor făcute de indivizi și grupurile din societate. Într-un număr de cazuri, organizațiile teroriste au fost capabile, și prin grozăvia actelor lor care au și valențe comunicaționale majore, de impact, să comunice și mai ales să transmită, să ajungă la public mult mai bine sau cu mult mai mare impact decât guvernele, pe terenul de luptă al războiului informațional. Spre deosebire de cazul guvernelor, acolo unde operațiunile informaționale joacă doar roluri de sprijin al operațiilor militare, grupurile teroriste subordonează acțiunile militare, teroriste, violente celor informaționale, pentru a putea să redeseneze mai bine intangibilele mediului vizat, în mod specific din cauza disparității și a asimetriei puterii hard pe care o dețin comparativ cu cea a inamicului ales, statele.

Mass media a fost utilizată, cu certitudine, la scară largă, în timpul conflictelor, acolo unde ofensivele militare au fost anunțate dinainte deschis sau operațiuni televizate precum cea a uciderii lui Osama bin Laden au fost montate și derulate cu premeditare, știind că vor ajunge în scurt timp direct pe ecranele tuturor televiziunilor din lume. Este și cazul bătăliei de la Mosul, lansate în 2016, atunci când SUA și Irakul au sperat să obțină beneficii strategice și componente intangibile ale conflictului militar (frica adversarului, relatări ale civililor din zonă care așteptau asaltul, trădări și dezertări) atunci când au explicat clar și deschis și au justificat întreaga operațiune militară ce

avea să se deruleze, determinând astfel percepțiile despre realitatea care s-a derulat ulterior în mod real în timpul luptelor, cu o componentă majoră a transmiterii valorii intangibile a succesului operațiunii prin coincidența descrierii cu modul în care s-a derulat operațiunea...

Bibliografie selectivă

Această versiune a volumului este realizată prin procedeul agregării de informații din varii surse, pentru ediția de față folosindu-se, comparativ, inclusiv surse online apărute în limba română, precum și o serie de volume de istorie traduse sau publicate în România.

Se cuvin menționate în acest sens mai multe surse internaționale și românești:

Stuart Allan – *Commando Country*, NMS Enterprises Limited – Publishing, New Delhi, 2007.

Kathryn J. Atwood, Sarah Olson – *Women Heroes of World War II: 26 Stories of Espionage, Sabotage, Resistance, and Rescue*, Chicago Review Press, Chicago, Illinois, 2011.

J.C. Baker, Chris Chase – *Josephine: The Hungry Heart*, Random House, New York, 1993.

Jean-Claude Baker, Chris Chase – *Josephine: The Josephine Baker Story*, Adams Media Corporation, Vero Beach, Florida, 1995.

- Josephine Baker, Jo Bouillon – *Josephine*, Marlowe & Co., Dublin, 1995.
- David Betz – *Carnage and Connectivity: Landmarks in the Decline of Conventional Military Power*, Oxford University Press, New York, 2015.
- Marcus Binney – *The Women Who Lived for Danger: The Women Agents of SOE in the Second World War*, Hodder & Stoughton, London, 2002.
- Matthieu Boisdron – *La Roumanie des années trente. De l'avènement de Carol II au démembrement du royaume (1930-1940)*, Éditions Anovi, Chinon, 2007.
- Emmanuel Bonini – *La véritable Josephine Baker*, Pigmaleon Gerard Watelet, Paris, 2000.
- Frederic Boyce, Douglas Everett – *SOE – the Scientific Secrets*, Sutton Publishing, Stroud, Gloucestershire, 2003.
- Russell Braddon – *Nancy Wake*, The History Press, Stroud, Gloucestershire, 2009.
- David Brinkley – *Washington Goes to War*, Ballantine Books, New York, 1998.
- Maurice Buckmaster – *They Fought Alone: The True Story of SOE's Agents in Wartime France*, Biteback Publishing, London, 2014.
- Enrique Gomez Carillo – *Mata Hari. Misterele dansatoarei-spion*, traducere din limba spaniolă și note de Elena-Anca Coman, Editura Orizonturi, București, 2014.
- *** – *Carol al II-lea, Regele României. Însemnări zilnice, 1937-1951*, ediție îngrijită, note, glosar și indice de Viorica Moisiuc,

- Nicolae Rauș, cuvânt înainte de Ioan Scurtu, Editura Scripta, București, 1995-1997.
- F. Spencer Chapman – *The Jungle is Neutral*, Chatto and Windus, London, 1949.
- Iulian Chifu, Oazu Nantoi – *Război Informațional. Tipizarea agresiunii informaționale a Federației Ruse*, Editura Institutului de Științe politice și Relații Internaționale, București, 2016.
- Arthur Christie – *Mission Scapula SOE in the Far East*, Maurice A. Christie, London, 2004.
- Philippe Collas – *Mata Hari, sa véritable Histoire*, Plon, Paris, 2003. Ediție în limba română: *Mata Hari, adevărata sa poveste*, Editura Lucman, București, 2005.
- Neagu Cosma – *Culisele palatului regal*, Editura Globus, București, 1998.
- Thomas Coulson – *Mata Hari: Courtesan and Spy*, Hutchinson, London, 1930.
- Mary W. Craig – *A Tangled Web: Mata Hari Dancer, Courtesan, Spy*, The History Press, Stroud, 2017.
- Richard Davenport-Hines – *An English Affair: Sex, Class and Power in the Age of Profumo*, William Collins, London, 2013.
- Basil Davidson – *Special Operations Europe: Scenes from the Anti-Nazi War*, Irwin Publishing, Toronto, 1980.
- Lionel Dumarcet – *L'affaire Mata-Hari*, De Vecchi, Paris 2006.
- Beryl E. Escott – *The Heroines of Soe: F Section: Britain's Secret Women in France*, The History Press, Stroud, Gloucestershire, 2012.

- M.R.D. Foot – *SOE in France: An Account of the Work of the British Special Operations Executive in France 1940-1944* (Government Official History Series), Routledge, London, 2006.
- M.R.D. Foot – *The Special Operations Executive 1940-1946*, Pimlico, London, 1999.
- Mircea Goga – *Veturia Goga, privighetoarea lui Hitler*, Editura RAO, București, 2007.
- John Grehan, Martin Mace – *Unearthing Churchill's Secret Army: The Official List of SOE Casualties and Their Stories*, Pen & Sword Military, Barnsley, 2012.
- Matthew Gutterl – *Josephine Baker and the Rainbow Tribe*, Belknap Press, Cambridge, Massachusetts, 2014.
- Lynn Haney – *Naked at the Feast: A Biography of Josephine Baker*, Robson Books Ltd., London, 1996.
- Sarah Helm – *A Life in Secrets: The Story of Vera Atkins and the Lost Agents of SOE*, Little, Brown & Co., New York, 2005.
 Ediție în limba română: *Secretele Verei Atkins. Povestea unei românce spion în Al Doilea Război Mondial*, Editura Litera, București, 2015.
- David Howarth – *The Shetland Bus*, Thomas Nelson and Sons Ltd., Nashville, Tennessee, 1950.
- Patrick Howarth – *Undercover: the Men and Women of the Special Operations Executive*, Routledge and Kegan Paul, Abingdon, 1980.
- Russel Warren Howe – *Mata-Hari. The True Story*, Editions de l'Archipel, Paris, 2007.
- Andre Hue, Ewen Southby-Tailyour – *The Next Moon*, Penguin, London, 2005.

- Clive Irving, Ron Hall, Jeremy Wallington – *Scandal '63*, Heinemann, London, 1963.
- Bennetta Jules-Rosette – *Josephine Baker: Image and Icon*, Reedy Press, Saint Louis, Missouri, 2006.
- Bennetta Jules-Rosette – *Josephine Baker in Art and Life: The Icon and the Image*, University of Illinois Press, Urbana, 2007.
- Christine Keeler – *Secrets and Lies*, John Blake, London, 2012.
- Christine Keeler, Robert Meadley – *Sex Scandals*, Xanadu Publications, London, 1985.
- Phillip Knightley, Caroline Kennedy – *An Affair of State: The Profumo Case and the Framing of Stephen Ward*, Jonathan Cape, London, 1987.
- Marita Lorenz – *Marita, the Spy Who Loved Castro*, Pegasus Books, New York, 2017. Versiune în limba română: *Eu am fost spioana care l-a iubit pe Fidel Castro. O viață ca-n filme: de la lagărele de concentrare ale naziștilor la Fidel Castro, de la CIA la asasinul lui Kennedy*, Editura RAO, București, 2018.
- Elena Lupescu – *M-au denumit jidoavca cu părul roșu. Memorii*, Editura Teșu, București, 2013.
- Fitzroy Maclean – *Eastern Approaches*, Jonathan Cape, London, 1949.
- William Mackenzie – *The Secret History of SOE – Special Operations Executive 1940-1945*, BPR Publications, Philadelphia, Pennsylvania, 2000.
- Judith Mackrell – *Flappers: Six Women of a Dangerous Generation*, Pan, London, 2013.

- Elizabeth Kerri Mahon – *Scandalous Women: The Lives and Loves of History's Most Notorious Women*, Perigee Trade, New York, 2011.
- Z. Maoz, A. Gat (eds.) – *War in a Changing World*, The University of Michigan Press, Ann Arbor, Michigan, 2001.
- Leo Marks – *Between Silk and Cyanide: A Codemaker's Story 1941-1945*, HarperCollins, New York, 1998.
- Ute Maucher, Gabi Pfeiffer – *Codewort: Seidenstrumpf, Die größten Spioninnen des 19. und 20. Jahrhunderts*, Ars Vivendi Verlag, Cadolzburg, 2010.
- R.J. Minney – *Carve Her Name With Pride*, Pen & Sword, Barnsley, 2013.
- William Stanley Moss III – *Met by Moonlight*, Harrap, Edinburgh, 1950.
- Helen O'Brien – *Regina noptii. Cabaretul Eva*, Editura Vremea, București, 1996.
- Bernard O'Connor – *SOE Heroines: The Special Operations Executive's French Section and Free French Women Agent*, The History Press, Stroud, Gloucestershire, 1998.
- Patrick Hammond O'Connor – *Josephine Baker*, Jonathan Cape, London, 1998.
- Erika Ostrovsky – *Eye of Dawn: The Rise and Fall of Mata Hari*, Macmillan, New York, 1978.
- Susan Ottaway – *Violette Szabo: The Life That I Have*, Pen & Sword Books, Barnsley, 2003.
- Kenneth Payne – *The Media as an Instrument of War*, The US Army War College Quarterly Parameters, Spring, Strategic Studies Institute, Carlisle Barracks, Pennsylvania, 2005.

- Mihai Pelin – *Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică*, Editura Elion, București, 2003.
- Sir Ivor Porter – *Operation Autonomous: With SOE in Wartime Romania*, Chatto and Windus, London, 1989. Ediție în limba română: *Operațiunea „Autonomous”. În România pe vreme de război*, Editura Humanitas, București, 2008.
- Paul D. Quinlan – *The Playboy King: Carol II of Romania*. Greenwood Press, 1995. Traducere în limba română de Mona Antohi – *Regele playboy: Carol al II-lea de România*, Editura Humanitas, 2001.
- Denis Rigden – *SOE Syllabus: Lessons in Ungentlemanly Warfare World War II (Secret History Files)*, National Archives, Public Record Office, London, 2001.
- Geoffrey Robertson – *Stephen Ward Was Innocent. OK: The Case for Overturning his Conviction*, Biteback Publishing, London, 2013.
- Phyllis Rose – *Jazz Cleopatra: Josephine Baker in Her Time*, Vintage Books, New York, 1991.
- Diane Samuels – *The True Life Fiction of Mata Hari*, Hern Books, London, 2002.
- Cristian Sandache – *Viața publică și intimă a lui Carol al-II-lea*, Editura Paideia, București, 1998.
- Jeremy Scahill – *Dirty Wars: The World is a Battlefield*, Serpent's Tail, London, 2013.
- Alan Schroeder – *Josephine Baker*, Chelsea House, New York, 1990.
- Alan Schroeder – *Ragtime Tumpie*, Little, Brown & Co., Boston, Massachusetts, 1989.

- Ioan Scurtu – *Monarhia în România 1866-1947*, Editura Danubius, București, 1991.
- Pat Shipman – *Femme Fatale: Love, Lies, and the Unknown Life of Mata Hari*, Weidenfeld & Nicolson, London, 2007.
- Greg Simons – *Mass Media and Modern Warfare: Reporting on the Russian War on Terrorism*, Ashgate, Farnham, 2010.
- Greg Simons, Iulian Chifu – *The Changing Face of Warfare in the 21st Century*, Routledge, London and New York, 2017.
- Greg Simons – *Understanding Political and Intangible Elements in Modern Wars*, State Management: Electronic Herald, 34, October 2012.
- David Smiley – *Albanian Assignment*, Sphere Books Ltd., London, 1984.
- David Stafford – *Secret Agent – The True Story of the Special Operations Executive*, BBC Worldwide Ltd., London, 2000.
- William Stevenson – *Vera Atkins. Povestea celei mai importante agente secrete originare din România din Al Doilea Război Mondial*, Editura Polirom, Iași, 2014.
- Rick Stroud – *Lonely Courage: The True Story of the SOE Heroines Who Fought to Free Nazi-occupied France*, Simon and Schuster UK, London, 2018.
- Anthony Summers, Stephen Dorril – *Honeytrap*, Coronet Books, London, 1989.
- Bickham Sweet-Escott – *Baker Street Irregular*, London: Methuen & Co. Ltd., London, 1965.
- Cristian Troncotă – *Eugen Cristescu. Asul serviciilor secrete românești*, Editura Roza Vânturilor, București, 1995.

- Cristian Troncotă – *Omul de taină al Mareșalului*, Editura Elion, București, 2005.
- Dr. Petre Țurlea – *Carol al II-lea și Camarila Regală*, Editura Semne, București, 2010.
- Ian Valentine – *Station 43: Audley End House and SOE's Polish Section*, Sutton Publishing, Stroud, Gloucestershire, 2006.
- Hal Vaughan – *Sleeping with the Enemy: Coco Chanel's Secret War*, Vintage Books, New York, 2012.
- Radu Ștefan Vergatti – *Femeile și spionajul: acțiuni specifice în spațiul românesc*, în revista *Periscop*, Anul IX, nr. 2 / 34, aprilie-iunie 2016.
- Sam Waagenaar – *Mata Hari*, Appleton-Century, New York, 1965.
- Julie Wheelwright – *The Fatal Lover: Mata Hari and the Myth of Women in Espionage*, Collins and Brown, London, 1992.
- Ean Wood – *The Josephine Baker Story*, Sanctuary Publishing, London, 2002.
- Wayland Young – *The Profumo Affair: Aspects of Conservatism*, Penguin Books Harmondsworth, 1963.
- *** – *Revista Historia*, număr special *În pat cu dușmanul*, an V, nr. 16, septembrie 2016.

Surse online de documentare comparativă:

www.adevarul.ro

www.alternatehistory.com

www.ap.org

www.bbc.co.uk/history

www.capital.ro

<https://cersipamantromanesc.wordpress.com>

www.cotidianul.ro

<http://crispedia.ro>

www.dailymail.co.uk

www.descopera.ro

www.digi24.ro

www.doenetwork.org

www.dw.com

<https://ec.europa.eu>

<https://edition.cnn.com>

www.express.co.uk

<https://evz.ro>

www.gandul.info

www.historia.ro

www.historynet.com

<https://intelligence.sri.ro>

www.istorie-pe-scurt.ro

<https://jurnalul.antena3.ro>

<https://larics.ro>

www.libertatea.ro

<https://mediastandard.ro>

www.mirror.co.uk

www.newsweek.com

<http://onestitate.blogspot.ro>

www.pbs.org

www.profit.ro

www.psypost.org

<https://qz.com>

www.rador.ro

www.rfi.ro

www.realitatea.net

<http://romania-libera.ro>

www.smithsonianmag.com

www.stelian-tanase.ro

www.teoriisecrete.ro

www.theguardian.com

www.theweek.co.uk

<http://time.com>

www.timpul.md

www.washingtonpost.com

<https://en.wikipedia.org>

<https://fr.wikipedia.org>

<https://ro.wikipedia.org>

<http://wired.co.uk>

www.ziare.com

www.zf.ro/ziarul-de-duminica

<http://ziarullumina.ro>

Mitraliera a schimbat soarta Primului Război Mondial. Spioanele seducătoare au influențat decisiv Al Doilea Război Mondial. Propaganda pe internet și în mass media deja acționează în cadrul celui de-Al Treilea Război Mondial, cunoscut și ca Războiul Informațional, în care o opinie bine argumentată sau un *branding* iscusit al unei acțiuni poate valora infinit mai mult decât o bombă, fie ea și una nucleară...

**„Printese, târfe, îndrăgostite, aventuriere”? Mata Hari
și corespondenta sa româncă – poveștile în care
frumusețea surclasează spionajul convențional**

**Josephine Baker – un trup perfect
în sprijinul Rezistenței Franceze**

**O Mata Hari a celui de-Al Doilea Război Mondial
și alte spioane seducătoare**

Coco Chanel... „în pat cu dușmanul”

**Helen O'Brien, „Eve's Club” și Christine Keeler –
amanta fatală a Ministrului Apărării britanic
și a atașatului militar sovietic**

Veturia Goga, „privighetoarea lui Hitler”

**„Duduia” Elena Lupescu – spioana regală cu cont în Elveția
deschis de Abwehr-ul lui Canaris**

**Vera Atkins și complicata poveste a șefei serviciului secret
britanic în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial**

**Mata Hari din Caraibe: spioana trimisă de CIA ca să-l
lichideze pe Castro s-a îndrăgostit de „Dragul de Fidel”**

Social media, noua armă a războiului informațional

14.99 lei

INTEGRAL
eintegral.ro